

Gutter på kant med loven og seg selv

To historier om to guttegjenger i en bydel i Oslo

av
Kjersti Varang

Hovedoppgave i kriminologi
Institutt for kriminologi
-våren 1999-

Forord

Denne hovedoppgaven har hatt mange faddere og fødselshjelpere.

Men de viktigste personene for oppgaven er guttene som de to historiene handler om. De har fortalt åpent om sine liv. Jeg skylder dem en stor takk.

Jentene i jentegruppa skal også ha en stor takk. Det samme til de voksne som lot seg intervjuet.

Jeg har lært mye underveis fra informantene i arbeidet med oppgaven. Det de har fortalt meg har vært en god skole.

Videre ønske jeg å takke flittige korrekturlesere: Tone Varang Jacobsen og Torill Johansen.

Gode venner i hovedfagsmiljøet har også vært viktige; de har kommet med innspill, kritikk, mye oppmuntring og omsorg.

Kollegaer i ungdomseksjonen i bydelen har lært meg mye som har vært verdifull kunnskap i arbeidet med oppgaven. Ikke minst bør alle ungdommene jeg har jobbet med gjennom disse årene få en spesiell takk. Uten dem ville oppgaven hatt et helt annet tema.

Familie og gode venner har gitt meg uvurderlig støtte i form av oppmuntring og omsorg. Tusen takk skal dere ha!

Tusen takk til Det Kriminalitetsforebyggende Råd for stipendet.

Tusen takk til Hedda Giertsen som har vært en inspirerende veileder. Hun har lært meg å se muligheter der jeg så hindringer, og hun har gitt meg troen på materialet og meg selv.

Oslo april -99
Kjersti Varang

1 INNLEDNING	1
Begrepsavklaringer.....	2
Strukturen i oppgaven	2
2 METODE	3
2.1 Metoder til innhenting av informasjon	3
2.2 Intervjuene	4
2.2.1 Antall intervjuer og informanter	4
2.2.2 Sted og tid	5
2.2.3 Bruk av båndspiller	6
2.2.4 Å lage avtaler for intervju	7
2.2.5 Erfaringer fra intervjuene med ungdommene	8
Hvordan fungerte intervjuguiden	8
Gruppeintervjuet.....	10
Da jeg ble satt på plass av informantene	14
2.2.6 Alle mine hatter.....	14
2.2.7 Erfaringer fra intervjuene med de voksne	16
2.2.8 Bearbeiding av intervjumaterialet	16
Lojalitet til intervjuperson og til materialet.....	16
2.2.9 Anonymisering	18
2.3 Observasjon	19

DEL 1: HISTORIEN OM LOS MUCHACHOS

3 Det var en gang	22
3.1 Hvordan gjengen ble til.....	22
3.2 Rykter om gjengen	26
3.2.1 Rykter blant ungdomsarbeiderne	26
3.2.2 Rykter i ungdomsmiljøet.....	27
3.3 Hierarki	28
3.4 Hver tror best om sine barn.....	30
3.5 Eventyret i praksis.....	32
3.5.1 "Vi gjorde masse innbrudd, drakk og festa. Dreit i alt liksom"	33
3.5.2 "Vi liksom merker territoriumet"	34
3.5.3 "Vi skulle ta gang-bang mot dem, da"	35
3.5.4 "Og da blei det noe krangel der"	37
3.5.5 "...og så kom kniven fram".....	38
3.5.6 "Jeg var full, og så var jeg hissig"	39
3.5.7 "10-kilo slegge gjennom ruta".....	40
3.5.8 "Jeg hadde ikke lyst til å rane ei kjerring, da"	41
3.5.9 "Hvis det er noe jeg ikke har lyst til så sier jeg fra"	41
3.5.10 Eventyr i praksis og teori	42
3.6 Snipp snapp snute, eventyret ute.....	44
3.7 Varetekt.....	47
3.8 Løslatelse	51
3.9 Avisartikler om gjengen.....	53
3.10 Gjengen blir oppløst.....	54

3.11 I limbo mellom varetekt og dom.....	58
3.12 Tanker etter at gjengen ble oppløst.....	59
3.13 Dommen.....	62
4 Utenfor eventyret.....	63
4.1 Handlinger utenfor gjengen	63
4.1.1 "At det skjer en slåsskamp i skolegården, du er ikke akkurat kriminell da".....	63
4.1.2 "Alt var skikkelig spennende".....	65
4.1.3 "Ikke noe sånn big case, liksom"	69
4.1.4 Det frie valget?.....	70
4.2 Rus og handlinger	72
4.2.1 "Og vi blei jo så fulle, vet du".....	72
4.2.2 Hasj er kjedelig	74
4.3 Hjemme hos guttene	75
4.4 Guttenes erfaringer med barnevernet.....	77
4.4.1 "De er tullinger alle sammen".....	77
4.4.2 "Men da ljugde jeg hele tiden for barnevernet"	78
4.4.3 Saksbehandler er viktig.....	80
4.4.4 Hvordan synes guttene barnevernet burde jobbe med ungdom?.....	81
4.4.5 "Jeg har alltid tatt vare på meg selv".....	83
4.5 Andre voksne	84
4.6 Hvordan mener guttene man unngår å bli kriminell	86
4.6.1 Hva om de hadde en sønn på samme alder... ..	86
4.6.2 Hvilke råd vil guttene gi andre ungdommer?.....	87
4.7 Øyeblikksbilder eller et helt fotoalbum	88
4.7.1 Tror guttene at andre ser på dem som kriminelle?.....	88
4.7.2 Guttenes bilde av seg selv.....	90
4.7.3 Drømmen om framtiden.....	91
4.7.4 Om å se helheten, ikke øyeblikket	92

DEL 2: HISTORIEN OM "MAFIAEN"

5 De voksne presenterer problemet.....	96
5.1 Pressen	96
5.2 Tiltak for å bedre ungdomsmiljøet.....	98
5.3 Bilder av voldsutøvere	99
5.3.1 Forskjellige oppfatninger om alder og antall	100
5.3.2 Forskjellige oppfatninger om guttenes vesen og framtreten	100
Beskrivelser fra FAU.....	101
Beskrivelser fra ungdomsarbeiderne	101
5.3.3 Nærhet gir flertydige bilder.....	102
5.4 Bydelspolitiet forteller	104
6 Guttene forteller om konflikten på Brandt	107

6.1 Introduksjon til guttenes fortellinger.....	107
6.1.1 "Jeg går rundt og tenker at den sterkeste overlever"	107
6.1.2 "Det var bare en vanlig slåsskamp, jo"	109
6.1.3 "Du kan ikke si politiet er dumme fordi de er strenge"	110
6.1.4 "Det som stod i avisene var bare tull"	112
6.1.5 "Det var bedre å bli kasta ut enn å gå på den drittskolen der"	114
6.1.6 "Vi har stempel på oss at vi kommer fra Brandt"	115
6.1.7 Oppsummering av guttenes bilde av konflikten.....	116
7 Ungdomsseksjonens tiltak.....	119
7.1 Kveldsraiving	120
7.2 Ungdomspatroljen.....	123
7.2.1 Praktisk organisering av ungdomspatroljen	123
7.2.2 Et nærmere blikk på patroljen.....	124
7.2.3 Oppsummering av ungdomspatroljen	126
7.3 En sammenligning av foreldrenes kveldsraiving og ungdomspatroljen	128
7.4 Dansegruppene på fritidsklubbene.....	128
7.5 Guttegruppa.....	132
7.5.1 Guttegruppas innhold.....	136
7.5.2 Kontakten mellom guttene og gruppelederne	138
7.5.3 Hva ble oppnådd med guttegruppa?.....	141
7.6 Jentegruppa	142
7.6.1 Hvorfor en jentegruppe?	142
7.6.2 Forventninger og rekruttering	145
7.6.3 Gruppas innhold.....	145
7.6.4 Hva ble oppnådd med jentegruppa?.....	149
7.7 Guttegruppa sett i lys av jentegruppa.....	150
8 SLUTTORD	152
LITTERATUR.....	157
VEDLEGG	162
Temakvelder om vold	162
Plakater "Mot vold".....	162
"Overgangsgruppa"	163
Utendørs rockekonsert	163

1 INNLEDNING

Jeg skal i denne oppgaven presentere to forskjellige historier om to guttegjenger i en bydel i Oslo. Guttegjengene er forskjellige og derfor blir også historiene forskjellige.

Bydelen ligger innenfor området Oslo indre øst. Disse bydelene er, i større grad enn andre bydeler, preget av trangboddhet og sosiale problemer. Et av de positive trekkene bydelen har er imidlertid at det har blitt satset på ungdomsarbeidet. Slik har det vært et nettverk og en infrastruktur som har fanget opp ungdommer som har hatt ønske om kontakt og behov for hjelp.

Guttene som oppgaven handler om har vært preget av bydelens problemer, og kanskje nettopp derfor har de benyttet seg mye av det kommunale tilbudet til ungdom.

Gjennom ti år har jeg vært ungdomsarbeider på en fritidsklubb i denne bydelen. Dette er en jobb som har engasjert meg, fordi jeg tror det er av stor betydning at det finnes slike tilbud til ungdom. Det var gjennom den jobben jeg fikk idéen til å skrive denne oppgaven, og det var der jeg ble kjent med ungdommene jeg har intervjuet.

Media har i de siste årene fokusert mye på gjenger og gjengkriminalitet. Framstillingene har tendert til å vise endimensjonale, negative bilder av ungdommene og gjengbegrepet har blitt tillagt stor vekt. Disse bildene skaper frykt for ungdommer som kan oppfattes som "gjengungdom". Disse ungdommene blir dermed tillagt et maktpotensiale. Noen ungdommer vil kanskje bruke denne makten for å bli sett og hørt, og vil dermed få oppmerksomhet på de negative handlingene.

Istedet bør man se på et større spekter hos disse ungdommene, og finne møteplasser der man kan se flere sider av dem. Jeg tror fritidsklubber er en arena som kan fungere som slike møteplasser. Gjennom min erfaring fra arbeid på fritidsklubb, har jeg sett at ungdom som blir tatt på alvor gjerne viser de gode sidene istedet for de negative. Mange av disse ungdommene trenger også at det finnes voksne som er tilstede for dem og som har tid til å lytte.

Jeg ønsker med denne oppgaven å vise nyanserte bilder av guttene i disse to historiene og nyanserte bilder av historiene. Guttene har gjort handlinger som har skadet andre og skremt andre. Likevel mener jeg det er viktig å holde fast ved at guttene også har gode sider. Gjennom endimensjonal fokus på det

negative blir guttene skremmende eller farlige. Med slike bilder har man liten mulighet for forståelse eller endring.

Begrepsavklaringer

Gjennom hele oppgaven har jeg brukt ordet *handlinger* for å beskrive det guttene har gjort. Det gjelder både kriminelle og tilgrensende handlinger. Disse handlingene er alt fra grove voldshandlinger til butikknasking. Det er variasjoner i synet guttene har på hvilke handlinger som er kriminelle og hvilke som ikke er det. Imidlertid forteller guttene om de forskjellige handlingene slik at det blir naturlig å bruke ett begrep som dekker både de kriminelle og de tilgrensende handlingene.

I del 2 i oppgaven beskriver jeg en historie om noen gutter som utførte vold og trusler overfor andre barn og ungdom, både på skolen og i fritiden. Jeg synes det har vært vanskelig å finne et dekkende ord for å beskrive det som skjedde. Guttene på den ene siden så annerledes på mange av handlingene enn det de voksne gjorde. Jeg vil bruke ordene *konflikt* og *problemer* når jeg skriver om hva som skjedde. Det er ikke for å forsøke å mildne handlingene guttene gjorde, men for å finne en nøytral fellesbetegnelse som dekker alle handlingene og de forskjellige synene aktørene rundt hadde på det som skjedde. Mange av handlingene guttene gjorde ble anmeldt. De fleste av sakene gikk til konfliktråd fordi guttene var under kriminell lavalder. En sak kom i retten fordi gutten som var gjerningsperson hadde fylt 15 år.

Alle navn i oppgaven er anonymisert.¹ Det er ikke stedet det skjedde som er interessant, men *fenomenet* med de to guttegjengene og deres historier.

Strukturen i oppgaven

I del 1 forteller jeg historien om Los Muchachos. Los Muchachos var en gjeng som dukket opp og var i virksomhet et års tid. Så forsvant de like brått som de dukket opp. Vi følger guttene fra de startet gjengen, hva de gjorde i gjengen og hvordan den ble avsluttet. Videre går jeg inn på andre erfaringer guttene har i livet utenfor gjengen. De forteller om erfaringer med kriminalitet og rus, om

¹Jeg vil komme nærmere inn på anonymiseringen i metodekapittelet.

hjemmeforholdene sine og om erfaringer med barnevernet. Til slutt forteller guttene om hvilket bilde de har av seg selv, og om hvilke drømmer de har for framtiden.

I del 2 møter vi "mafiaen" på Brandt². En guttegjeng utførte vold og trusler overfor andre barn og ungdom både på skolen og i fritiden. Jeg presenterer konflikten fra forskjellige vinkler. Først ser vi hvordan de voksne aktørene rundt reagerte, og deretter forteller guttene om konflikten. Videre tar jeg for meg ungdomsseksjonens tiltak for å bedre ungdomsmiljøet. Der vil jeg se på arbeidsmetoder både overfor guttene i sentrum av konflikten, og overfor andre ungdommer i bydelen.

2 METODE

2.1 Metoder til innhenting av informasjon

Den primære kilden til informasjon i de to historiene er intervjuer. Som jeg nevnte innledningsvis ønsker jeg å vise et nyansert bilde av guttene og de to historiene. Jeg ønsker nærhet til informantene og en dypere forståelse av problemkomplekset, og bruker derfor en kvalitativ tilnærming.³ Repstad (1993) forklarer kvalitativ metode slik:

Kvalitative studier er ofte studier av avgrensede enkeltmiljøer, der målet er å gi en helhetlig beskrivelse av prosesser og særtrekk ved nettopp dette miljøet. (s. 16)

I kvantitativ metode søker man, i motsetning til kvalitativ metode, en bredde istedet for dybde i tilnærmingen.

Opplegget er preget av selektivitet og avstand i forhold til datakilden. (Holme og Solvang (1991) s. 15)

Med et slikt materiale kan man i større grad generalisere i forhold til problemområdet.

Med den typen og mengden intervjuer jeg har valgt, kan jeg ikke generalisere materialet til å være representativt for ungdom eller ungdomsarbeid, hverken i området guttene kommer fra eller i større sammenhenger. Jeg vil kunne si noe om området jeg har studert og hvilke særtrekk det området har.⁴

²Både "Brandt" og "Los Muchachos" er anonymiserte navn.

³Se Holme og Solvang (1991) s.15.

⁴Se Fog (1994) s. 15.

I tillegg til intervjuene har jeg brukt observasjon som metode. Ved to anledninger var jeg tilstede som passiv observatør. Gjennom jobben som ungdomsarbeider har jeg vært deltakende observatør. De erfaringer jeg har tilegnet meg gjennom denne stillingen har også stor betydning i innsamlingen og bearbeidingen av informasjonen. Jeg vil komme tilbake til hvordan disse erfaringene har hatt betydning for oppgaven.

Til del 2 i oppgaven var jeg også tilstede på noen møter. Det ble arrangert noen store foreldremøter i forhold til konflikten ved skolen. Ved ett av disse møtene var jeg tilstede. Ungdomsseksjonen i bydelen laget en arbeidsgruppe som skulle diskutere og samle trådene i prosjektet. Jeg var også tilstede på disse møtene.

I tillegg har jeg brukt avisartikler som refererer aktuelle hendelser i forhold til oppgaven. Av anonymitetshensyn er det ikke gjengitt referanser på disse.

Jeg har også brukt to rapporter som er anonymisert av hensyn til informantene. Den ene er en rapport fra foreldrerådets arbeidsutvalg ved en skole i området. Den andre er et hefte utgitt av kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet som omhandler vold i norske skoler.

Som jeg har skissert ovenfor, har jeg brukt intervju, observasjon og dokumentanalyse som tilnæringsmetoder. Alle disse tilnæringsmåtene hører inn under området kvalitativ metode.⁵

2.2 Intervjuene

2.2.1 Antall intervjuer og informanter

Totalt har jeg intervjuet 21 personer, fordelt på 17 intervjuer.

Jeg ville helst intervjuer alle informantene en og en for å få mest mulig ro rundt samtalen. Noen av ungdommene kunne imidlertid oppleve det som utrygt. Derfor opplyste jeg om at hvis de ønsket det, kunne de bli intervjuet flere sammen. To av intervjuene ble derfor med flere personer.

⁵Se Holme og Solvang (1991) s. 89.

Til del 1 av oppgaven, "Historien om Los Muchachos" har jeg intervjuet tre gutter. De ble intervjuet en og en.

Til del 2, "Historien om Mafiaen" har jeg intervjuet 7 gutter, 5 jenter⁶ og 5 ungdomsarbeidere. I tillegg hadde jeg en uformell samtale med en betjent i bydelspolitiet.

Intervjuene med de 7 guttene er fordelt på tre intervjuer: Et gruppeintervju med fem gutter, to gutter ble intervjuet sammen og en gutt ble intervjuet alene. Denne siste gutten var også tilstede på gruppeintervjuet.

Jentene og ungdomsarbeiderne ble intervjuet en og en.

2.2.2 Sted og tid

Guttene ble intervjuet et års tid etter hendelsene. Jeg tror det både var nært nok i tid til å ha hendelsene framme i hukommelsen, og langt nok unna i tid slik at de hadde fått tenkt igjennom det de hadde opplevd.

En del av intervjuene til del 2 i oppgaven dreide seg om tiltak som ungdomseksjonen hadde satt i gang. Tiltakene eksisterte fremdeles da jeg foretok intervjuene

Samtalen med betjenten i bydelspolitiet fant sted på ungdomshuset, der jeg var ansatt, en god stund senere enn de andre intervjuene.

Intervjuene varierte i tid. Noen varte bare en halv time, mens andre varte opptil tre timer. De fleste varte rundt en og en halv til to timer.

Alle intervjuene ble foretatt i lokaler til ungdomsseksjonen. Da vi avtalte intervjuet foreslo jeg et sted eller de valgte stedet selv. Ofte valgte ungdommene den fritidsklubben der de følte seg mest hjemme, og de fleste ble foretatt på den klubben der jeg var ansatt. Gruppeintervjuet ble foretatt i lokalene til feltarbeiderne på en gruppekveld til guttegruppa. Alle ungdomsarbeiderne ble intervjuet på sine arbeidsplasser.

Under alle intervjuene forsøkte jeg å få til at vi kunne sitte uforstyrret. Jeg forsøkte å legge intervjuene til tidspunkter da det ikke ville være så mange

⁶Jentene ble intervjuet i forhold til jentegruppa hos feltarbeiderteamet. Det var ett av ungdomseksjonens tiltak.

andre tilstede i huset, slik at vi kunne unngå unødige forstyrrelser. I tillegg ville det være færre som kunne oppdage at jeg hadde en intervjuavtale med en informant.

Under de fleste intervjuene fikk vi sitte helt i fred, men under noen av intervjuene kom det en annen person inn i rommet som ikke var klar over at det var noen der. Forstyrrelsene virket ikke ødeleggende for samtalen med informanten. Under intervjuene med ungdomsarbeiderne kunne det vært en fare for mange forstyrrelser med telefoner eller andre kollegaer som skulle snakke med dem. Det gikk imidlertid bra, og det ble respektert at de ble intervjuet.

2.2.3 Bruk av båndspiller

Jeg brukte båndspiller under alle intervjuene, bortsett fra den uformelle samtalen med politibetjenten. Da noterte jeg informasjonen for hånd.

Alle informantene ble spurt på forhånd om det var i orden å bruke båndspiller, og alle var positive til det. Alle ble informert om at det bare var meg som skulle høre på båndet. Andre personer skulle bare få lese sitater fra intervjuene i anonymisert form i oppgaven.

En ulempe ved å bruke båndspiller var imidlertid at ungdommene ofte sparket i bordbena eller dunket brusflasken i bordet i ren distraksjon. Noen ganger forsvant det de sa i et høyt BANG.

Fordelene ved å bruke båndspiller var likevel flere enn ulempene. Ungdommene snakket fritt og uanfektet selv om spilleren stod framme. Bare en av jentene syntes det var ubehagelig. Det fortalte hun etter at intervjuet var over, da jeg slo av spilleren. Hun mente intervjuet hadde blitt helt annerledes om jeg ikke hadde tatt samtalen opp på bånd.

Ved hjelp av båndspilleren kunne jeg være tilstede som en vanlig samtalepartner uten å avbryte det informanten sa for å få notert ned alt. I tillegg blir det en mer ordrett gjengivelse av det informantene har sagt slik at deres sjargong blir bevart. Alle båndene ble skrevet ut så fort som mulig etter intervjuet. Det var en fordel fordi inntrykkene jeg satt med etter intervjuet fremdeles var ferske. Det var lett å hente fram fra hukommelsen ord som var utydlig på båndet, eller kroppspråk som ungdommene brukte for å understreke hva de mente.

2.2.4 Å lage avtaler for intervju

Ungdommenes reaksjoner på å bli spurt om å bli intervjuet var forskjellige. Noen var synlig stolte over å bli spurt, noen var litt brydde over oppmerksomheten, og andre igjen virket mer likegyldige. Ingen sa nei til å bli intervjuet.⁷

En gutt virket veldig ivrig da jeg spurte om han var interessert i å bli intervjuet. Jeg fortalte ham litt om hva jeg kom til å spørre om under intervjuet, og han begynte å fortelle med én gang om temaene. Jeg forsøkte å avbryte samtalen, fordi jeg var redd for at fortellingene ikke ville komme fram igjen under intervjuet. Jeg noterte ned det jeg husket av det han fortalte da så fort jeg hadde mulighet til det. Intervjuet med ham fungerte likevel bra.

Gjennom erfaring fra jobben som ungdomsarbeider, vet jeg at det er vanskelig å lage faste avtaler med ungdommer som er mer enn noen timer eller dager fram i tid. De lever ofte i øyeblikket, og det er det som skjer der og da de forholder seg til. De fleste ungdommene møtte opp til avtalt tid, men noen ganger ble jeg sittende på ungdomshuset og vente, gjerne søndag kveld, med hjemmebakte kaker og jeg følte meg ganske dum. Da jeg snakket med ungdommene senere fortalte de at noe hadde dukket opp. Det kunne være en fotballkamp de skulle være med på, eller så hadde de glemt det helt bort. Avtalen var kanskje laget for lang tid i forveien slik at det var vanskelig å holde styr på hvilken dag intervjuet skulle være. Andre tror jeg syntes det var en vanskelig situasjon å forholde seg til, selv om de hadde sagt ja til å bli intervjuet. Kanskje de ikke turde å si nei fordi de syntes det ble ubehagelig. Jeg understreket for dem igjen at det var helt frivillig å bli intervjuet. Hvis de ikke ønsket det var det bare å si nei. Jeg kom ikke til reagere negativt på det.

En av guttene måtte jeg intervjuer to ganger, fordi det skjedde noe galt med lydbåndet under det første intervjuet. Han syntes det var greit å ta intervjuet en gang til, og svarte utfyllende på alle spørsmålene selv om han hadde svart utfyllende på første intervju. Etter det andre intervjuet sa han imidlertid at nå håpet han det var slutt på dette, fordi han ikke likte å prate så mye om seg selv. I ettertid ser jeg at det andre intervjuet med denne gutten var svært utfyllende og informativt. Han hadde vært igjennom spørsmålene en gang før, og kanskje dermed fått tid til å fordøye temaene jeg ønsket han skulle si noe om. Kanskje var han mer klar over hva jeg egentlig var ute etter i intervjuet. At han ikke likte

⁷Hvordan min rolle som ungdomsarbeider kan ha påvirket intervjuene, vil jeg komme inn på i kapittel 2.2.6.

å snakke så mye om seg selv bunnert kanskje i sjenanse, eller det å ikke være vant til den typen oppmerksomhet rundt egen person.

2.2.5 Erfaringer fra intervjuene med ungdommene

Jeg tok med brus, kaker eller godteri til intervjuene med ungdommene for å lage en hyggelig stemning. På fritidsklubben er det ikke vanlig at ungdommene får servert noe uten å betale for det eller jobbe for det. De satte derfor pris på serveringen.

Hvordan fungerte intervjuguiden

Under intervjuene brukte jeg intervjuguiden som var tilpasset de forskjellige gruppene av informanter.

Til del 1 av oppgaven, "Historien om Los Muchachos", brukte jeg samme intervjuguide til alle guttene.

Til del 2, "Historien om Mafiaen", hadde jeg flere grupper av informanter. Til guttene brukte jeg én intervjuguide, til jentene en annen og til hver av ungdomsarbeiderne hadde jeg en felles liste med spørsmål. I tillegg hadde jeg noen spørsmål om det tiltaket de jobbet med.

Intervjuene til del 2 i oppgaven, "Historien om Mafiaen", ble foretatt først. Jeg hadde utarbeidet en utførlig intervjuguide med mange spesifikke spørsmål. Siden disse intervjuene var de første, bar de noen ganger preg av det. Uten noe særlig intervjuerfaring fra før, og med gode råd og skrivebordsforberedelser til intervjuet, var jeg litt nervøs de første gangene. I begynnelsen av fløt ikke samtalen så godt, fordi jeg følte meg litt "stiv i formen". Begynnelsen på det første intervjuet var slik:

Kan du beskrive en vanlig dag? En helt vanlig ukedag, sånn hva som skjer, hva du gjør?

På skolen og så drar jeg hjem og så drar jeg på klubben eller så er jeg sammen med noen andre kamerater. Etterpå.

Hva synes du er det viktigste av det å gå på skolen eller det å være sammen med kamerater?

Det er viktig å gå på skolen, men det er også viktig å være sammen med kameratene sine.

Kan du fortelle om en skoledag?

Hæ?
 Om en skoledag...
 Åssen det er på skolen?
 Sånn fra du kommer på skolen og hva du gjør.
 På skolen da så.... eh. Jobber i timene og.. så bare...
 (...)
 Er det noe du liker på skolen?
 Jeg?
 Ja
 Friminuttene.

Som sitatet viser kom ikke samtalen i gang i begynnelsen av intervjuet. Etter en stund fløt samtalen lettere og vi kunne slappe litt mer av begge to.

Etterhvert som jeg fant meg mer tilrette i intervjusituasjonen, stolte jeg mer på mine egne erfaringer og fant min egen stil for å få samtalen til å flyte naturlig.

Jentene som ble intervjuet var gjennomgående mer avslappet i intervjusituasjonen. De svarte utførlig og konkret på alle spørsmålene, og skjønnte fort hva jeg ønsket å vite. Intervjuene ble foretatt rundt tre uker etter det første intervjuet med gutten referert ovenfor. I mellomtiden hadde jeg intervjuet noen av ungdomsarbeiderne, og var derfor mer kjent med intervjusituasjonen. Likevel mener jeg det var en forskjell i hvordan jentene svarte i forhold til guttene. Slik startet det første intervjuet med jentene:

Kan du begynne med å beskrive en vanlig dag?
 Ja, jeg går jo på skolen, så når jeg kommer hjem derfra, så spiser jeg. Så gjør jeg lekser. Og så går jeg kanskje opp til (nn), eller treffer venner, da. Og så går jeg på klubben når det er klubb dager. Og ellers så trener jeg. Jeg trener fotball. Og så ...ja, det er vel ikke stort mer jeg gjør på hverdager, liksom, enn å være sammen med venner.
Vennene dine, er det noen bestemte folk du pleier å være sammen med, eller pleier du å være sammen med forskjellige?
 Det er som regel en gjeng, en bestemt gjeng.
Er det jenter eller er det gutter, eller er det begge deler?
 Begge deler.
Hva gjør dere når dere er sammen?
 Nei, vi ... på hverdagene så sitter vi inne og prater, for på hverdagene så er det som regel alltid jenter, da. Eller det er jo blanda, da. Men det er opp og ned liksom. Det kommer an på hvem av dem jeg treffer, da. Men hu jeg pleier å være sammen med, da pleier vi å sitte inne å prate eller høre på musikk og kanskje gå på klubben. Og så bare rusle litt rundt hvis det er fint vær ute.

Denne jenta forteller mye mer utførlig om "en vanlig dag". Hun kommer med mange detaljer som det er lett å nøste videre på. Forskjellen på disse to intervjusituasjonene kan ha flere årsaker. Det kan hende jeg var mer avslappet i

forhold til jentene fordi vi hadde samme kjønn, og likeledes jentene overfor meg. Spørsmålene til jentene og guttene var også forskjellige. Guttene skulle fortelle om guttegruppa de var med i, og i tillegg skulle de fortelle om konflikten på skolen og i nærmiljøet som de hadde vært i sentrum av. Jentene skulle fortelle mest om jentegruppa de var med i. De fikk også spørsmål om konflikten som hadde vært på skolen, men de hadde ikke vært involvert i problemene. Spørsmålene til guttene var dermed flere og ofte vanskeligere å snakke om.

Intervjuene til "Historien om Los Muchachos" ble tatt en stund etter de første intervjuene. Intervjuguiden ble omarbeidet fordi denne guttegjengingen hadde en annen historie å fortelle. Jeg visste også mer om hva de hadde gjort, og hadde derfor mer bakgrunnskunnskap om problemstillingene. Intervjuguiden fikk mer form av en temaguide, der jeg hadde ett tema for hvert ark. Det fungerte godt på mange måter. Jeg ble ikke opphengt i spørsmålstillingene og kunne derfor snakke friere. Det var lett å orientere seg i guiden med ett tema på hver side, og jeg kunne skifte på rekkefølgen i temaene hvis det ble naturlig i samtalen. Intervjuene fikk mer form av en samtale enn et intervju. Det at jeg hadde den første intervjuerfaringen gjorde også sitt til at jeg var tryggere på situasjonen. I tillegg kjente jeg disse guttene bedre, og vi hadde et godt forhold fra før. Disse intervjuene var jeg mest fornøyd med i materialet.

Jeg ser i ettertid at det hadde vært en fordel om jeg hadde visst mer om hvilke handlinger guttene i den første intervjurunden hadde gjort, slik at jeg kunne ha nøstet mer opp under intervjuene. Spørsmålene mine var åpne slik at de kunne velge temaer, og svarene ville dermed ikke bli låst til den kunnskapen jeg hadde om området fra før. Noen ganger forsøkte guttene å fortelle mange ting samtidig som jeg ikke kjente til. Det virket som om det var vanskelig å fortelle om en ting om gangen, fordi det var så mange ting å fortelle og mange av temaene hang sammen. Hadde jeg hatt bedre bakgrunnskunnskaper ville jeg lettere kunne fanget opp det de snakket om. Hadde jeg i tillegg hatt mer intervjuerfaring ville det vært lettere å ta tak i temaer som det var litt mer kronglete å få fatt i.

Gruppeintervjuet

Noen av guttene som ikke hadde møtt til avtaler tidligere, var tilstede på gruppeintervjuet. Intervjuet ble foretatt på en av gruppekveldene til guttegruppa, og det var avtalt på forhånd med guttene. Det virket som om alle

var positive til å bli intervjuet, og det var sikkert mindre skremmende for guttene å bli intervjuet sammen med flere kamerater enn alene.

Det var ikke så lett å intervju fem gutter på en gang. Jeg ønsket at alle skulle få komme til orde, og forsøkte derfor å holde oppmerksomheten rettet mot alle fem på en gang for å fange opp småkommentarer som kanskje var begynnelsen til et større tema. Guttene var også selv flinke til å spørre hverandre videre om noen av spørsmålene. Noen ganger førte disse spørsmålene til at samtalen beveget seg bort fra det temaet jeg ønsket å holde fast ved. Hele intervjuet tok en time. Da halve tiden var gått begynte personsøkerne til guttene å pipe. Det var ei jente som ville ha tak i guttene. Guttene hadde ikke lyst til å snakke med henne. Hun kalte dem opp en etter en med et par minutters mellomrom. Da var det ikke lett å forsøke å holde konsentrasjonen på temaene i intervjuet. Guttene ville heller ikke skru av personsøkerne i tilfelle noen andre ville ringe.

Et tema som guttene stadig kom inn på var basketball. En tredel av intervjuet handlet bare om basket. Alle likte å spille, og noen trente aktivt i et idrettslag. Da guttene begynte å gå lei av mine spørsmål, snudde de temaet til å snakke om basket. På spørsmål om hva de hadde lyst til å bli, hva de likte å gjøre i fritiden, hva de syntes om fritidsklubbene og hvordan de trodde de ville ha det i framtiden, var svaret hele veien noe som hadde å gjøre med basket. Det kom lengre utlegninger om hvilke basketbaner som var bra, hvor bakken var flat nok, hvordan en god basketbane skulle se ut og så videre. Etter å ha skrevet ut intervjuet så jeg at guttene snakket mest, og hadde de lengste setningene, da de snakket om basket. Enten forsøkte guttene å la være å svare på vanskelige spørsmål på denne måten, eller så ville de heller snakke om noe de selv var opptatt av.

Det virket som om noen temaer var vanskelig å snakke om når det var flere tilstede. Slik svarte guttene da jeg tok opp temaet "jenter":

Har dere kjærester?

(først stille, så hvissing.)

Nei

(en sier) På deltid. (mye latter)

(Den samme gutten forklarer videre:) Nei, det er ingen som gidder å gå rundt sammen med ei dame hele tiden, ikke sant. Er noen ganger sammen med dem, men ikke hele tiden.

Mer enn dette ville ikke guttene si om det temaet. En av guttene som var tilstede under gruppeintervjuet intervjuet jeg også alene. Slik svarte han på de samme spørsmålene:

Har du kjæreste?

Nei ikke nå.

Hvis du fikk velge hvordan kjæresten din skulle være, hvordan skulle hun være da?

Hvordan hun skulle være?

Ja.

Utseende mener du?

Ja, og hvordan hun skulle oppføre seg og...

Oppføre seg?

Ja.

Hun skulle ikke drive og skryte så mye av hvor mange fester hun har vært på for eksempel, og hvor mange hun kjenner og sånn. Liker ikke jenter som driver og skryter av seg sjøl og hvor tøff hun er og sånn. Okei, greie og sånn.

Er det viktig for deg at kameratene dine liker den jenta?

Jaaa... Ikke så mye da. Men hvis kameratene mine ikke tåler trynet på den jeg er sammen med, ikke sant, så...

Det ser ut til at det var lettere å snakke om dette temaet uten kameratene tilstede.

Andre temaer ble derimot lettere å snakke om i gruppa. Slik svarte guttene i gruppeintervjuet på spørsmål om rus:⁸

Pleier dere å drikke når dere er på fester?

1: Ja

2: Noen ganger.

Er det ålreit.da?

2: Det spørres hvor mye du drikker, da. Det spørres hvor kult det er på den festen.

Jeg har hørt rykter om at det er hasj rundt om i ungdomsmiljøet. Har dere blitt tilbudt hasj?

1: Blitt tilbudt hasj? Ja. Det er mange som har spurt om jeg vil kjøpe hasj. Jeg sier jeg vil ikke kjøpe, jeg.

2: Det er ikke noe vits i å ta det.

3: Like bra å røyke vanlig. Nesten.

4: Det er bedre å drikke istedet for å røyke hasj, da.

3: Sprit er farligere enn hasj, da.

Det spørres vel kanskje hvor mye man bruker av det ene eller det andre.

1: Ja, men det er farligere, da. Sprit ødelegger leveren din. Men for det så... Jeg betrakter ikke de som røyker hasj som kriminelle, farlige folk. De som røyker hasj, det er bare hippier og sånne folk. **(Latter)**

Har dere blitt tilbudt noen sterkere stoffer?

1: Nei, bare hasj. **(Latter, hvisking)**

⁸Fire av guttene svarte på dette spørsmålet. De er indikert som nummer fra 1 til 4.

Guttene sier ganske mye om dette temaet, men de flykter inn under dekke av gruppa for å unngå å snakke om seg selv. Da blir det lettere å snakke generelt om rus.

Gutten jeg intervjuet alene svarte slik på spørsmål om rus:

Hva synes du om å drikke?

Ja, det er ikke noe sånn spesielt. Jeg synes ikke noe spesielt om det. Men det er ikke noe bra å begynne å drikke så tidlig vet du.

Nei, det er sant det. Men kan du huske en gang du syntes det var ålreit å drikke?

Var ålreit å drikke? Jeg har drikket mange ganger, da. Har ikke noe å si om det.

Det virker som om han syntes det var ubehagelig å snakke med meg om temaet. Først gav han meg et svar som han trodde jeg ville høre. På fritidsklubbene er det forbudt med rus, og hvis noen ungdommer kommer ruset blir de utvist med en gang. Denne gutten tenkte kanskje på meg som en ungdomsarbeider, og gav meg et svar han trodde jeg ville høre. Deretter skjønnte han kanskje at jeg ikke var interessert i det første svaret, men likevel ønsket han ikke å fortelle meg om sine opplevelser med rus. Det forstår jeg godt. Opplevelsene med rus som 14-åring pleier å skje i hemmelighet for de voksne. Da blir det kanskje vanskelig å snakke med en voksen om det. For ham ble jeg nok en "forståelsesfull tante" som ville ha ham til å fortelle om den hemmelige verden, noe jeg absolutt ikke hadde noe med.

Hauge (1963) diskuterer i sin artikkel at unge ofte feiltolker de jevnaldrendes forventninger, og synes dermed å være under et fiktivt sosialt press. Det som blir viktig i gruppa er hva den enkelte oppfatter som forventninger fra de andre. De fiktive forventningene går som regel i negativ retning, slik at man for eksempel tror at vennene drikker mer enn det de egentlig gjør.

Vi ser i sitatene ovenfor eksempler på denne "flertallsmisforståelsen".

Gutten som ble intervjuet alene var ganske åpen da jeg spurte ham om han hadde kjæreste. I gruppa lo og fniste guttene temaet bort. Det virket som om de var redde for hvordan kameratene ville reagere på personlige utsagn. I forhold til temaet rus er det den samme reaksjonen i gruppa selv om guttene svarer mer utfyllende. Det er de generelle oppfatningene i gruppa som kommer fram, ikke hva slags forhold hver og en av dem har til rus. Gutten som ble intervjuet alene gir meg kanskje svaret som i klartekst uttrykker gruppas måte å takle spørsmålene på: Dette har ikke du noe med, jeg åpner meg ikke for deg i denne situasjonen.

Da jeg ble satt på plass av informantene

Da jeg intervjuet to gutter sammen, spurte jeg tidlig om de hadde jobb. Nei svarte guttene, de var arbeidsledige. Sommerferien hadde nettopp begynt og de hadde ikke noe spesielt å gjøre da. En av guttene hadde sluttet på skolen i skoleåret, mens den andre var ferdig med ungdomskolen. Litt senere spurte jeg om de hadde jobb ved siden av skolen. Slik svarte en av guttene:

Det prata vi om i sted. Vi har ikke jobber. Jeg synes du bør organisere det intervjuet litt bedre.

Denne kommentaren var spennende å få på flere måter. Først ble jeg litt flau fordi jeg ikke hadde vært oppmerksom nok. Men kommentaren var mer interessant fordi han tok intervjuet alvorlig. Denne gutten hadde tidligere blitt intervjuet slik at situasjonen ikke var ukjent for ham. I tillegg hadde han erfaring fra møter med barnevern og skoler. Han var nok vant til at voksne skulle spørre ham ut om forskjellige temaer, og kanskje de voksne ikke hadde vært godt nok forberedt noen ganger.

En halvtime senere banket det på døra. En kamerat hadde stått utenfor og ventet på guttene og lurte på hvor lang tid vi skulle bruke. "*Jeg vet ikke helt*" svarte jeg. "*Det kommer til å ta tid*" svarte guttene. Da følte jeg at jeg var blitt "godkjent" som intervjuer. Under intervjuet fikk vi en veldig god stemning, og guttene fortalte mye om opplevelser av alle slag, både på temaer innenfor og utenfor intervjuguiden.

2.2.6 Alle mine hatter

Jeg kan forstå at mine forskjellige roller kan ha vært forvirrende for ungdommene til tider. De fleste ungdommene har kjent meg som en klubbarbeider i bydelen gjennom mange år. Ofte virker ungdommene overrasket når de skjønner at ungdomsarbeiderne har et liv utenfor fritidsklubben; man skal være en som er tilgjengelig for dem i de lokalene de pleier å vanke.⁹ Det var i forhold til mitt liv utenfor klubben at jeg ønsket å intervju dem.

Under intervjuene var det min private rolle som skulle gjelde for ungdommene, ikke rollen de kjente meg i som ungdomsarbeider. Det kan være noen likevel forholdt seg til meg som ungdomsarbeider, selv om jeg forsøkte å forklare forskjellen i de forskjellige rollene for dem.

⁹Se Ericsson og Johansen (1976), s. 133-136 for en diskusjon om dette temaet.

For guttene i Los Muchachos virket mine roller forståelige. Jeg var ansatt på fritidsklubben, og jeg var student som ønsket å skrive noe om dem. Noen ganger etter intervjuene lurte guttene på om "den stiloppgaven eller hva det nå var" snart var ferdig.

For guttene i del 2 i oppgaven tror jeg imidlertid at mine roller var forvirrende. Jeg jobbet på den ene fritidsklubben i bydelen og i tillegg jobbet jeg på guttegruppa til feltarbeiderteamet. Det som ble sagt på gruppekveldene hadde de fått beskjed om at jeg ikke ville fortelle videre til kollegaene på fritidsklubben. Det guttene sa til meg under intervjuene skulle jeg ikke fortelle videre til noen kollegaer. Materialet ville kun være offentlig i anonymisert skriftlig form. Først skulle jeg skrive en rapport til bydelen om alle tiltakene i prosjekt. Deretter skulle materialet bearbeides videre til min hovedfagsoppgave. Guttene fikk på denne måten lag på lag med informasjon om hvor anonymiserte de skulle bli. I utgangspunktet var de ikke vant til det, og all denne informasjonen ble sikkert mer forvirrende enn oppklarende for dem. Under intervjuene var noen av guttene lite informative. Spesielt under gruppeintervjuet kom det lite informasjon. De var rastløse, fleipete og lite informative. Det har også sammenheng med andre forhold jeg har diskutert tidligere i dette kapittelet. Imidlertid tror jeg det ble vanskelig for noen av guttene å stole på meg fordi jeg hadde så mange roller.

Det at jeg kjente ungdommene fra før tror jeg hadde både positive og negative sider. Kanskje de ikke fortalte meg alt, fordi de var usikre på om fritidsklubbene skulle få vite om det. Eller kanskje har de holdt igjen informasjon fordi de visste at de ville se meg igjen på klubben, og at vår relasjon kunne bli annerledes enn før. Det positive med denne situasjonen var at jeg var et kjent ansikt og ikke en ny og ukjent person de måtte forholde seg til. Dette kan slå i begge retninger, men jevnt over synes jeg intervjuene var gode.

Siden jeg har kjent guttene i mange år har jeg fått vite mye om dem. I oppgaven har jeg brukt intervjuene som hovedkilde. Min kjennskap til guttene fra før har blitt som bakgrunnskunnskap til intervjuene, slik at jeg kunne få en bredere forståelse av det de sa. Det er imidlertid svært viktig i tolkningen å skille det jeg visste fra jobbsammenheng fra det jeg fikk vite gjennom intervjuene. Jeg vet mye om guttene som de ikke har fortalt i intervjuene. Den informasjonen er underlagt taushetsplikt i forhold til min stilling som ungdomsarbeider. Noen ganger har det imidlertid vært vanskelig å skrive fordi guttene har sagt litt om noe jeg vet mye om fra før. Gjennom hele oppgaven vil det være intervjuene som styrer temaene slik at jeg ikke overtrår min taushetsplikt.

2.2.7 Erfaringer fra intervjuene med de voksne

Alle ungdomsarbeiderne var positive til å bli intervjuet. Flere av dem sa de sjelden hadde tid og mulighet til i jobbsammenheng å snakke om sin egen arbeidssituasjon og opplevelsen av den. Intervjuene ble en mulighet til dette. Noen av intervjuene ble derfor ganske lange. De fleste var avslappet i intervjusituasjonen. Vi kjente hverandre fra før, og hadde jobbet sammen i mange sammenhenger. I forhold til ungdomsarbeiderne tror jeg denne situasjonen bare var positiv.

Samtalen med bydelspolitibetjenten ble foretatt på ungdomshuset, der jeg var ansatt, en morgen i sommerferien. Det var derfor ingen andre tilstede i lokalene under samtalen, så vi ble ikke forstyrret. De ansatte på ungdomshuset har god kontakt med bydelspolitiet, og betjentene kommer ofte innom på kveldene på fritidsklubben. Vi kjente hverandre derfor fra før. Jeg ønsket å snakke med ham for å få en bedre oversikt over hvor mange ungdommer som var knyttet til konflikten, hva slags hendelser som hadde blitt anmeldt, og hvor mange saker det var blitt ut av det. Betjenten gav meg en grei oversikt over disse temaene.

2.2.8 Bearbeiding av intervjumaterialet

Intervjuene ble tatt opp på lydbånd, og jeg skrev dem ut selv. Det var fint å gjøre det, fordi det kom tanker om hvordan jeg kunne bearbeide materialet senere. I tillegg fikk jeg en god oversikt over materialet.

Mens jeg skrev ut intervjuene oppdaget jeg at jeg noen ganger stilte flere spørsmål i ett som jeg syntes hang sammen. Så forventet jeg at informanten skulle svare på alle, men de svarte bare på det siste. Dermed mistet jeg informasjonen om de første spørsmålene.

Da alle intervjuene var skrevet ut gikk jeg igjennom hvert intervju med fargetusj for å markere hvert tema, og sorterte teksten etter temaene. Hvert tema fra hver av intervjuene ble deretter plassert i nye dokumenter. På den måten ble det et oversiktlig materiale som ble lettere å bearbeide videre.

Lojalitet til intervjuperson og til materialet

Jeg har rettet språket i intervjuene slik at det ble et mer normalisert skriftlig bokmål. Likevel har jeg forsøkt å holde på den muntlige stilen for å beholde informantenes sjargong. Det muntlige språket inneholder ofte ord man bruker for å få en tenkepause, eller fordi man er vant til å si det. Ungdommene brukte utallige "liksom", "jeg veit ikke, jeg" og "ikke sant" som på trykk bare gir et forstyrrende inntrykk. Repstad (1993) sier noe om denne problemstillingen i forhold til å gjengi dialekter:

Du bør være forsiktig med å gjengi sitater på dialekt. For det første er det vanskelig å yte en dialekt rettferdighet i skriftlig form. For det andre kan det bli noe visst etnosentrisk og nedlatende over å gjengi sitatene på dialekt. Du kan komme i skade for å la dem som uttaler seg, stå fram som naive, eksotiske og festlige, mens de egentlig bare har brukt dagligspråket sitt. (s. 102)

Jeg ønsker at informantene skal kunne lese oppgaven senere uten å føle at det de har sagt ser dumt ut på trykk. Det er også viktig å bevare språket og uttrykkene så nært som mulig det muntlige språket. Fog (1994) skriver om hvordan det talte språket blir til et objekt som utskrift:

Talen bliver som udskrift til objekt med soliditet og varighed. Den kan læses igen og igen, den fortolkes og forstås på forskellig vis. Den kan også, med vigtige modifikationer, som jeg skal komme til, forstås og fortolkes på forskerens præmisser. Forskeren har som sådan monopol på forståelsen af den anden og hans virkelighed. (s. 130)

Etter intervjuet har ikke informanten lenger kontrollen over hvordan det han eller hun har sagt blir brukt. Det er derfor viktig å bevare sitatene man bruker i teksten så nært opp til informantens språk som mulig.

I videre tolkning av materialet er det viktig å ikke tolke informantene ut over sammenhengen de har sagt ting i. Det er også viktig å gjøre det klart *hvilken* sammenheng ting er sagt i. Whyte (1981) skrev et appendix til "Street corner society", førti år etter at boka ble utgitt første gang. Her forteller han om informantenes reaksjoner på beskrivelsen av dem i boka, og hva de tenkte om det så mange år etter. Whyte siterer en av informantene slik:

"Bill, everything you described about what we did is true all right, but you should have pointed out that we were just young then. That was a stage that we were going through. I've changed a lot since that time." (s. 351)

Senere siterer han en annen informant som hadde beskyldt kameraten sin for å ville "*step on the neck of your best friend*". Informanten hadde sagt dette, men han hadde ikke ment det så bokstavelig. Det var situasjonen som gjorde til at han sa det, han var såret for noe.

Guttene i mitt materiale er også unge, og de har sagt og gjort mye de sikkert vil forandre meninger om senere. Som nevnt intervjuet jeg en av guttene to ganger fordi det skjedde noe galt med lydbåndet. Under det første intervjuet husket jeg at han sa noe som var interessant, som jeg gjerne ville han skulle gjenta. Det handlet om hvordan man skulle unngå å bli kriminell. Slik svarte han på det:

Sa jeg det? Ja det er mulig det. Jeg husker ikke. Da hadde jeg sikkert noen argumenter for det og, men det husker jeg ikke nå.

Istedet kom han med en ny vinkling på svaret som også var interessant. Vel og merke var det ene ingen motsigelse av det andre. Jeg håper jeg har gjort det tydelig i teksten hvilken kontekst guttene har sagt det som er sitert. Jeg håper også at hvis de leser oppgaven, vil kjenne seg igjen i beskrivelsene og tolkningene.

2.2.9 Anonymisering

Alle personer jeg har intervjuet er anonymisert. Jeg har stort sett ikke laget fiktive navn på informantene, men omtalt de som "en gutt" og "en annen gutt". Navn jeg har brukt er laget når det ble naturlig å ha et navn i sammenhengen. Som jeg også har nevnt tidligere, er stedet Brandt, i likhet med navnet Los Muchachos, fiktive og anonymiserte navn.¹⁰

Noen ganger når informantene har uttalt seg om samme problemstilling har jeg brukt flere personer og presentert det som en person. Man vil derfor ikke alltid kunne følge en reell person sin historie.¹¹

Noen ganger har guttene fortalt om konflikter med andre ungdommer som de har omtalt i forhold til nasjonalitet. De har også blitt anonymisert og heller omtalt i forhold til hvilken del av verden de kommer fra.

Alle ungdommene fikk informasjon om at de ville bli anonymisert i oppgaven. Jeg forklarte forskjellen på min rolle i jobbsammenheng og min rolle som forsker. Det de fortalte under intervjuet ville jeg ikke fortelle videre til mine kollegaer, eller bruke i jobbsammenheng der deres identitet ville avsløres.

¹⁰Navnet stammer fra en gjeng i New York på 60-70-tallet. Jeg fikk det foreslått av en jeg kjenner som var med i denne gjengen. Han mente navnet kunne erstatte det egentlige navnet guttene i mitt materiale hadde på sin gjeng.

¹¹Guri Larsen (1992) benyttet en slik metode.

I oppgaven ville jeg heller ikke skrive navnene deres. En av guttene syntes det nesten var litt dumt at navnet hans ikke ville komme med. Hvis de selv valgte å fortelle om intervjuet til andre ungdommer eller ungdomsarbeidere, ville jeg fremdeles ikke si noe om intervjuet av hensyn til dem selv. En av guttene viste seg å ha blitt veldig klar over min taushetsplikt under intervjuet. En gang i løpet av samtalen sa jeg navnet hans. "Hysj, der sa du navnet mitt!" visket han. Jeg understreket igjen at det bare var meg som skulle høre på båndet, og at jeg ikke kom til å skrive navnet hans i teksten.

Gruppeintervjuet jeg tok i forbindelse med del 2 i oppgaven ble foretatt på en av gruppekveldene til guttegruppa. Guttene lurte på hvorfor feltarbeideren, som var leder for gruppa, ikke kunne være med. De mente de ikke hadde noe å skjule for ham. I ettertid ser jeg at det kunne vært en god idé fordi han kjente guttene bedre enn det jeg gjorde, og han kunne vært med å styre samtalen inn på de temaene jeg var interessert i å få vite mer om.

Jeg har ikke oppbevart navnelister til informantene. Avtaler om intervjuet ble gjort mens jeg møtte ungdommene på ungdomshuset eller på gruppekvelder på feltarbeiderkontoret.

Jeg har ikke fortalt kollegaer om hvem jeg har intervjuet. Noen vil nok likevel kjenne igjen historiene eller enkelte av ungdommene fordi de kjenner disse ungdommene godt, eller har snakket med ungdommene om det de har fortalt i intervjuene. Jeg stoler på at de vil forholde seg til den taushetsplikten de er underlagt i sin stilling. Jeg stoler også på at de respekterer ungdommene og det at oppgaven er anonymisert slik at ingen vil føle seg utlevert gjennom publiseringen og dermed blir offentlig tilgjengelig.

Noen av guttene har fortalt svært åpent om hva de har vært med på, og noen av fortellingene har jeg valgt å ikke skrive om av hensyn til guttene. Utelatelsene kunne ha bekreftet temaene i de andre fortellingene, de ville ikke endret hovedtemaene.

2.3 Observasjon

To ganger var jeg tilstede som passiv observatør for å innhente informasjon til materialet.

Den ene gangen var jeg tilstede på en juniorklubb som hadde temakveld om vold.¹² Barna på juniorklubben fikk vite at jeg var der for å observere, fordi jeg skulle skrive om mange tiltak i bydelen. Jeg noterte synlig hele tiden, og satt sammen med barna og lederne mens de diskuterte. Det virket ikke som om noen av barna syntes det var ubehagelig at jeg var tilstede, men heller spennende og morsomt.

Den andre gangen var jeg tilstede i ungdomspatruljens lokale natt til 1.mai. Jeg kjente både ungdommene og lederen for patruljen fra før. De fikk også informasjon om hvorfor jeg var tilstede. Jeg noterte det som skjedde i løpet av de timene patruljen gikk den natten, og ingen av ungdommene reagerte negativt på at jeg var der.

Den deltakende observasjonen har vært i forbindelse med min stilling som ansatt på en fritidsklubb i bydelen. Som klubbarbeider er man tilstede i miljøet sammen med ungdommene. Man skal være en ansvarlig voksenperson, være tilgjengelig og tilstede for ungdommene, passe på at regler overholdes og samtidig ha en usynlig kommunikasjon med de andre ansatte. Man skal med andre ord forsøke å få med seg alt som skjer rundt en. Med erfaring går det mer automatisk. Av og til stopper man opp og reflekterer over alle inntrykkene man har samlet, for å kunne sortere informasjonen og sette detaljer i en sammenheng. Jeg har brukt erfaringer fra denne jobben for å forsøke å forstå hva som skjedde i de to historiene jeg presenterer i oppgaven. Noen ganger har jeg også notert ned hendelser som jeg mente var viktige for historiene jeg skriver om. Noe av det er med i oppgaven.

Kollegaer er også presentert gjennom observasjonsmaterialet. Jeg vil understreke at når jeg snakker om ungdomsarbeiderne mener jeg også meg selv.

¹²Presentert som vedlegg

DEL 1: HISTORIEN OM LOS MUCHACHOS

3 Det var en gang...

3.1 Hvordan gjengen ble til

Jeg stod ute en sen høstkveld og ventet på trikken. På den andre siden av gaten så jeg noen gutter jeg kjente fra jobben min på fritidsklubben. Denne kvelden hadde de på seg nesten like klær: Vide, lyse kakhbukser, hvite t-skjorter, rutete skjorter som bare er kneppet øverst; noen hadde også røde pannebånd. De kom ut fra 7-eleven-kiosken og fortsatte videre oppover gaten. De hadde helt sikkert sett meg, men ingen gjorde tegn til å hilse. Vimsete, men målrettet gikk de oppover gaten mens en bag vekslet mellom dem. De virket så annerledes enn ellers. Ansiktene var alvorlige og spente. Det så ut som om de hadde en viktig oppgave foran seg. Hva var i ferd med å skje? Hvorfor var de på denne måten?

Etterhvert, på jobben, fikk jeg vite at de "hadde startet en gjeng". Rykter om gjengens bedrifter og størrelse verserte. På personalmøtet så vi en amerikansk gjengfilm som visstnok hadde inspirert guttene. Vi ble fortalt at flere gjenger ble dannet rundt i bydelen. Noen yngre gutter hadde startet gjengen Chicago, mens "våre gutter" het Los Muchachos.¹³ Vi holdt øye med guttene på fritidsklubben i tilfelle et gjengopprør skulle starte der. Vi så at guttene hadde kledd seg likt, som en uniform. De hadde alltid det røde bomullskjerfet med seg, enten hengede fra beltet eller som pannebånd. Vi fikk vite at fem av guttene var en slags kjernegruppe i gjengen, men det var også flere som vanket sammen med dem og gikk med de røde skjerfene. Vi ble skremt over det vi hørte, og vi ble også bekymret for hva som ville skje med guttene hvis dette utviklet seg.

En kveld på jobben hadde en av mine kollegaer tatt med seg likedanne røde skjerf slik at vi kvinnelige klubbarbeiderne kunne gå rundt med hårbånd eller pannebånd. Vi ønsket å vise at vi hadde sett uniformeringen deres. Hvis vi "gamle damene" stjal symbolet var det kanskje ikke så stilig lenger. Vi så ikke det spor tøffe ut. Guttene la merke til det, men kommenterte det ikke, bare gryntet til svar da vi påpekte vi hadde de samme skjerfene.

I løpet av året som skulle komme skjedde det mye rundt guttene. Jeg intervjuet noen av dem halvannet år etter. Da var gjengen oppløst, og de hadde fått tid til å tenke over det som hadde skjedd.

Jeg ønsket å vite hvordan gjengen startet:

¹³Navnet er anonymisert. Se metodekapittel.

Vi bare begynte å vanke sammen. Vi hadde kjent hverandre lenge før, men vi begynte å vanke mye sammen. Vi blei ... mye tettere sammen. Alle de andre kameratene våre dro på byen og alt sånt. Vi møttes ofte og så på videofilmer, gjenggreier og alt sånt, og "hah, detta så *lite* kult ut". Vi ble kanskje litt påvirkta siden de hadde det sånn skikkelig kult og superkriminelle og ... ungdom har lyst til å leve. Så tenkte vi at det hadde vært deilig å hatt *de* partya og masse sånn. Det var ingen spesielle som sa at "vi starter en gjeng". Vi bare fant det ut selv. I begynnelsen var det bare sånn at vi ville ha det gøy.

Det var spesielt en film guttene så mye på. En av dem forteller mer om denne filmen:

Hva i de filmene var det dere likte?

De hadde det kult, og fikk masse penger og det så ut som om de hadde det skikkelig ålreit.

Jeg har sett noe av den filmen. På slutten der så går det ikke så veldig bra. En av dem blir jo narkoman, og ...

Men han ene, han siste, han blir ikke narkoman. Han klarer å slutte. Han andre blir politi, og han siste blir *den* supergangsteren. De lever liksom livet. Han ene blir jo skutt da, så han mister beina. Det er det som gjør at han blir sånn stor boss.

Fordi han mister beina?

Ja, da får han kontakter og jobber i et advokatfirma. Da får han jobbe som advokat. Han får utdanning som det.

I filmen så jeg et destruktivt ungdomsmiljø der noen ble drept og andre kjørte seg ned på narkotika. Guttene så noe spennende og forlokkende. Supergangster eller advokat, det går ut på ett så lenge det er snakk om å komme seg fram her i verden. Guttene så opp til "heltene" uansett hvilken side av loven de var på. De så spenningen i handlingene, mens jeg så konsekvenser av handlingene og var en "ordentlig, fornuftig voksen".

Hoff (1995) sier dette om skurker og helter i film:

Om vi liker det eller ei, har vi alltid følt en sterkere nysgjerrighet overfor skurkene enn heltene. Årsaken kan være at det gode framstår enkelt og rent, mens ondskaper er så kompleks og uutgrunnetlig. (s. 11)

Det er kanskje det Hoff påpeker her som var noe av det forlokkende i filmen for guttene.

Guttene ønsket i utgangspunktet å ha det gøy med denne gjengen. De skulle lage seg en spennende verden, komme som konger på fest og kanskje til og med bli noe stort en gang i framtiden. For at det skulle bli spennende måtte andre også vite om gjengen. For å bli synlige kledde de seg på samme måte som

gjengmedlemmene i filmene de hadde sett, og hadde det røde skjerfet som spesielt kjennemerke.

Jeg spurte guttene om det var mange som visste om at de var en gjeng:

Ja, de begynte å merke det etterhvert, skjønner du. Nesten alle rundt her visste det.
Hvordan reagerte de da?
Vi blei stempla etterhvert, da. Liksom sånn... Los Muchachos-gutta, ikke sant.
De syntes det var barnslig.

En av de andre guttene syntes vennenes reaksjoner var litt pinlig

Jeg likte ikke tanken noe særlig. Herregud, liksom baiter¹⁴ skikkelig etter å ha sett på en film og flipper helt ut ... Jeg veit ikke jeg. Jeg tenkte ikke noe særlig over det. Jeg tenkte ikke så mye på ting liksom. Jeg dreit i det meste.

Selv om han fikk en litt flau følelse av vennenes reaksjoner, var gjengen noe positivt for ham:

Vi bare festa en hel haug, og så, ja, pendla rundt sammen med masse folk.
Var det noe ålreit med det?
Ja, det var mye kult.
Ja, fortell om det. Hva var det som var ålreit?
Masse kule fester, he-he-he-he. Ja det var det.

Selv om de stort sett sier at det ikke betydde så mye hva andre mente, så tyder dette sitatet på at følelsene her er delte. Det er ikke hyggelig å bli gjort til narr, det er det ingen som synes. Likevel fortsatte de med gjengen. De hadde det så gøy, det var så spennende at de kanskje overhørte de sleivete kommentarene. Så lenge noen gav dem tilbakemelding på at det var tøft med Los Muchachos var det verdt å fortsette. Det at gjengen fartet rundt og ble kjent med mange andre gjorde det veldig spennende. De var så inne i sin egen verden, leken de lekte var så vellykket, at det kanskje ikke var så farlig med negative kommentarer.

Thrasher (1927) skriver, i sin omfattende studie av gjenger, om det forlokkende en gjeng kan tilby:

The gang, moreover, stimulates the boy to an even greater craving for excitement. His adolescent interest in that which thrills becomes reinforced by habit; ordinary business and pleasure seem tame and dull in comparison with the adventures of the gang. (s. 82)

¹⁴"Baiter": To bite, går på agnet

Sammenliknet med en vanlig grå hverdag laget guttene seg en fargesprakende og spennende verden der hva som helst kunne skje, både på godt og vondt.

3.2 Rykter om gjengen

3.2.1 Rykter blant ungdomsarbeiderne

Denne perioden på jobben i fritidsklubben var preget av mange rykter. Vi fikk meldinger fra bydelspolitiet og fra andre ungdomsarbeidere. Vi trodde en hel masse om gjengen og deres bedrifter, men visste veldig lite.

Vi fikk høre at gjengen stadig vokste. Antallet hadde kommet opp i 30-40 medlemmer, og flere ble det. Vi så for oss tilstander som vi ikke ante konsekvensene av. Hvor ryktene hadde sitt opphav vet jeg ikke. Kanskje noen ungdommer hadde sagt noe til en ungdomsarbeider som fortalte det videre. Opphavet er ikke så viktig. Konsekvensene av ryktene har derimot større betydning. På jobben på ungdomshuset var vi på vakt hele tiden for å fange opp hva som skjedde med denne gjengen. Kanskje vi overtolket det vi så og hadde flere negative forestillinger om gjengen enn det som var reelt. Eller kanskje vi observerte signaler som noe reelt. Jeg tror vi gjorde begge deler. Det at guttene markerte seg tydelig som en gjeng var reelt. Det er mulig de planla ulovlige handlinger i et stille hjørne på fritidsklubben. Det meste av slike hemmeligheter får ikke ungdomsarbeidere vite om uansett hvor årvåken man er. Antallet som var med i gjengen var nok mer overdrevet, og ryktene om den store oppblomstringen av andre gjenger var nok i mindre skala enn det vi trodde. Jeg kan ikke huske at vi hverken så eller hørte noe til disse gjengene i den perioden. Hadde vi lyttet mer til ryktene enn til det vi selv så, og fokusert for mye på guttenes gjengidentitet, tror jeg vi kunne ha kommet i skade for å legge et godt grunnlag for et tøft image for Los Muchachos og for oppblomstring av nye gjenger.

Under intervjuene spurte jeg guttene om ryktene var sanne.

*Det gikk rykte en stund at det var 30-40 medlemmer i den gjengen, og at det stadig ble flere og rekrutterte enda flere (**han ler**). Var det sånn?*

30-40 er vel litt hardt tatt i. Men vi blei jo flere etterhvert, da. Vi blei jo kjent med masse folk, mye folk som vanka sammen. Vi ble bare flere og flere. Men det var ikke 30-40 stykker. Vi hadde kjennskap til så mange folk, ikke sant. Hvis du tenker at han kjenner han og den kjenner den, så blir det jo noen folk etterhvert. Men det var ikke så mye som 30-40 stykker som vanka sammen.

Vi som var ansatt på ungdomshuset hadde overdimensjonert gjengens størrelse, men våre antakelser hadde nok et snev av sannhet. Hvis det bygde seg opp til et oppgjør, en slåsskamp med en annen gjeng, kunne kanskje Los Muchachos tromme sammen 30-40 gutter. En av de andre guttene sier at hvis alle tok med

seg noen de kjente kunne de bli opptil 100 hvis de ville. Men så mange ble det aldri behov for. En så stor mobilisering blir bare en tanke eller forestilling. Man kan kanskje se på de 30 eller færre som en omgangskrets, en vennskapsgruppe med løse forbindelser, venner som møtes mens man "driver rundt".

3.2.2 Rykter i ungdomsmiljøet

Ryktet om gjengen rundt i forskjellige ungdomsmiljøer artet seg på en annen måte enn ryktene vi som ungdomsarbeidere hørte.

Vet du om det var mange som visste at dere var en gjeng?

Det gikk ganske mye rykter rundt omkring, så det var ganske mange som visste det til slutt, ja.

Tenker du da på andre ungdommer rundt her, eller tenker du på oss som jobber her?

Nei, nå tenker jeg på andre ungdommer, i bydelen her. Pluss andre gjenger nede i byen. Og andre folk rundt omkring.

Vet du hva slags rykter som gikk? Stemte det med virkeligheten, eller var det...

Nei det stemte ikke. For at de ryktene som gikk det var at gjengen vår gikk rundt og bråka med folk og trudde vi var skikkelig svære og sjefer og sånt. Så gikk det rykte om at andre gjenger skulle ta oss og sånne forskjellige ting.

Men hvordan var det egentlig? Var det sånn at dere gikk rundt og bråka?

Nei, vi gikk ikke rundt og bråka. Vi var rundt og festa og hadde det kult sammen. Og hvis noen bråka så bråka vi og. Så det var ikke noe sånt at vi gikk rundt for å bråke med andre. Det gjorde vi ikke.

Disse ryktene handlet om at gjengen markerte seg overfor andre ungdommer, hvem var tøffest og hvem regjerte. Ryktene i ungdomsmiljøet kunne både føre til at andre gjenger ønsket å ta dem bare fordi de var en gjeng, eller fordi det ble sagt at de trodde de var den tøffeste gjengen. Det er viktig at "andre" ikke blir for sterke slik at man selv mister makten. Thrasher (1927) bekrefter dette:

In its struggle for existence a gang has to fight hostile groups to maintain its play privileges, its property rights, and the physical safety of its members. Its status as a gang among gangs, as well as in the neighborhood and the community, must also be maintained, usually through its prowess in a fight. (s. 174)

Hvis en gjeng er usikker på om de er de som har kontrollen og det tøffeste ryktet, kan de provosere til en slåsskamp. I en slåsskamp er det ganske enkelt å avgjøre hvem som er vinneren. Når en ligger nede har den andre vunnet. Ved å spre dårlige rykter om Los Muchachos kunne andre gjenger provosere dem til en kamp der den ene parten blir stående igjen som den seirende.

Siden guttene både hadde et navn på gjengen og en klesdrakt som de kunne kjennes igjen på, er det tydelig at de ønsket å vise at de var en gjeng. En del av spenningen med det hele må jo være at andre gjenger reagerer.

Ice T (1994) beskriver en måte å vise styrke overfor andre gjenger:

Gang culture is ghetto male love pushed to its limit. Gang members wear their colors in defiance of everything - the cops, other sets, even the school system. When they wear their colors while strolling through rival turf, it's called bailing, and to anybody on the outside, they're insane. Why would you walk down the street like a big target? Because in an aggressive environment, it's your way of saying, "i'm not afraid of anybody." (s. 139)

For å markere seg som noe må det være i opposisjon til noe annet. Det gjelder på alle områder. Bare det at Los Muchachos hadde et navn på gjengen, og reiste rundt for å treffe folk og feste, kunne være provokasjon nok for andre gjenger. Næss (1999) skriver i sin rapport om "K"-gjengen at gjengen laget et navn for å bli kjent, og dermed få et rykte. Et rykte som er godt kjent styrker selvbildet (s. 9).

Det ser ut til at et mål for gjenger kan være å ha et rykte som sterke, tøffe og modige. En måte å få et slikt rykte på er å komme i konfrontasjon med andre gjenger. En måte å oppnå en konfrontasjon er, som guttene har fortalt ovenfor, at et rykte blir spredt om en annen gjeng. Ryktene blir dermed en strategi for å oppnå status hos andre ungdommer.

3.3 Hierarki

Selv om guttene var en vennegjeng som fartet rundt, hadde de også en mer formell struktur. Gjengen hadde et navn, de var fem gutter i en kjernegruppe, og de brukte symboler for å vise at de tilhørte gjengen.

Jeg ønsket å vite om guttene hadde forskjellige roller i gjengen:

Hadde dere noen leder i gjengen?

Nei. Det hadde vi ikke. Det var ikke noen som bestemte at du gjorde ditt og du gjorde datt. Det var som en vanlig kameratgjeng.

Denne gutten ser på gjengen som en kameratgjeng. Det var det som var det viktige for ham. Kameraten hans forteller om flere nyanser. Jeg spurte ham om de hadde forskjellige roller og om det var noen som bestemte mer enn andre:

Vi bestemte like mye, men det var sånn at vi hadde på en måte en talsmann, litt påvirka av den filmen tror jeg det var.

Talsmann overfor ...hvem?

Nei, hvis vi skulle starte bussiness, da. Selge ting og sånn. Da var det han som liksom stod for pratinga. Så han blir på en måte litt frontmann, men man kan ikke kalle det frontmann, for alle vi fem var på lik linje.

Han legger også vekt på at det var flat struktur. De var en kameratgjeng, men i tillegg var det en frontmann fordi det var en i filmen.

En annen gutt var ikke med i den harde kjernen. Han forteller om flere roller og nivåer i hierarkiet:

Jeg vil gjerne vite litt om din rolle i forhold til gjengen. Var du med som en del av gjengen, eller var du litt på sida av gjengen, ? Kan du fortelle litt rundt det?

Jeg var med i gjengen, men jeg var liksom under de andre. Jeg var sånn løpegutt, skulle fikse forskjellige ting.

Jeg hørte rykter at det var 30-40 medlemmer i gjengen, og at det ble stadig større rekruttering til gjengen. Hørte du noe om det?

Det var kanskje litt overdrevet, men det var vel en fem-seks nye som kom inn.

Som hadde samme rolle som deg?

Noen hadde samme rolle som meg, og noen var litt over meg.

Så det var de fem som starta som var ledelsen i gjengen ?

Yes.

Og så var du løpegutt, og så fem- seks andre som

Ja.

I sin rolle som løpegutt var han ikke inne i den harde kjernen, og derfor ser han kanskje mer av strukturen rundt det hele. For ham var det viktigere med posisjonene fordi han kanskje kunne komme innenfor i det gode selskap. Da måtte han vite hvordan han skulle komme innenfor.

Som en oppsummering kan vi si at guttene hadde et uformelt hierarki. En av dem var en slags leder i enkelte situasjoner, men guttene forteller her at alle fem i kjernegruppa hadde like stor innflytelse. Under kjernegruppa var det noen gutter som kanskje kan kalles aspiranter eller rekrutter, slik som "løpegutten" forteller.

Decker og Van Winkle (1996) forteller om liknende struktur i sin studie av gjenger i St.Louis. I disse gjengene fant de at guttene kunne inneha forskjellige roller, men disse var ikke veldefinerte. I mange av gjengene hadde guttene motvilje mot, eller var fiendtlig innstilt til å ha en bestemt leder i gjengen. "We all together" sier en av guttene (s. 95). Om det var bestemte roller i gjengene, var det lederrollen som var uttalt. I denne rollen hadde likevel ikke lederen formell makt i alle situasjoner.

Rather, gang leadership had a more informal, situational character to it and often varied between subgroups in the gang. (s. 96)

De fleste mente de var vanlige gjengmedlemmer og kunne referere til sine roller som fotsoldater eller "*busy bees*". I tillegg skiller Decker og Van Winkle mellom de som er innenfor gjengen, og de som er utenfor:

The most important role distinction was between real gang members and those whose commitment to the gang and gang life was somewhat lower. Perpetrators, busters, or wanna-bes were all terms used to identify individuals who lacked a commitment to the gang. (s. 99)

Los Muchachos hadde mange av de samme kjennetegnene som referert her. De nye guttene som kom inn i gjengen, som "løpegutten" forteller om, kan sammenliknes både med fotsoldater, "*busy bees*" og "*wanna-bes*" i St.Louis-gjengene. De var utenfor kjernegruppa, men samtidig nært knyttet til gjengen.

Som guttene forteller i kap. 3.2.1. var det mange som kunne mobiliseres om det var behov for det. Kratoski (1990) bekrefter en slik organisering av gjenger:

Gang structure most frequent involves an inner circle of leaders who plan strategy and control and gang's decision making, a group of regular members, and other youths who remain on the fringes of gang activity and participate only occasionally. (s. 107)

I tillegg til kjernegruppa og de aspirerende kommer omgangskretsen som sporadisk kan knyttes til gjengens bedrifter

3.4 Hver tror best om sine barn

Foreldrene merket kanskje at guttene oppførte seg litt annerledes enn vanlig i denne perioden. De var mye sammen, og de gikk alle med like klær. Kanskje de hadde mer penger enn vanlig mellom hendene også? Jeg spurte guttene om hva foreldrene visste. En forteller at de visste at han og vennene vanket sammen, men ikke at de var kriminelle. En annen forteller dette:

Faren min visste det. Foreldra til han ene i gjengen burde merka det siden vi var hos han veldig mye. Like pannebånd og hele pakka.

Hvordan reagerte foreldrene?

Nei, de reagerte ikke noe. Faren min sa at: "Hvis du får mye bråk så er det bare å si ifra så skal jeg hjelpe deg, jeg".

*Så han syntes det var ålreit at du var i en gjeng?
Ja, du har kamerater som backer deg opp og sånn.*

Det er bare denne gutten som forteller om en slik reaksjon fra foreldrene. I Decker, van Winkle (1996) blir det referert et liknende utsagn fra en av informantene:

One told us that members of his family "respected" what they were doing and warned them to be careful. (s. 237)

I denne studien er 99 gjengmedlemmer intervjuet, og bare en refererte til en slik reaksjon hos foreldrene. Jeg vil tro det vanlige er at foreldrene ikke har så god oversikt over hva barna gjør i denne alderen. Ungdommene søker ut til venner istedet for å være sammen med foreldrene (Nielsen, Rudberg 1989 s. 199) Det er mer nærliggende å tro at barna ønsker å skjule hva de gjør for foreldrene når de beveger seg over i mer lyssky aktiviteter.

Gang members generally preferred to hide their gang membership from family members, especially their mother and young siblings. This is not surprising, as gang membership typically entails involvement in criminal activities not willfully disclosed to family members whos respect is valued.
(Decker, van Winkle (1996) s. 236)

Flertallet av ungdommene i utvalget til Decker og van Winkle ønsket ikke å fortelle foreldrene om hva de gjorde i gjengen de var med i. Fenomenet med kriminelle ungdomsgjenger er mer utbredt i USA enn det er i Norge. Foreldre i USA som opplever at deres barn blir medlem i en gjeng har kanskje mer bakgrunnskunnskaper om hva det innebærer. I Norge er forholdene mindre og ikke fullt så alvorlige. Det å "være i en gjeng" kan bety mye forskjellig, både positivt og negativt. Det er fint å ha kamerater som er tilstede for en, og det er fint å ha venner man kan ha det gøy sammen med. Foreldrene fanget kanskje opp dette, og ikke de negative sidene ved gjengen. Det de visste tolket de kanskje i en positiv retning. Harald Haave (1997) siterer en gutt i sin bok om ecstasy:

"Foreldrene mine har aldri fersket at jeg røyker hasj eller spiser E. De leser om det i avisen og har spurt meg om noen på skolen driver med narkotika.
'Noen på skolen?' Hva tror de jeg skulle svare? Og hva om jeg hadde brukt det? Ville jeg da bare legge kortene på bordet? Nei, de har bare ikke noen mistanker til meg. De har aldri spurt meg direkte, det lengste moren min har kommet er å spørre meg om jeg har fått tilbud om det. Nei, svarte jeg selvfølgelig..." (s. 143)

Denne gutten hadde både solgt og brukt ecstasy lenge, men han mente at foreldrene ikke hadde mistanker. Hver tror best om sine barn heter det. Da vil

man gjerne tro det beste, og hva man ser er farget av det. Decker, Van Winkle (op.cit.) er også inne på dette:

Parental denial of criminal involment on the part of their children is not unique to gang members. When Abdul Salameh was charged in the 1993 bombing of the World Trade Center in New York City, his mother's response was that her son "wasn't involved". (s. 236)

Der barna på den ene siden ønsker å skjule hva de holder på med for foreldrene, og foreldrene på den andre siden ikke ser eller ikke ønsker å se, er det ikke så lett å oppdage hva barna gjør. Foreldrene våger kanskje ikke å se. De kjenner barnet sitt på godt og vondt innenfor en hovedreferanseramme: Samhandling innenfor en familie. Faktorer utenfor denne sfæren kan være truende eller skremmende. Moren i sitatet fra Haave lurte kanskje på om hennes sønn har brukt stoff. Fra å lure på til å få kjennskap til, er det et langt skritt. Det kan være vondt å få vite sannheten, og det kreves mot til å finne ut av den. Kanskje er det en enklere vei å legge vekt på det gode, for å oppveie det negative? Selv om man ønsker å vite sannheten, kan det likevel være vanskelig å få et ærlig svar. Om moren i dette sitatet hadde spurt sønnen direkte, ville han kanskje løyet uansett.

Som fritidsklubbarbeider tenkte jeg at foreldrene til guttene burde ha oppdaget hva guttene drev med. Som klubbarbeider ser man en annen side av ungdommene enn det foreldrene ser. Vi ser dem sammen med alle de andre ungdommene på en arena der ungdommene i stor grad påvirker hvilke verdier som gjelder. I familiesfæren spiller de ut helt andre roller. Reglene for samhandling på de to arenaene er svært forskjellige.

3.5 Eventyret i praksis

Festing, og det å drive rundt sammen med venner var noe guttene la vekt på som en viktig del av gjengens virksomhet. Det var ikke bare dette de gjorde. Som en av guttene sa: *"Det skjedde en del sånn gærne ting, da"*. Hvor mye hadde filmen, som guttene var så opptatt av, å si for disse handlingene?

En av guttene forklarer det slik:

Det var mye dere hentet fra den filmen har jeg skjønt.
Ja, det er sant. Vi så filmen, så blir en liksom påvirka, tenker sånn, vi er sånn liksom. Vi gjør kriminelle ting. Så en blir bare mer inspirert til hvordan ting kan

gjøres, da. Nå var ikke vi akkurat sånn som det, da. Det var vi ikke. Vi gikk ikke rundt og skøyt folk og sånne ting. Vi var litt sånn som ... kriminelle vi óg, da. Det var for å få tak i penger mest. Hadde lite penger.

Som han forteller så kunne de mye av dette fra før av. Det de så i filmen ble en inspirasjon innenfor et kjent felt. Dette blir også bekreftet av von Feilitzen (1993):

Våldshandlingar i medierna kan leda till *imitation* hos yngre barn. (På motsvarande vis men i lägre grad kan ungdomar och vuxna inhämta "tips" om hur man kan utföra våld.) Man även om medieinnehållen aktiverar särskilt yngre barn att säga, göra eller leka något utifrån vad de sett, är det oftast fråga om kortsiktiga impulser. Och även om imitationen kan vara modellinlärande betyder det inte att man har införlivat föreställningar, normer, värderingar som leder till en (avsiktig) handling. (s. 26)

Innenfor medie voldforskning har man ikke funnet noen direkte årsaksammenheng mellom underholdningsvold og voldslovbrudd. Underholdningsvolden kan gi en svak forsterkning innenfor et nett av andre og viktigere faktorer (op.cit.). Hvis medie volden kan relateres til ens egen virkelighet har den større påvirkning:

Som en hovedregel øker tvs påvirkningspotensial og dermed faren for aggresjonspåvirkning, med økende realisme og virkelighetslikhet. Unaturlige og utrolige fremstillinger som avviker sterkt fra publikums eget liv, påvirker i relativt liten grad, nettopp på grunn av sin uvirkelighet. (Waldahl (1989) s. 248)

Guttene ble påvirket av filmen fordi de var åpne for det. De var i en kriminell delkultur, og de søkte inspirasjonen fra filmen.

Under intervjuene har guttene fortalt mye om hva de har vært med på. Av forskjellige årsaker har jeg latt være å skrive om enkelte av episodene.¹⁵ De har vært ærlige og fortalt svært åpent om alt fra det vanlige dagligdagse de gjorde sammen i gjengen, og til alvorlige kriminelle handlinger. Noen av handlingene er rystende voldsepisoder.

3.5.1 "Vi gjorde masse innbrudd, drakk og festa. Dreit i alt liksom"

En av guttene forteller dette når jeg spør om hva de gjorde da de var sammen i gjengen:

¹⁵Se metodekapittel.

He-he. Vi... vi gjorde masse innbrudd, drakk og festa. Dreit i alt liksom. Det var ikke så mye innbrudd, da, men det var noe. Ellers så ... Ja, vi gjorde ikke noe mer sånn seriøse greier liksom.

Kan ikke du fortelle om de tingene, som er kriminelle handlinger, som dere gjorde i gjengen. Hva var det dere gjorde?

Innbrudd... og så noen ran.

Ja.

Så det var det. Det var brekk og ran og...

Innbrudd ran og festing var det de gjorde, forteller denne gutten. Ikke mer "seriøse greier." Hva regner de som mer "seriøse greier"?

En av guttene forteller om "business" de hadde tenkt å begynne med. Kanskje det var det som var mer seriøst:

Ja vi hadde tenkt til å begynne med business, da. Begynne å selge ting så vi fikk litt penger til den gjengen der.

Mener du narkotika da, eller?

Nei, ikke narkotika. Sprit, for å tjene litt penger, da. Vi gjorde innbrudd og alt sånn. For å skaffe våpen og sånn. Pistoler og sånn. Det fikk vi ikke.

Dere gjorde innbrudd for å skaffe penger til å kjøpe våpen?

Mm.

Dere kjøpte ikke våpen, eller hvordan var det?

Vi prøvde å få tak i, men vi fikk ikke tak i. Gikk rett i dass, liksom. Rett vest.

Var det ålreit at det gikk rett vest, eller var det ikke?

Nei, jeg veit ikke jeg. Jeg kan ikke si noe, for jeg veit ikke hvordan vi hadde hatt det i dag. Kanskje vi hadde hatt det dritbra i dag, ikke sant. Eller kanskje vi hadde sitti inne for drap eller noe sånt.

Det han forteller om er alvorlige ting: Planer om å skaffe våpen, starte med illegal sprithandel og kanskje de kunne ha drept noen. Måten han forteller på kunne vært hentet fra et barn som forteller om cowboy og indianer-lek. Her er det store gutter, nesten voksne, som planlegger. Det blir straks alvorligere. De er ute i den virkelige verden mens de leker. Innbruddene var en realitet og en måte å realisere noe mer alvorlig på. De kom ikke videre derfra så sprithandelen og anskaffelse av våpen blir en lek i tankene, et luftslott. Kanskje et luftslott gjorde gjengen mer spennende?

3.5.2 "Vi liksom merker territoriumet"

Som jeg har vært inne på tidligere, er det ikke noe poeng å lage en gjeng uten at andre får vite om det. Her forteller en av guttene litt om hvordan de markerte seg:

Vi tagga óg da, det gjorde vi også. Så det er noen steder det er sånne graffititegninger og sånn. Vi liksom merker territoriumet. Hvis vi har **området** som vårt territorium. Hvis vi hadde blitt store nok, da hadde vi merka (...) ¹⁶ over hele **området**. Så hvis folk som vi ikke kjente hadde kommet inn, så kunne det ha gått ille for seg. Så da kommer dem liksom ikke.

Merka (...)?

(...), ja. Det står for jegerne, da. Det er litt sånn dumt.

Er det vanlig at gjenger tagger rundt omkring?

Du veit jo liksom, noen gjenger holder til... sånn som **en gjeng** holder til på **et sted**. Og hvis du går der og begynner å slenge dritt, da får du juling.

Du får juling uansett om du slenger dritt. Hvis du skal ha bråk med dem så drar du dit først og fremst.

Ved å tagge sine initialer kunne guttene merke sitt eget område. Det virker ikke som om de var så veldig opptatt av dette, og det er bare en av guttene som forteller om tagging. Fagan (1996) nevner dette med tagging og gjenger:

Gangs use graffiti and "tagging" to mark turf and communicate news and messages to other gangs and gang members. (s. 41)

Jeg finner det sansynlig at guttene plukket opp tagging som en del av det de lærte fra filmen de ble inspirert av; et av elementene de plukket opp fra amerikanske gjengers gjøren og laden. Poenget med taggingen kan tolkes som en markering av samholdet, sett i forhold til andre gjenger. Næss (1999) forteller også at "K"-gjengen i hennes studie tagget sine symboler rundt i byen (s. 9). Næss setter det i sammenheng med å opparbeide et rykte for gjengen. Gjennom taggingen ble gjengen mer kjent blant andre ungdommer og andre gjenger.

3.5.3 "Vi skulle ta gang-bang mot dem, da"

En gang fikk gjengen "bråk" med en annen gjeng. Vi kom inn på dette mens vi snakket om hvordan man stiller opp for hverandre i en gjeng:

Det er sånn hvis han ene kameraten får trøbbel, si hvis han hadde fått juling, da, så måtte vi ha banka han som gjorde det. Det var jo... åssen var det da?

Det var noen folk som hadde prata dritt om gjengen vår. Det var en sånn gutt, da, som hadde drivi og bråka og han kjente ganske mye folk. Og da begynte vi å krangle med han.

¹⁶Initialene gjengen brukte.

I en gjeng viser man samhørigheten og bekrefter kameratskapet ved å ta igjen for kameratene. Lar man være å ta igjen kan de andre fortelle om hvor feig den gjengen er som ikke tør å ta igjen. Får man rykte på seg for å være en feig gjeng er det ikke stor vits i å fortsette med gjengen. Guri Larsen (1992) tar opp dette temaet:

Slåssingen dem i mellom handler kanskje mest av alt om en kamp om æren. De må ta igjen for å gjenopprette æren, det er skamfullt og feigt å unnlate å ta igjen når venner er skadet. (s. 107)

Konflikten som Los Muchachos hadde med den andre gjengen, startet med en slengbemerkning fra en annen gutt, og han kjente mange som kunne være med på hans parti. Los Muchachos måtte slå til før de andre fikk overtaket. De måtte bevare sitt rykte og avkrefte usannheter. Slik forteller guttene om det som skjedde:

Det hele starta med at vi liksom... han ene, da, han hadde slengt dritt om en i gjengen vår. Og så gikk kameraten min og sneipa røyken i panna på han. " Hva er det du kaller oss?" liksom. Og så han ene i gjengen som skulle ha en caps, da, som en av de andre hadde, og så gikk han og henta den, da, så ble'n stikki med kniv i bakhue, liksom. Sånn slått i bakhue og fikk litt juling. Så bare tenkte vi at "nå skal dem få," liksom. Da blei det skikkelig pes. Skulle banke dem liksom. Vi skulle ta gang bang mot dem, da.

Skulle ta???

Gang bang heter det. Det er masseslagsmål.

Ja. En gjeng mot en annen. Hvorfor gjør man det?

Jo, det er bare for å markere at du godtar ikke at de andre er.... dem de er liksom.

Det er din gjeng mot dems gjeng liksom.

Og så er det om å gjøre å være den tøffeste, sterkeste gjengen?

Ja.

Etter den første konfrontasjonen ble det avtalt et møte mellom gjengene.

Da skulle vi møte dem på (...) og ha skikkelig slåsskamp.

Vi var en 20-25 stykker. Mange av dem var jenter.

Var jentene medlemmer av gjengen?

Nei, de var der bare for å se på.

Jentene hadde ikke kommet dit for å slåss. De fulgte den tradisjonelle rollen som tilskuere. En slåsskamp er nesten alltid en sensasjon, og jentene synes det er like spennende som guttene å være der det skjer noe. Hva skjedde videre?

Vi fylte en bag med våpen

Hva slags våpen var det?

Nei, det var biljardkøller, balltrær, kniver, økser, skrutrekkere, pistol blant annet.

Som var ladd eller?

Nei. Den var plombert.

Baggene la vi på dassen på McDonalds der.

Og så kom politi, og da tok dem mesteparten av våpna og så dro dem.

Så kom dissa folka etterpå. Det var ikke så mange. Og da var det noe sånn at en i gjengen fikk seg en på trynet, et spark i ansiktet. Og så var det en som blei prøvd å sparka, da, og så kom han seg unna. Så begynte de å prate. Og så blei de venner, og så blei det ikke noe mer.

Har det vært noen flere sånne gang-bang-greier?

Nei

Heldigvis endte denne konflikten uten det helt store sammenstøtet. Motpartene klarte å diskutere seg fram til en enighet uten at noen blir sett på som feige. Liknende situasjoner finner vi i Klein (1995) der han kommer inn på gjenger i USA på 50 og 60-tallet:

Gang violence - especially serious violence in contrast with common street fights - was the more unusually behavior. Of many planned intergang "wars," few actually took place. The "rumble" usually fizzled. As to Miller notes and I can attest, "One or both sides found a way to avoid open battle. A major objective of gang members was to put themselves in the position of fighting without actually having to fight" (s. 68)

Opptakten til en slik slåsskamp er sikkert mye mer spennende enn selve kampen. Kanskje det er slik at alle parter egentlig gruer seg, men ingen vil trekke seg og dermed bli stemplet som feige. Løsningen blir da å være med på opptakten uten å la det skinne igjennom at man er redd.

3.5.4 "Og da blei det noe krangel der"

Guttene fortalte også om andre slåsskamper som har artet seg annerledes. Slåsskampen de forteller om her er en helt annen situasjon, og det handler ikke om å måle krefter med jevnaldrende.

Kan ikke du fortelle hva dere gjorde i gjengen. Du fortalte dere dro rundt og festa og sånne ting. Og så var det noe slåsskamper. Kan du fortelle litt mer om de forskjellige tingene som skjedde?

Vi var jo på (...), på kiosken. Og da blei det noe krangel der. Da var det to i gjengen som begynte å slåss med en voksen mann, inne på storkiosken. Og så kom jeg inn etterpå og hjalp til. Til slutt så ble hele kiosken rasert. Alle hyller og alt blei dratt ned. Og så til slutt så lå han derre typen plutselig helt rolig, sånn helt sånn. (**Viser ved å lene seg bakover, ut med armene, tunga ut.**) Da løp vi, da stakk vi.

Hva var grunnen til at det skjedde der inne, vet du det?

Nei, det var det at vi var ganske fulle. Og så begynte vi å småspise litt godteri inne i butikken. Så plutselig kom det en type og begynte å slenge med kjeften, "tjuvradder" og masse sånn. Og så var det en fra gjengen som ble ganske hissig,

som fløy på han. Så tok han voksne mannen og slo tilbake, og da kom en til fra gjengen og hoppa på han igjen. Så da var de to stykker. Så ble de slått igjen. Og så kom jeg inn og hjalp til. Og så tok vi og slo han og sparka han og sånn. Og til slutt så lå han helt kald, nesten. Da stakk vi. Da var omtrent hele kiosken ødelagt. Masse hyller som var revet ned.

Denne historien er annerledes enn historien om konfrontasjonen med den andre gjengen. De skulle ikke forsvare ære overfor jevnaldrende, men de ble provosert av en voksen mann som forsøkte å sette dem på plass. Igjen ser det ut til at det bare er bagateller som utløste det hele.

3.5.5 "...og så kom kniven fram"

Det neste eksemplet ser også ut til å starte med en bagatell, og igjen utviklet konflikten seg til en alvorlig voldsepisode:

Hva var det som skjedde den gangen?

Vi var på fest, og så fikk vi beskjed om å gå, eller vi ble bedt på den festen, da og så ville ikke vi gå helt frivillig. Eller det vil si, jeg ville ikke.

Og så blei det noen sånne små bagateller. He.

Hva slags små bagateller?

Nei, litt sånn slåssing og litt sånn.

Og så?

Ja og så kom kniven fram og så stakk vi.

Hadde han andre kniv og, eller ?

Nei. Han satt oppå meg og kvelte meg. Derfor så gjorde jeg det.

Var det bare fordi de ville at dere skulle gå?

Ja.

Var det noe mer som lå bak det, var det noen annen grunn for at de ville at dere skulle gå?

Nei, ingen annen grunn. Som jeg veit om, da. Fikk bare.. Blei bedt opp og så vært der en liten stund, og så få beskjed om å gå, og da. Det var ikke helt kult. Ut i den kulda, og. Det har ikke noe å si, da men.

Hadde du drukket da?

Mmm, ja.

Tror du du hadde gjort ting annerledes hvis du hadde vært edru?

Ja. Kanskje. Nå i dag så ville jeg ha gjort det. Det kommer helt an på, da.

I de tre foregående episodene var det bare bagateller som utløste volden. I den første slåsskampen var det en slengbemerkning som det ryktes om. "Gang-bangen" kunne vært voldsom, men det roet seg ned. I den andre historien var det en voksen mann som irettesatte guttene og de tente øyeblikkelig. I den siste historien dro en av guttene fram en kniv og brukte den mot en annen. Siden han

ikke ikke lenger var ønsket på en fest, ble han provosert nok til å trekke fram en kniv.

Hver gang var det bagateller som utløste volden. Hvorfor det? Kanskje bagatellene lå på overflaten, og det var noe mer alvorlig som stakk dypere.

3.5.6 "Jeg var full, og så var jeg hissig"

Når guttene har fortalt om situasjoner de har havnet i i gjengen høres det ut som om situasjonen plutselig er der. Det virket ikke planlagt. Hvorfor skjer slike ting gang på gang? Er det slik at en gjeng er som fluepapir på voldelige situasjoner? Eller er det noe guttene søkte etter? En av guttene forteller slik om en situasjon han havnet i:

Det var jo en slåsskamp nede på Grünerløkka. Hvor de slåss. Da var jeg ganske full. Og så greide jeg å... Jeg greide å ødelegge to biler, da.

Hvordan da?

Nei, jeg var full og så var jeg hissig. Og så begynte jeg å sparke på disse bilene. Og så skulle jeg gå, og så gikk jeg over gata og så snubla jeg og så sovna jeg ved bilen. Og så kom politi og henta meg etterpå. Og så satte de meg på fyllearresten, og så kom jeg i avhør, og da var jeg beskyldt, da, for legemsbeskadigelse på en person. Og det stemte jo ikke i det hele tatt. Og så satt jeg i avhør i ca. en time, og så slapp dem meg ut etterpå.

Så du ødela to biler, men du slo ikke til noen?

Nei.

Var det fordi du var i en krangel, og da begynte du å slå på bilene etter en krangel, eller?

Nei, jeg hadde gått og diskutert med en fra gjengen. Vi diskuterte om noe sånn derre, ja, sånn forskjellige ting da. Vi diskuterte sånn narkotikasaker, sånn hasj og sånn. Og så stemte ikke det jeg sa, og jeg mente det ikke stemte det han sa, og så blei jeg sur og så sparka jeg til et par biler mens vi gikk og prata og så dro han ned når den slåsskampen blei, og så gikk jeg over gata og så sovna jeg.

Under intervjuet hadde jeg først problemer med å forstå hva som egentlig hadde skjedd. Jeg måtte spørre om igjen flere ganger for å få med helheten. Han gir oss små glimt av situasjonen, litt mer utfyllende hver gang, før historien er noenlunde komplett. Situasjonen virker både uforutsigbar og tilfeldig. Kanskje det er nettopp dette guttene søkte sammen i gjengen: Det uforutsigbare og tilfeldige. Sammen i gjengen var de beskyttet av hverandre. Alene er man mye mer på vakt og mindre impulsiv fordi man skal beskytte seg selv. I en gjeng minsker selvkontrollen, fordi man er beskyttet av gjengen. I tillegg hadde denne gutten drukket en del, som gjorde at selvkontrollen var ytterligere minsket.

Guttene har fortalt at de drakk og festet en del i den perioden de hadde gjengen. Pleide de å være ruset mens de gjorde forskjellige kriminelle handlinger? En av guttene svarer slik:

Noen ganger så... Andre ganger har vi ikke vært rusa i det hele tatt når vi har rana folk. Så det er helt sånn...

Har det vært forskjell i måten dere har rana på når dere har vært rusa, og når dere ikke har vært rusa?

Du blir kanskje litt mer brutal når du er rusa, da. Da blir du mer aggressiv kanskje.

Som han forteller var det ikke vanlig at de var ruset når de ranet, men det hendte de var det. Da kunne handlingene bli mer brutale og guttene mer aggressive.

3.5.7 "10-kilo slegge gjennom ruta"

Guttene har fortalt at innbrudd var noe av det de gjorde sammen i gjengen. I kapittel 3.5.1. fortalte en av guttene at de gjorde masse innbrudd, og i neste setning sa han at det ikke var så mye innbrudd. Slik forteller en av guttene om et innbrudd i en butikk:

Det var en butikk vi gjorde innbrudd i. 10 kilo-slegge rett igjennom ruta. Og så ta med seg røyk og så gikk vi. Dro vi liksom.

Var det flere steder?

Nei, vi gikk jo rundt da, for å skaffe slegger. Og prøvde oss flere steder, men det var mange steder vi ikke kom inn. Vi hadde ikke riktig utstyr.

Ikke kom inn?

Sånn, vi prøvde å bryte opp, da, men vi kom liksom ikke inn. Alarmen gikk og litt sånn.

Han forteller her var det ett vellykket innbrudd, og mange forsøk som ikke gikk så bra. Dette er det eneste innbruddet guttene har fortalt om i intervjuene. Kanskje gjorde de flere innbrudd, men ikke ønsket å fortelle meg om det fordi de ikke var siktet for det. En av guttene sa ovenfor at de hadde planer med å skaffe seg våpen. For å finansiere et våpenkjøp skulle de blant annet gjøre innbrudd. Når man setter de planene i sammenheng med sitatet ovenfor om innbrudd, virker det som om det meste av dette skjedde på fantasiplanet hos guttene.

3.5.8 "Jeg hadde ikke lyst til å rane ei kjerring, da"

Med fellesskapfølelsen i gjengen turde de å gjøre andre ting enn de hadde gjort før. Flere av guttene hadde vært med på innbrudd tidligere. I gjengen gjorde de et sprang over til alvorligere handlinger. Slik forteller en av guttene om et ran:

Gjorde du noen ganger noen ting du ikke hadde lyst til?

Jeg hadde ikke lyst til å rane ei kjerring, da, sånn som å gå bort å putte kniven opp i tryne på'a. Det har jeg også blitt tatt for. Det er det jeg som har gjort.

Det hadde ikke jeg så mye lyst til. Men så er det sånn: Den som raner får mer penger. Så det var bare greit, liksom sånn.

Det var en annen dame enn de tre?¹⁷

Ja.

Var det også en eldre dame?

Ja, hun er 40 omtrent. Men hun så ikke så gammel ut, skjønner du.

Var bare en tilfeldig forbigående. Først så kom det flere folk sammen...

så tenkte vi: Vi tar den neste. Det er så mange her. Så gikk vi oppover, så så vi ei dame som kom mot oss, så bare tok vi... okei.

Han hadde egentlig ikke lyst til å gjøre dette forteller han, men det at man er flere sammen om det kan gjøre at det er vanskeligere å trekke seg ut, og samtidig gjøre det lettere å bli med. I tillegg var det slik at han som ranet fikk mer penger enn de andre, så da er det nok en grunn til å gjøre det.

3.5.9 "Hvis det er noe jeg ikke har lyst til så sier jeg fra"

I en gjeng kan det lett oppstå gruppepress i forhold til å utføre handlinger man egentlig ikke har lyst til å gjøre. Vennene rundt sier de tør, så hvorfor skal ikke du tørre? Som nevnt i kapittel 3.5.3. ("gang-bang" mot en annen gjeng), kan det være vanskelig å trekke seg ut av noe som alle har vært med på å sette igang. En av guttene svarer slik da jeg spurte om han hadde gjort ting han egentlig ikke hadde lyst til:

Nei. Hvis det noe jeg ikke har lyst til så sier jeg fra. Da gidder jeg ikke å gjøre det.

Betyr det noe at alle kameratene rundt deg sier : "Kom igjen, da. Gjør dette her.

Bli med på det, vi andre er med"?

Neeei. Asså, det vi har gjort liksom, det er ikke noe sånn... Ingen av oss har vært tvunget til å gjøre noe som helst liksom. Det har bare blitt sånn. Det er ingen som har tvunget hverandre. Hvis en ikke gidder noe, så sier vi fra. Og da står vi på det óg. "Kyss deg i ræva, gjør det sjæl". Det gidder vi ikke altså

¹⁷Guttene ranet tre eldre damer. Denne historien vil jeg komme inn på i kapittel 3.6.

Han mener det var lett å si ifra hvis man ikke hadde lyst til å gjøre ting. Om det virkelig var slik, eller om han helst vil gi uttrykk for at det var slik, er ikke godt å si. *Det har bare blitt sånn*, forteller han. Kanskje var det lett å si ifra noen ganger, mens andre ganger var det ikke det.

Jeg spurte en av guttene om han likte å gjøre slike handlinger som ran:

Nei, ikke ran og sånn. Det er det ikke akkurat koselig å gjøre.

Hva var da grunnen til å gjøre det? Var det på grunn av penger?

Det var på grunn av penger.

Bare på grunn av penger?

Ja, penger og makt liksom. Ikke på grunn av at det var en gjeng.

Denne gutten sier det var greit å rane når det var penger å hente i det, men i tillegg får han en følelse av makt.

3.5.10 Eventyr i praksis og teori

Vi har i det foregående sett hvilke handlinger guttene gjorde sammen i gjengen. Det virker som om de lot seg rive med i en selvkonstruert eventyrverden, der vanlige normer og standarder ikke ble fulgt. I gjengen virker det som om det var viktigere å bryte normene enn å følge de. I eventyrverdenen hadde de et fellsskap og en trygghet tuftet på det at de var kamerater som kunne stille opp for hverandre. Handlingene de gjorde sammen var impulsive. På fantasiplanet hadde de målrettede planer som skulle gjøre dem rike og mektige, men så langt kom de aldri.

I flere av episodene med gjengen, gjorde guttene handlinger de ikke hadde gjort tidligere; de krysset noen grenser. Jeg har forsøkt å gi et bilde av gjengen som noe som skjer i en eventyrverden. Det er ikke for å forsøke å bortforklare alvorligheten i handlingene, men for å forsøke å komme under huden på guttene og forsøke å forstå hva som fikk dem til å gjøre dette.

Jack Katz (1988) beskriver hvordan man kan la seg forføre til å gjøre en handling.

Like a wanderer in an enchanted land, the thief or vandal seems to be captive of an environment that knows just what she needs or what he wants to do. (s. 56)

Katz bruker dette eksemplet i forhold til en butikktyv eller en som får en mulighet til å tagge på ti blanke t-banevogner. Hvis man tenker på det Los Muchachos gjorde ut i fra et slikt perspektiv så kan man kanskje forstå hvorfor guttene handlet som de gjorde. De så på en film der heltene levde et spennende liv i en gjeng. Kanskje liknet historiene til guttene i filmen litt på historiene til guttene i Oslo? De begynte å bruke like klær, de reiste rundt i byen med en ny identitet som guttene fra Los Muchachos-gjengen. De festet mye, de tagget sine initialer der de bodde, andre gjenger i byen fikk høre om dem. Livet var annerledes enn vanlig. Katz skriver:

The world of everyday practical life and dream worlds are not existentially inconsistent. (And indeed, they may always be co-present. Even in the deepest sleep, we maintain an awareness of time, space and social situations; we are not lost to the noises around us or the pressure of our autonomous selves.) Thus pilfers do not move through department stores as sleep walkers or day dreamers, but neither do they construct their sneaky crimes simply as exercises of self-reflective reason. Through their feelings and the evolving sensuality of the event, they walk through its mythical dimensions. (s. 74)

I sin eventyrverden kunne kanskje guttene tillate seg å krysse noen grenser. Eventyret ble virkelighet og virkeligheten ble som i et eventyr. De nærmet seg helterollene slik som i filmen.

I sin eventyrverden kunne guttene gjøre og tørre nye handlinger. Som en av guttene forteller gav det ham en følelse av makt da han ranet noen. Uten denne eventyrverdenen ville han kanskje ikke forsøkt å bevege seg inn i situasjoner der han søkte styrke og kontroll på denne måten.

Andre situasjoner kan tolkes som at guttene ble ydmyket i det bildet de hadde av seg selv. I eksemplet en av guttene forteller om, der de slo ned en voksen mann og raserte en storkiosk (kap. 3.5.4), var det en voksen mann som snakket til dem som smågutter. Han ville sette dem på plass og få de til å oppføre seg ordentlig. Guttene svarer med å slå mannen ned og rasere kiosken.

Katz (op.cit) skriver dette om ydmykelse og raseri:

That humiliation may be constituted in juxtaposition to a simultaneously constituted rage has an important implication for empirical theory. In order to analyze the move from humiliation to rage, we must simultaneously analyze the construction of humiliation *in* rage. That is, we should not err by treating rage as an escape from humiliation. There is an essential link between rage and humiliation. As a lived experience, rage is livid with the awareness of humiliation. (s. 23)

Guttene ble plassert i en rolle der de ikke hadde kontrollen. De ble ydmyket og styrte ikke situasjonen. Har man mistet kontrollen er det lett å bli rasende. Gjennom raseriet kan man få kontrollen tilbake.

I kapittel 3.5.5 forteller en av guttene om en episode der han bruker kniv i en slåsskamp på en fest. Han ble ydmyket foran mange andre og bruker raseriet til å gjenvinne kontrollen. Situasjonen handler om det samme som episoden fra storkiosken: Ydmykelse som går over til raseri. Episoden med kniven kunne kanskje ha skjedd likevel, uten gjengen. Poenget er imidlertid at guttene lar seg drive inn i et raseri der de bruker vold mot andre. Katz tar også opp dette temaet:

Rage may seem powerful, both to the enraged person and to analysts, but rage itself does not demand an attack on the body of the humiliating party. If a sacrifice is to be taken, it may be made in the forms of inanimate targets, for example, by punching holes in a wall, smashing chairs on tables, shooting out windows, or throwing about objects that are precious to the offensive party. (s. 42)

Guttene kunne ha latt raseriet sitt gå ut over materielle ting istedet for å bruke vold mot andre. Men i situasjonen ser det ut til at alt skjedde for fort til at de klarte tenke over hva som var lurt å gjøre i forhold til framtidige konsekvenser.

3.6 Snipp snapp snute, eventyret ute

Guttene gjorde mange alvorlige handlinger mens de var i gjengen. Kunne de fortsette på den måten, eller kom de til å bli tatt en dag? Som jeg har forsøkt å beskrive laget guttene sin egen "eventyrverden" der de var heltene, slik de så det på film. I dette eventyret glemte de kanskje risikoen for å bli tatt? De var kanskje mer opptatt av å være noe der og da enn å tenke på livet framover. De levde i en spenningsverden så lenge det varte. En av guttene sier det slik:

Ja, det var jo spennende. I den perioden vi holdt på skikkelig, da var det spennende. Helt til vi blei tatt. Da var det ikke noe spennende lenger.

Gjengens siste lovbrudd artet seg på denne måten:¹⁸

Sent en kveld midt i november var tre eldre damer på vei hjem fra syklubb. På vei til bussen kom fem unge gutter mot dem på fortauet. "Mia" trodde en av guttene skulle fleipe med henne. Han var pent kledd og så kjekk og sympatisk ut. Men så grep han tak i veska hennes.

¹⁸Sitater og beskrivelser er hentet fra avisartikler.

"Jeg hadde veska i bærereim over skulderen. Men han rykket til så kraftig at reima røk. Heldigvis hadde jeg en tykk skinnjakke på meg, for ellers så ville jeg nok fått et kraftig slag over nakken" forteller hun.

En annen gutt forsøkte å rive en plastpose ut av hendene på "Helga". *"Tyven hadde nok ikke sett min veske, for plastposen han rev i stykker inneholdt bare et par tøfler og en paraply."*

Den tredje damen var dårlig til bens: *"Da unggutten skulle rykke til seg hennes veske, gikk hun rett i bakken og ble liggende langflat. Likevel niholdt hun på vesken. Og enda så tung hun er, ble hun løftet opp i sittende stilling av ransmannen som ville ta vesken. Etterhvert måtte hun også slippe."*

Damene fikk øye på vaktmesteren på samfunnshuset, og han ble bedt om å ringe politiet. Like etter dukket det opp en sivil politibil. Damene ble spurt om de ville anmelde forholdet. *"Ja, nå er det på tide noen gjør noe!"* svarte "Mia".

"En uniformert patrulje hadde fått melding over radio at et vitne hadde sett guttegjengen kaste fra seg en veske i (...)parken. Like etter ble gjengen pågrepet på oversiden av parken. Politiet kjørte de tre damene til stedet for pågripelsen, og der sto fem ungdommer med spredte ben og hendene opp mot veggen - omtrent som i en amerikansk actionfilm. Vi tenkte ikke en gang tanken på at de fem ungdommene hadde onde hensikter. De så svært skikkelige ut" Forteller en av damene.

Guttene forteller om hendelsen på denne måten:

Vi gikk rundt og vi var sultne. Tenkte på varm pølse og brus på 7-eleven kiosken. Så kom de tre damene og så bare ... tar vi dem liksom. Det var på impuls. Det bare skjedde. Det var tilfeldig.

Kan du fortelle om hvordan det skjedde?

Nei, jeg bare løp bort. Vi var fem stykker. Jeg veit ikke hva de to andre... Jeg bare løp bort og tok tak i veska til hun ene. Jeg røska til og så løp vi. Vi tømte veska like ved.

Hvor mye fikk dere da?

300 kroner! Det var alt. Utbytte på tre stykker.

Nok til pølser og brus?

Ja, ja. Men vi ble tatt da. De hadde ringt til politiet, så sivilpoliti kom rimelig fort. Vi blei tatt et kvarter tjue minutter etterpå. Jeg kunne bare gått hjem, så hadde ikke jeg blitt tatt. Hvis vi hadde splitta oss så hadde dem aldri tatt oss. Da kunne det hende vi hadde gjort enda mer gærnt. Så på en måte er det bra at vi blei tatt.

Guttene sier de handlet på impuls, handlet uten å tenke over hva de egentlig gjorde. De skremte vettet av de eldre damene fordi de hadde lyst på pølse og brus. Som en av guttene sier: *"Jeg kunne bare gått hjem."* Det tenkte han på i ettertid. Hvorfor tenkte han ikke på det før ranet? Det var kanskje fordi han var midt i eventyret om Los Muchachos. Det ble ingen spenning av å gå hjem og spise. Det ville bli bare vanlig og kjedelig.

Slik forteller en av guttene om pågripelsen:

Kan du fortelle om da du ble tatt av politiet?

Emmm. Det var... he-he. Det var en rar følelse. Bare sånn: "Neiii". Du føler deg som et dyr. Kom og stoppa deg, håndjern på ryggen og kippa deg inn i glattcella. Begynte bare å tenke... akkurat som om du ikke skjønte at du hadde gjort noe gæernt, liksom. Men da du ble satt inn så begynte du å tenke veldig mye hva du hadde gjort.

En annen av guttene beskriver det på denne måten:

Hadde dere regna med å bli tatt av politiet i det hele tatt?

Nei, tror ikke vi regna med å bli tatt. Det kom som en overraskelse. Plutselig svingte inn en bil foran oss, og vi ble satt opp etter veggen. Og så bare ransaka de oss, så ble vi kjørt ned på glattcella. Tror ikke de sa noe om hva vi var arrestert for.

Hvor lenge hadde gjengen eksistert da?

Ett år cirka.

Nei, de hadde ikke regnet med å bli tatt. De ble hentet ut av eventyret og satt i glattcelle.

Tenkte de noe i ettertid på hvordan de eldre damene opplevde ranet?

Hvordan reagerte de damene, da? Har du tenkt noe på det etterpå, om de ble redde?

De fikk helt sikkert sjokk.

Tenker du noen gang på at du ikke skulle ha ranet de damene?

Nei, jeg skulle ikke ha rana dem. Jeg kunne gått hjem og spist mat isteden.

En av de andre guttene ville heller ikke gjort det igjen:

Har du tenkt på hvorfor det ble sånn?

Jeg vet ikke. Når vi først gjorde det en gang så stoppa vi ikke. Jeg dreit i det meste. Bare pendla rundt.

Ville du gjort dette igjen nå?

Nei. Det vil jeg ikke. Ikke gamle damer. Noe sånt ville jeg ikke ha gjort en gang til. Jeg har en bestemor selv. Det er liksom ikke noe ålreit.

I ettertid så de hva de hadde gjort, og skjønte rekkevidden av det. Som guttene forteller, var det et sjokk å bli tatt av politiet. Inntil da hadde de vært "jegerne" ute på gatene, som var frie og uavhengige; ute på rov og uten forpliktelser.

Under andre omstendigheter og i andre sammenhenger høres et slikt liv spennende og forlokkende ut; som en inter-rail tur der det skjer noe nytt og spennende hele tiden. I parken ble tilværelsen snudd opp ned for guttene; som om interrail-billettene skulle blitt inndratt.

Som jeg var inne på i kapittel 3.5.10, beskriver Katz (1988) hvordan man forføres til å gjøre lovbrudd i en drømmeverden man kreerer:

Although they know they are breaking the law, nonprofessional shoplifters and vandals commonly feel when they are arrested, an irresistible protest that "this can't be happening to me!" It is as if they lived the process of the crime like a character moving in a myth or a dream. And in the emotional meaning or sensual dimension of the event, they do. (s. 74).

En måte å bli vekket opp fra denne drømmeverdenen er, skriver han:

(...) a dash of reality is often an effective "cure" (...) (s. 75)

Politiet kom inn i guttenes drømmeverden og vekket dem opp.

3.7 Varetekt

Etter pågripelsen ble guttene satt i varetekt. Flere av dem hadde vært korte turer innom glattcelle eller fyllearrest før for mindre alvorlige forhold. Denne gangen var det mer alvorlig. Først ble guttene satt på glattcelle:

Ble satt i fengsel og inn i retten og sånn. Det hadde jeg ikke regna med. Jeg tenkte sånn: "Bare kipp meg inn på glattcella, jeg slipper ut i morgen likevel, jeg". Men det blei det ikke. Den morgenen så blei det fingeravtrykk og avhør og ... enda en natt på glattcella og retten og ... litt sånn småsnacks. Det var ikke morro. Ikke lyst til det en gang til.

Den erfaringen han hadde fra før var at man slapp fort ut igjen, og derfor spilte det ikke så stor rolle for ham å sitte der i begynnelsen. Denne gangen var det annerledes.

En av de andre guttene hadde også regnet med å slippe fort ut igjen:

Og så ble dere satt på glattcelle?

Mm. Tre dager. Og sju dager på Botsen.

Tre dager i glattcelle og sju dager..

I kretsfengselet der liksom. Tolv kvadrat. Ikke større enn det rommet vi sitter i nå.

Med TV og sånt. Det var litt ålreit da. Da fikk du endelig lov til å dusje og sånt da.

Fikk mat og.

Fikk du ikke det i glattcella?

Jo du fikk tre måltider, men på Botsen får du mer, da. Du får en liter melk som du må klare deg på hele dagen, og brød og sånn.

Hadde dere regna med å bli tatt?

Jeg regna med at vi skulle slippe ut dagen etterpå, siden vi nekta å forklare oss.

Bare slippe ut dagen etterpå, men så kaster de inn en madrass.

Han trodde de skulle slippe ut fordi de nektet å forklare seg, men oppdaget at han ikke hadde kontroll over situasjonen likevel.

Da de satt i glattceller var en av guttene redd for at han var den eneste som satt der:

Er det noe mer om da dere satt i varetekt Dere fikk ikke prate med hverandre.

Nei.

Var det ille eller?

Nei, det var ikke det. Det var kjedelig, men du visste at alle var der. Det visste jeg ikke da jeg satt på glattcella. Da trodde jeg at noen hadde sluppet ut, og at jeg var den eneste som satt igjen med all den dritten. Men vi traff jo alle når vi kom i retten, og liksom alle fikk en uke. Og da var det sånn: Ja-ja, alle er her ihvertfall. Ingen har tysta, ingen har gjort ditt og datt. Så da måtte du bare slappe av.

Fikk dere snakke sammen da dere var i retten?

Ja. Vi satt på sånne venteceller nede i tinghuset og skreik til hverandre. Og så kjørte vi bil sammen tilbake og sånn.

Fikk dere spurt hverandre om noen hadde tysta?

Nei, det så vi. Vi så jo det da vi så hverandre. Det var ingen som hadde sluppet unna eller noe som helst. Alle var der.

Som han forteller så var det å sitte på glattcelle uten å vite om de andre var der det verste. Etter det var det ikke fullt så ille, men veldig kjedelig. Men det er klart det var mange tanker som gikk gjennom hodet:

Kan ikke du fortelle litt mer om hvordan det var å sitte i varetekt?

Ja, jeg tenkte "hva faen er det jeg har gjort med livet mitt nå," liksom. Du tenker mye, men bare sove og så bli ferdig med det, liksom.

Tenkte du på de tingene du hadde gjort, angra noe, eller?

Du angra ikke så ille. Men: Hva er det jeg har gjort med livet mitt nå, liksom.

Kanskje Alvoret i det de hadde gjort begynte å gå opp for guttene? De ble overlatt til en skjebne de hadde små muligheter til å påvirke. Det de kunne gjøre var å vente, og håpe at de andre ikke sa mer enn det de gjorde selv.

Du sa du trodde du skulle slippe ut dagen etter.

Mm. Fordi jeg nekta å forklare meg, liksom.

Hadde du hørt det av andre at det var lurt å gjøre, eller?

Ja, det å nekte å forklare seg, det er det beste. Si hvis alle hadde nekta å forklare seg helt fram til vi kom til rettsaken, da hadde de måttet slippe oss ut. Så kunne vi ha lagd en historie vi, oss fem imellom. Da hadde det liksom ikke lekki ut noe. Bare vitner som hadde sagt det og det.

Men så slapp dere ikke ut.

Nei, så, det var gått litt sånn sprekk, da, i veggen. Sånn som skader oss, som kan bli... svina på oss da, kan du si. Så det kan hende at vi kan få over ett år fengsel, liksom.

Sprekker i veggen?

Ja, sånn, du veit sånn. Det at folk har sagt ting dem ikke burde ha sagt, da.

Sånn at det var planlagt og... Ikke planlagt i den forstand, men det har vært sånn småplanlagt, da, at vi skulle gå ut og rane noen, liksom.

Så noen av de andre sa det?

Ja, mm.

Ble dere forhørt mens dere satt i varetekt?

Ja, men først nekta jeg å forklare meg, så vi ble vi kjørt over på botsen. Så prata jeg med advokaten som sa at det er best du forklarer deg og sånn.

Som han sier var det noen som sa litt mer enn det som var "lurt". Man skal ha ganske mye is i magen for ikke å svare på spørsmålene under forhør. De var ganske bevisste på at det å tyste er noe man ikke skal gjøre. Uttrykkene "sprekker i veggen" og "svina på oss" viser at dette hadde de snakket om før. Det er mulig de hadde diskutert det i gjengen. Da hadde de vurdert muligheten for å bli tatt av politiet. Eller det kan hende det er noe "alle vet" i miljøet de kommer fra. Blir man tatt av politiet så sladrer man ikke på kameraten sin. Uansett var dette framme i bevisstheten hos guttene. De hadde en idé om hvordan de skulle forholde seg under avhør. Som han forteller i sitatet ovenfor, var han redd for å måtte sone ett år for lovbruddene han har vært med på. Hadde han reelle forestillinger om hvordan det er å sitte i fengsel?

Snakka dere noe med andre fanger mens dere satt inne?

Ja, ja. Men vi hadde ikke lov til det egentlig. Om saken vår og sånn.

Jeg har hørt at hvis man raner gamle damer så blir man ikke særlig bra behandla av andre. Har du hørt om det?

Ja, jeg har hørt om det jeg og. Men jeg driter i det, jeg. Jeg sier hvis de behandler meg dritt, da skal jeg sørge for at jeg havner på isolatcella, altså. Sitte på isolat. Kan bli gæern. Jeg skal ikke ut sammen med noen medfanger å få juling, dag inn og dag ut.

Du sa ikke noe om hva dere hadde gjort?

Jeg sa til folk at jeg hadde... Jeg fikk jo se avisa mens jeg satt inne, før avhøret. Om de gamle damene liksom. Så jeg sa: Dette er oss. Så sa dem bare: Ja, ja.

Det er ikke sikkert han ville snakket slik om å sitte på isolatcelle hvis han hadde opplevd hvordan det er. Enten så holdt han tankene på armlengs avstand, eller så var han for ung til å skjønne hvordan det kan være å sitte i isolatcelle eller å sitte i fengsel for den del. Det kan hende det handlet om begge deler. Det beste for ham var kanskje å spille ovenpå og tøff for å holde hodet over vannet.

En av de andre guttene fortalte ikke hva de hadde gjort til de andre fangene under varetekstoppholdet:

Kunne dere gå ut av cella når dere ville?

Nei, altså, jeg satt i varetekt, så jeg skulle egentlig ikke ut av cella i det hele tatt.

Men jeg fikk spille bordtennis og litt sånn.

Sammen med de andre..

Ja, sammen med de andre innsatte.

Fortalte du noe til de andre innsatte hva du hadde gjort?

Nei.

Var det ingen som snakka om det det, hva de satt inne for?

Nei. Liksom de som sitter der veit sjæl hva dem har gjort. Det var ikke noe sånt at de spurte hva jeg hadde gjort. De spurte hvor gammel du er. Så sa jeg det, så spurte de: Hvor lenge sitter du, liksom. Hva er det du sitter for, liksom, sitter du på brev og besøksforbud. Vi satt jo på kontroll, da, men det er jo akkurat det samma.

Sa dem da, det var.¹⁹

Denne gutten syntes ikke det var nødvendig å fortelle de andre innsatte om hva han hadde gjort. Det virker som om han oppfattet hva det var greit å snakke om og ikke snakke om blant de innsatte.

Fra å være tøffe, frie og uavhengige i gjengen ute på gata ble det en brå overgang til å bli satt bak lås og slå. Guttene var usikre på hva som ville skje med dem i tiden framover.

Brottveit (1993) fant også i sitt materiale at varetektsoppholdet kunne virke avskrekkende:

Varetekstoppholdet var også noe de fleste, i flere sammenhenger, gav uttrykk for å ha reagert negativt på. De fleste av guttene gav uttrykk for at de hadde blitt skremt fra å begå ny kriminalitet etter å ha sittet inne, og at det var en av grunnene til at de ville prøve å holde seg borte fra lovbrudd i framtida. (s. 137)

¹⁹"Kontroll" innebærer at man har rett til å motta og sende brev og motta besøk, men under kontroll av politiet. Kilde: Fangehåndboka 1993. Juss-buss' veiledning i fengselsspørsmål.

Som et første møte med fengselsystemet virket varetekt avskrekkende både på guttene i Brottveit sin studie og på guttene i Los Muchachos. Imidlertid viser fengselforskningen at fengsel hverken er rehabiliterende eller fungerer allmennpreventivt.²⁰

3.8 Løslatelse

Etter ti dager i varetekt ble guttene løslatt fra varetekt:

Og så slapp dere ut av varetekt.

Jah, hå, det var deilig. Komme ut fra det fengselet.

Slapp dere ut samtidig?

Vi slapp ut med en time, kvarter, tjue minutter eller noe mellom hver.

Og hva skjedde da dere slapp ut fra fengselet?

Da festa vi. Drakk vi. Det var så deilig, det å komme ut, altså.

Hva snakka dere om da, var det sånn: Det her skal vi ikke gjøre igjen, eller bare at det var fælt, eller...

Det var.. Vi hadde ikke lyst til å sitte inne en gang til. Jeg veit ikke jeg. Vi tenkte liksom, det å sitte inne i fengsel... Vi har nettopp slippi ut av fengsel.

Jeg veit ikke jeg.

Da guttene ble løslatt tenkte de ikke på annet enn at de var sluppet ut av fengselet. Det var det som var viktig da. Straffen som skulle komme var et stykke fram i tid, og det var bedre å putte de tankene ned i en skuff så lenge. I "frihetsrusen" følte de imidlertid at de måtte stå til rette overfor senterlederen på ungdomshuset for det de hadde gjort :

Dere kom ned til ungdomshuset samme kvelden, gjorde dere ikke det?

Jo, jeg og (*nn*). Gjorde vel det. Kom ned samma kvelden.

Hvorfor gjorde dere det?

Jeg veit ikke jeg. Bare tenkte sånn, gidder ikke løpe unna. Bedre å gå ned, og "her er vi," liksom. Gidder ikke å løpe unna alle kjente liksom sånn.

Så vi dro ned og prata med (*senterlederen*).

To av guttene ville snakke med senterlederen med en gang. De visste at de måtte snakke med ham om det de hadde gjort før eller senere hvis de ville fortsette å vanke på ungdomshuset. Det at de gjorde det med en gang, viser også at han var en person som betydde mye for dem. De visste at samtalen med ham ble tøff, men han var også en person som brydde seg om dem, og en som

²⁰Se bl.a. Mathiesen (1987) og Christie (1982).

betydde noe for dem. De turde også å vise at de følte seg små og sårbare overfor ham.

Guttene gav uttrykk for at det de andre ungdommene mente ikke var så viktig for dem:

Hvordan synes du folk (på ungdomshuset) reagerte?

Nei, jeg veit ikke jeg. Liksom jeg dreit mer eller mindre i hva dem tenkte i det hele tatt. Liksom gjort er gjort og hvis det er noen som har noen problemer med det så får dem si hva dem mener. Liksom jeg dreit rett og slett i det. Det er klart, det var jo flaut da. Det var jo liksom sånn, jajaja... liksom.

Det var flaut å møte de andre ungdommene etter varetekt, men hva de mente om dem betydde ingenting, sier han. Kanskje det likevel betydde noe? Jeg husker hvordan guttene var sentrum for oppmerksomheten på klubben den kvelden. Det var fryktelig spennende for de andre ungdommene å snakke med de som nettopp hadde sluppet ut av fengsel. De flokket seg rundt guttene og ville høre på historiene deres. Det var en merkelig stemning der da. Det var en sensasjon og det var spennende, men samtidig sa de at de tok avstand fra det guttene hadde gjort. Jeg husker en av de andre guttene på klubben sa: *"Jeg kan stjele tobakk, kjøre uten lappen og selge hasj. Men å rane gamle damer, det er helt på trynet. Sånn gjør en ikke."*

Det var ikke alle som bare var verbale i reaksjonene. En av guttene fortalte at de fikk bråk med noen gamle kamerater etter at de ble løslatt:

Var det andre rundt deg som reagerte på det dere hadde gjort?

Alle kamerata våre mobba oss litt, bare sånn kødda. Ja... Liksom. Ikke sånn mobbing liksom, at vi blei utstøtt eller noe sånt. Vi var uvenner med noen kamerater.

Var det fordi dere hadde gjort de tingene at de ble uvenner med dere, eller var det noe annet?

Ja, noe sånt, og så hadde vi slåss med en av de kameratene. Det hadde vi gjort, og han fikk juling. Det var .. Jeg blei venner med dem etterpå. Alle vi har blitt venner med dem nå, da. Nå er vi liksom kamerater igjen. Kan vi liksom dra på fest igjen.

De som guttene slåss med var gamle kamerater som de hadde vært mye sammen med tidligere.

En av guttene fra gjengen mente det hadde en preventiv effekt på de andre hvis de fortalte at det var ille å sitte inne:

Jeg husker at alle prata med dere om det, og noen av dere fortalte litt og noen ville ikke fortelle noenting.

Det jeg trur, det var at folk synes: "Åh ja, har sitti inne, og detta har dem gjort".
Jeg trur folk tenkte litt sånn.

At det var litt spennende å snakke med dere om det?

Mm

Synes du det var ålreit eller?

Nei, det er samma det, liksom. Hvis de har lyst til å vite det, så.

De veit at vi har gjort det, så. Hvis vi sier at det var skikkelig drit jævlig å sitte inne i fengselet, liksom. ...Si hvis de var kriminelle, så får de vite at det var skikkelig jævlig å sitte inne i fengselet. Da trur jeg de stopper, ikke sant. Da tenker de seg om før de gjør noe neste gang liksom.

Denne gutten fortalte tidligere om hvor ille han trodde det var å sitte i fengsel. Det var forestillinger han hadde før han selv ble satt i varetekt. Likevel gjorde han mange lovbrudd. Han stoppet ikke selv. Kanskje virker fortellinger om det å sitte i fengsel avskrekkende når det er en man kjenner som forteller? Guttene fikk mye oppmerksomhet om varetekststopp holdet av de andre ungdommene. På den ene siden vil jeg tro de følte seg litt flau, men på den andre siden var det kanskje gjevt å være midtpunkt for alles interesse.

3.9 Avisartikler om gjengen

Det stod noen artikler i avisene etter at guttene var tatt for ranet av de tre eldre damene. En av guttene forteller hvordan han reagerte da han fikk se avisen mens han satt i varetekt:

Og så var det disse avisartiklene. Jeg så en artikkel. Det var en smal stripe, fem gutter var blitt tatt for å ha rana eldre damer .

Stod det bilde av oss der?

Nei. Men det stod at dere gikk med disse pannebåndene. Husker du det?

Njaei, jeg husker bare da vi ble tatt liksom. Så de tre eldre damene på bildet, eller noe sånt.

Hva tenkte du når du så det i avisen?

Da stod jeg inne i fengselet, utpå der med avisa. Og da .. sånn smådum. He-he.

Hvordan da?

Nei, dum. Jeg veit ikke jeg. Driti ut liksom. Åssen er det du kan finne på å gjøre noe sånt, ikke sant. Tenk om de andre rundt her får vite at jeg ... At det er jeg som har gjort detta her sånn.

Hva tror du ville skje da, hvis de andre fikk vite det?

Jeg veit ikke jeg. Det er ikke sikkert det hadde skjedd noe. Men likevel, det er ikke akkurat noe berømtshetsgreie det.

I tillegg til å bli satt i varetekt for noe man selv ser er ordentlig dumt, så får alle andre vite det gjennom avisen. Han spør med en gang om det var bilde av dem der. Det blir en flau og ekkel følelse.

En av de andre guttene reagerte på en annen artikkel noe senere:

Men det har vært sånn seinere i Aftenposten igjen, eller i VG eller noe sånt. Og der stod det at .. Det var en sånn forsker, da. Han sa liksom, at alle de som har vært med på dette her, de kommer en eller annen gang til å sitte inne for drap.

Og der stod vi liksom. Markert. Jeg fikk litt sjokk når jeg leste det, da.

Ja, hva tenkte du om det? Tror du han hadde rett eller?

Nei, nei nei. Det kan jo skje liksom. Hvis du klikker en dag, liksom, og så...

Er det sånn som kan skje hvem som helst?

Ja det kan skje hvem som helst, liksom.

Det kan ikke være så enkelt å føle at man blir plassert i en kategori som potensiell drapsmann. Som denne gutten sier så fikk han sjokk da han så det. Han følte seg ikke hjemme i den beskrivelsen. Kanskje fikk han følelsen av at han er mye farligere enn det han selv trodde han var?

3.10 Gjengen blir oppløst

Etter varetekstoppholdet så guttene på det de hadde gjort i gjengen fra en ny vinkel. Mange rundt dem visste hva de hadde gjort, og det forebyggende apparatet med fritidsklubben og bydelspolitiet var involvert.

Ganske tidlig etter at de slapp ut fra varetekt ble en av guttene banket opp.

Denne hendelsen var for noen en bekreftelse på at gjengen nå var oppløst.

En annen gutt trodde årsaken til at denne gutten ble banket opp var noe som hadde skjedd tidligere den vinteren:

Hva skjedde med deg da du slapp ut fra varetekt ? Hva gjorde du om dagene ?

Vi var jo litt sammen, og så plutselig så skulle masse folk banke oss. Så fikk han ene i gjengen juling, da. Her på klubben. De var først her, og så var dem oppe og banka han.

Hvorfor skjedde det?

Det var det at en ble kutta tror jeg²¹. Han kjente noen av de gutta der sånn. Så skulle de banke... Og så er det det at det er ny gjeng i miljøet. Så skal de teste deg ut, ikke sant.

I tillegg til knivstikkingen skulle den andre gjengen teste ut om det er fart i Los Muchachos. Var de virkelig så tøffe som det ble sagt?

Han som ble banket opp forteller slik om hendelsen:

²¹En av guttene i gjengen kuttet en annen gutt i ansiktet med kniv. Se kap. 3.5.5.

Så etterpå så blei det noe bråk med **en gjeng**, da. De skulle ta oss, gjengene. Og da var jeg oppe hos en kamerat av meg. Da var det meg aleine. Da kom dissa folka opp, da. Og da dro dem med meg uttafor, og de var ca. 15 stykker.

Det var det som skjedde her i nærheten av klubben

Ja. Og da begynte de å si at jeg hadde knivstikki kameraten deres, og prata dritt om dem. Jeg sa at det bare var feil. Så slo de meg først en gang i ansiktet så jeg datt i bakken, og så plutselig så sto det 7-8 stykker og hamra løs. Sparka og sånt.

Kjente du dem fra før?

Nei. Jeg hadde bare hørt om dem.

Veit du hvorfor de skulle ha tak i deg? Annet enn at de trodde du hadde knivstikki en ...

Det var ihvertfall noen som hadde nevnt navnet mitt, da. At jeg var sjefen for gjengen våres, at jeg var den store. Og det stemte ikke noe av det. Så det må jo ha vært en eller annen som har vært ute med kjeften sin, eller en eller annen som ikke har likt meg som har sagt at det var meg.

Det var en av de andre guttene i gjengen som hadde stukket med kniv, så i denne saken er gutten som forteller helt uten skyld i de anklagelsene han får. Det er ikke til stor hjelp når det er 15 mot en.

Jeg husker godt den kvelden da han ble banket opp. På fritidsklubben hadde et prosjekt fått en pris av Oslo kommune. Overrekkelsen skjedde denne kvelden, med celebært besøk fra Rådhuset og mange andre gjester. Noen av bydelspolitikerne hadde også et gruppemøte hos oss. Det var festtaler og mange superlativer om kjekke ungdommer. Vi som jobber der syntes situasjonen var ganske surrealistisk. Guttene som nettopp hadde sluppet ut av varetekt satt og hørte på festtalene, og de andre var heller ikke mors beste barn. Hva visste byrådslederen om ungdommene vi jobber med? Prisen var imidlertid velfortjent, og de hadde godt av å høre skryt om seg selv.

Så dukket en guttegjeng opp utenfor. De spurte etter en av guttene fra gjengen, og han gikk avgårde med dem. To av kollegaene mine gikk etter da vi oppdaget hva som skjedde. De andre ungdommene mente han skulle få juling. En stund etter kom de tilbake med en av de andre guttene fra gjengen. Han var kraftig forslått. Han fortalte at han ble holdt i armene av to stykker, mens en tredje slo ham så hardt i ansiktet at han falt. Da han traff bakken slo han bakhodet i isen. Så ble han sparket i ansiktet og i magen. Han fortalte at han bare kjente det første slaget. Da ble han borte en liten stund, så merket han ikke hvor vonde de andre slagene var. På klubben ville han ikke fortelle hvem som har gjort det. *"Jeg vil ikke prate om det, ikke sant!"* sa han. Vi foreslo at en av oss skulle bli med ham på legevakta. Det ville han ikke. Jeg fortalte at han ikke behøvde å si hvem som hadde gjort det, men at det var lurt å sjekke i tilfelle han hadde fått

noen skader som kunne komme fram senere. Da ville han dra ned med en gang. Han var svimmel, og hadde fått en brist i nesa.

En av de andre guttene fra gjengen var livredd for at han også skulle få juling. I ettertid forstår jeg hvorfor: Det var han som hadde stukket med kniven den gangen. Han var så sikker på at han skulle få juling, at han ba en av de ansatte banke ham opp så slapp han å grue seg lenger. Hvis han gikk hjem ville den andre gjengen helt sikkert finne ham. I de nærmeste dagene etter dette bodde han derfor hjemme hos ansatte på ungdomshuset.

Han som ble banket opp, mener denne slåsskampen var det som beviste at gjengen var oppløst:

Var det noe som var ålreit med det dere gjorde i gjengen? Det må jo ha vært noe ålreit siden du var med såpass lenge ?

Ja, det var litt spennende, det var det. Det var spennende og så var det ganske bra kameratskap der, da. Helt til slutten når gjengen begynte å ryke opp. Da var det ingen som brydde seg lenger. Da bare dreit dem i om den ene eller andre fikk juling.

Da var det liksom ...tull. Da jeg fikk juling så sa jeg det til han ene i gjengen, så sa jeg: "Ja, hva sier du til detta?" Så sa han: "Nei, jeg driter i det. Du får bare greie deg sjøl."

Ble du skuffa over det?

Ja, jeg blei skikkelig skuffa, og tenkte: "De derre, de er bare drittsekker. De er ikke kamerater."

Hva tenker du om det nå da?

Nå så prater jeg nesten ikke noe med dem, så jeg driter i det, liksom.

Hvis de hadde banka den andre gjengen. Har du tenkt på at da ville kanskje gjengen fremdeles fortsatt?

Nei, jeg tror ikke det hadde fortsatt. Men hvis de hadde hjulpet meg så hadde kanskje jeg hjulpet dem hvis de hadde fått problemer seinere, liksom. Kanskje jeg kunne hjulpet dem. For da kunne de vist dem at de er kamerater mot meg, ikke sant. De hjelper meg når jeg har problemer, ikke sant. Da kan jeg hjelpe dem når de har problemer. Men de dreit i det, ikke sant. Og da driter jeg i dem.

Da gjengen ble oppløst, husker du hvordan det skjedde?

Det var liksom bare sånn at det.. Det var sånn at vi i gjengen, da... Noen begynte å vanke med andre folk og sånn forskjellig, da. Det blei liksom plutselig oppløst. Jeg veit ikke. Husker ikke åssen det skjedde en gang. Det bare skjedde liksom. Etter at jeg fikk juling, da blei gjengen oppløst. Da var det ingen som gadd noe mer. Det var sikkert da. De var redde for å få juling de og, ikke sant. For da visste de at jeg hadde fått juling.

Det viktige med gjengen for ham var spenningen og det gode kameratskapet. På et tidspunkt mener han kameratskapet ikke var der lenger. De andre var redde for å få juling og tok dermed ikke igjen med den andre gjengen.

For denne gutten er dette beviset på at gjengen ikke eksisterer lenger.

En av guttene sa dette da jeg spurte hva en gjeng var:

Det er sånn, da har du folk som støtter deg hele tida. Da er du liksom sammen hele tida. Det er sånn... Da har du noen flere å gå til.

Ut ifra dette er det tydelig at gjengen er oppløst når ingen fra Los Muchachos gjengjelder det at en av dem har fått juling. "*Du får greie deg sjøl*" får han beskjed om. Det er ingen som støtter ham, slik han ser det. Da jeg spurte om ikke en gjengjeldelse bare ville få gjengen til å fortsette, svarer han avkreftende på det. De kunne vist at de var kamerater, og alle kunne hjulpet hverandre når det var problemer. I følge definisjonen en av guttene gir ovenfor er det nettopp dette som er en gjeng. Det handler om å ha tilhørighet til en gruppe, en følelse som man kan overføre til de fleste andre sosiale grupper (Martinussen, 1984).

De andre guttene vektlegger en samtale med bydelspolitiet og en av ungdomsarbeiderne som det avgjørende for at gjengen ble oppløst:

Vi prata med bydelspolitiet og sånn. Så vi fant ut det at vi må splittes.

Så?

Ja, så begynte vi å bli splitta. Og vi var ikke så mye sammen med hverandre og sånn.

Og den gjengen finnes ikke lenger nå?

Nei. Det er ... nå har vi begynt å være litt mer sammen, da men, det er ikke noen gjeng kan du si, på en måte.

Samtalen med bydelspolitiet og ungdomsarbeideren var etter at en av guttene fikk juling. Ungdomsarbeideren hadde hatt mye med guttene å gjøre tidligere. Hun var en guttene stolte på og kjente. Det at bydelspolitiet også spiller en viktig rolle her har mye å gjøre med relasjoner mellom politiet og ungdommer som er opparbeidet før samtalen. Det er de samme personene som har jobbet i dette området av byen over lang tid, og de er ofte innom på fritidsklubbene bare for å snakke med ungdommene.

Jeg spurte en av guttene om hva som er forskjellen på bydelspolitiet og andre politifolk. I utgangspunktet er han svært negativ til politiet.

Hva er det som er ålreit med bydelspoliti i forhold til annet politi?

Altså, jeg kjenner dem, ikke sant. Jeg veit ikke. Det er vel det at jeg kjenner dem bedre, vel. Du kjenner dem.

Og at de kjenner deg, kanskje?

Ja. Det går an å prate med dem. Du kan hilse og si hei og liksom prate med dem. Andre politifolk de er sånn at de ser på deg, så skal de helst ta deg for ett eller

annet. Bydelspoliti her er jævla greie. De kommer ikke og braser ned døra di og gjør ditt og datt og putter deg i fengsel. De prater med deg. Ihvertfall først.

Hvis guttene hadde vært bestemt på å fortsette gjengen, hadde nok ikke samtalen med bydelspolitiet og ungdomsarbeideren resultert i at gjengen skulle bli oppløst. De hadde tenkt sine egne tanker om dette, og var enige i argumentene de hørte:

Vi fant ut at detta her sånn, det gidder vi liksom ikke. Det er for mye stress og styr. Jeg veit ikke, jeg, men vi ble enige om at liksom de greiene der sånn... Vi prøvde å vise at vi ikke er en gjeng, liksom. Vanka mye mindre sammen. Men i dag så vanker vi mye sammen igjen. Men det blir ikke på samme måten.

For å bevise overfor bydelspolitiet og ungdomsarbeiderne at gjengen virkelig var oppløst så vanket de mindre sammen. De hadde selv bestemt seg. Etter varetekstoppholdet skjønnte de kanskje hva det de holdt på med innebar. Dette var alvor og det var farlig, ikke bare spennende.

Slik guttene har forklart det her, ble det vist på to måter at gjengen var oppløst: For det første ved at ingen støttet hverandre lenger hvis det oppstod problemer, og for det andre ved at de ikke skulle gjøre lovbrudd sammen eller vanke så mye sammen som de gjorde. Dette viser to nivåer i definisjonen av gjengen. Den ene, som en av guttene forklarte ovenfor: Kamerater som støtter hverandre. Den andre handler om eventyrverdenen de laget. Det var denne verdenen som ikke skulle eksistere lenger.

3.11 I limbo mellom varetekt og dom

Guttene måtte vente nesten ett år før de skulle i retten. I mellomtiden fortsatte de livet som best de kunne. Noen hadde skoleplass, andre var arbeidsledige. En av guttene var mye på ungdomshuset i denne perioden.

Hva skjedde etter at du slapp ut? Hva gjorde du om dagene? Gikk du på skole da?
Nei, altså jeg gjorde ingenting akkurat da. Vi vanka litt rundt. Liksom bare drive rundt. Stå opp seint og sånn. Helt til jeg begynte å være der nede (**på ungdomshuset**). Litt sånn for ikke bare drive rundt i gata og drive med alt mulig rart kødd. Hjalp til og jobba litt og sånn. Fant ut at det var mye bedre enn å bare henge rundt. Og så trengte jeg hjelp til å komme meg opp på beina igjen. Så kom jeg meg unna alt mulig sånn småt.

Han forteller at han selv søkte til ungdomshuset, der han fikk hjelp til å ordne opp i livet sitt.

De gjorde seg en del tanker om straffen som skulle komme. De visste hva de skulle bli siktet for, men de hadde bare en idé om hva straffen kunne bli.

Hva tenker du om rettssaken?

He-he. Nei, jeg bare... Nei det er bare drit og dra det, så får vi se... ta det som det kommer.

Gruer du deg, eller?

Nei... Du får litt sånn sommerfugler i magan, liksom sånn oj, litt svak liksom.

Har du noen peiling på hvor lang straff du får og hva slags straff du får?

Jeg kan få samfunnstjeneste hvis jeg er heldig da. Men hvis vi får vi en sånn skikkelig dritt-aktor, som er gammel og gretten, og og dommeren er enig, så kan vi få ett og et halvt år. Kanskje lenger óg.

Så dere ønsker samfunnstjeneste da, antakeligvis?

Ja. Men det er på grensa. Får du over ett år, så får du ikke samfunnstjeneste. Selv om du får under ett år så er det ikke sikkert du får samfunnstjeneste. Det må retten se på.

Han trodde de kunne få samfunnstjeneste eller maks to år i fengsel. Det blir nesten som lotteri. En av de andre trodde ikke de kunne få så mye som to år, eller kanskje han håpet at de ikke skulle få det:

Hvor lang straff tror du at du kan få, hvis du er skikkelig uheldig?

Jeg veit ikke jeg. To år regner jeg ikke med. Det kan jeg ikke få.

He he. Jeg veit ikke jeg. Jeg har ikke noe peiling på det der sånn, altså.

Hvordan tror du du takler det, hvis du får to år?

Hvis jeg får to år fengsel?

Mm, ubetinga?

Heee, sone i to år?

Mm

Nei da veit jeg ikke. Da tror jeg jeg hadde drit i alt. Jeg veit ikke jeg.

Kommer helt an på om .. åssen det er inne. Spørs åssen tinga er.

Det gjør det, ja.

Det var mye usikkerhet knyttet til dommen som skulle komme. Denne gutten virket skremt av tanken på å sitte to år bak murene. Hvis han risikerte det, kunne effekten av fengselstraffen bli at han ville fortsatt med kriminalitet. Å forsøke å få skikk på livet sitt, når man har en bakgrunn som denne gutten, kan kreve mer energi og handlekraft enn å fortsette med kriminaliteten.

3.12 Tanker etter at gjengen ble oppløst

Som vi har sett tidligere visste ikke foreldrene så mye om hva guttene holdt på med. Etter at de ble satt i varetekt og ble siktet for en del lovbrudd, fikk de vite mer. Jeg spurte guttene om hvordan foreldrene reagerte:

Hva med familien din, da?

Kanskje litt sjokkert.

Du fikk noen presanger av faren din da du slapp ut.

Ja. Mobiltelefon og tusen kroner var det.

Hvorfor fikk du det?

Jo, han mente at.... Jeg var redd jeg skulle få juling da jeg slapp ut. Han sa heller sånn: "Ikke gjør noe mer" liksom. "Detta får du denne gangen, neste gangen får du juling. Da klarer du ikke å gå på flere dager," sa han.

Ga han deg de tingene fordi han var glad for at du slapp ut igjen, eller fordi han skulle forhindre deg å gjøre noe mer?

Ja, han var glad for at jeg slapp ut og, og for liksom å forhindre at jeg gjorde noe kriminelt.

Reaksjonen fra faren var overraskende for denne gutten. Istedet for å få juling fikk han dyre presanger. Faren var nok i en fortvilet situasjon og var kanskje ikke sikker på hva som var det beste å gjøre for å forhindre at gutten skulle gjøre slike ting igjen. Gutten ble på denne måten ikke straffet for det han hadde gjort, men belønnet for noe han ikke skulle gjøre i framtiden. Det var denne faren som tidligere var positiv til at sønnen var med i en gjeng. Han så kanskje ikke da de forskjellige dimensjonene av det å være med i en gjeng, bare det at guttene støttet hverandre hvis de hadde problemer. Gutten visste godt at det var galt det han har gjort, siden han regnet med å få juling. Det var kanskje slik han har blitt straffet eller truet med å bli straffet tidligere når han har gjort noe galt.

Det var flere enn denne faren som reagerte:

Var det noen andre som reagerte?

Nei, onkelen min kanskje.

Sinna på deg, eller?

Ja.

Skjønner du at de er..

Ja, jeg skjønner at han er sinna liksom. Sitter igjen litt når du gjør noe sånt noe.

Betydde de reaksjonene noe for deg?

Neikj, jeg bryr meg ikke om hva andre mener, jeg.

Er du helt sikker?

Ja, det er sånn litt..

Går det an det å ikke bry seg om hva andre mener?

Det gjør det, da. Det går jo litt inn på deg. Hvis folk baksnakker deg hele tida og sånn. "Fy faen, drittsekken der, rana gamle damer" og sånn. Så går det jo litt inn på deg, da. Du blir kanskje litt sur på han, og hvis han ikke passer seg, så banker du han, ikke sant.

*Jeg tenker på måten faren din og onkelen din reagerte på. Fikk du ikke litt klump i magen, og "dette her skulle jeg ikke gjort," og ..
Sånn littegrann bare, liksom sånn...*

Det var ikke så lett for ham å snakke om hvordan han egentlig hadde det innerst inne. Han forteller om fakta eller snur om litt på temaet. Tidligere i intervjuet har han fortalt mye om tøffe situasjoner. Det blir vanskelig å snu om til å være liten og lei seg. I tillegg var det ikke så lenge til guttene skulle i retten da jeg snakket med ham om dette. De grudde seg til det, og dermed ble det kanskje enda vanskeligere å åpne seg.

En annen av guttene forteller at foreldrene ble skuffet over det han gjorde:

Familien din, da?

De synes det var dumt, da. Skuffa over meg, og hvorfor gjorde du det, liksom. Og liksom faren min sa: "Og så gamle damer, da gitt. Kunne dere ikke bli tatt for bankran eller noe sånt i stedet?" Det hadde vært bedre det, om vi hadde blitt tatt for å rane en butikk eller posten, istedet for å rane gamle damer. Det hadde vært mye bedre å bli tatt for noe sånt noe, enn å rane gamle damer.

Denne faren var nok fortvilet over det sønnen hadde gjort, og følte seg avmektig i situasjonen. Om faren hadde andre reaksjoner har ikke gutten fortalt noe om.

En av guttene tenker på samme måten som denne faren:

Har du forandra deg på noen måte?

Ja, ja. Jeg veit ikke. Forandra og forandra. Sånn kriminelt så tenker du kanskje større nå da, enn det du gjorde der. Hvorfor tok vi ikke bilstereoanlegg istedet og solgte det? Du vil liksom ha penger der og da.

Har du forandra deg noe på noen annen måte enn at du tenker at du skulle ha gjort større brekk. Gjør du noen kriminelle handlinger nå?

Nei, nå prøver jeg bare å være rein. Ikke gjøre noe kriminelt.

Han mener de ville ha fått mer penger ut av å stjele bilstereoanlegg, men de ønsket pengene der og da. Som jeg har vært inne på tidligere var det lite planlegging i gjengen, det var mer tilfeldighetene som rådde. Det var ikke rom for å organisere et bankran eller lagre tjuvgods.

En annen gutt sier dette etter at gjengen ble oppløst:

Hva tenker du nå om de tingene .. som du gjorde der?

Bare tull. Det er sånn... Jeg veit ikke hva jeg skal si nå, jeg asså. Men det var bare tull alt sammen og... jeg veit ikke hva jeg skal si engang. Det var bare idioti.

Han finner ikke ord for hvor idiotisk det hele var. Etterpå ser han det hele så tydelig. Han har blitt en erfaring rikere som har gjort ham klokere.

3.13 Dommen

Etter at dommen falt var det en ny avisartikkel om guttene som ranet tre eldre damer. "*Ranerne slipper fengsel*" var overskriften. "*I stedet dømte Oslo byrett guttene til drøyt hundre timers samfunnstjeneste.*" Avisen hadde et kort resymé av saken, og intervjuet igjen damene som ble ranet. "*Guttene skulle hatt juling*" sier en av damene. "*De lærer ikke når de ikke får ordentlig straff. Det får være måte på å klappe dem på skuldrene.*" Hun var også tidligere blitt ranet. Venninnen hennes så det annerledes: "*Jeg har aldri hatt noen tro på fengselstraff, særlig ikke når det gjelder unge gutter. Det gjør ikke mennesker bedre.*"

Jeg hadde en ny samtale med en av guttene etter at dommen falt. Han var fornøyd med å få samfunnstjeneste istedet for fengselstraff. Jeg spurte ham om han syntes det var riktig å få samfunnstjeneste:

Ja. Det er sikkert ikke riktig, men det er det beste. Eller ja det er riktig. For oss så er det det.

Fordi?

Hvis vi blir satt i fengsel så er vi liksom samma som vi var før dette skjedde, liksom. Nå så får vi sjansen til å bli kvitt disse greiene. Eller du blir aldri kvitt det.

Liksom .. ta straffen på en litt annen måte.

Så vi ikke blir bønn i bøtta vi også.

Du får en sjangs til å komme opp igjen?

Ja. Ikke bli fengselsfugl. Men andre mener at vi skal sitte da. Men hvorfor det?

Tjener du noe på det 'a? Eller jeg driter i det jeg, hva andre sier, rett og slett.

Ved å få samfunnstjeneste mener denne gutten det blir lettere å komme på rett kjøøl igjen. Hadde han fått fengselstraff istedet mener han at han ville ha fortsatt i samme spor som før. Fengselforskning viser at denne gutten kan ha rett i sin antakelse. (Se bl.a. Mathiesen (1987), Bondesson (1974)). Med samfunnstjeneste som straff kunne guttene fortsette sine vanlige liv samtidig som de "gjorde opp for seg".

4 Utenfor eventyret

I denne delen av oppgaven forteller guttene om opplevelser de har hatt utenfor gjengen.

Som jeg har nevnt tidligere har jeg kjent guttene i flere år gjennom jobben på fritidsklubben. Jeg har sett mange forskjellige sider av dem, mest gode. Etter å ha presentert gjengen de var med i, ønsker jeg å vise flere sider av guttene for å gi et mer helhetlig bilde. Spørsmålene i intervjuguiden, og hvilke temaer som kom fram under intervjuene, setter begrensninger på hvilke temaer jeg tar opp. Vi skal se noen glimt fra guttenes liv.

4.1 Handlinger utenfor gjengen

4.1.1 "At det skjer en slåsskamp i skolegården, du er ikke akkurat kriminell da"

Ungdom eksperimenterer med å bryte grenser. Det kan være i forhold til kriminalitet eller i andre situasjoner. Alvorlighetsgraden varierer og aktiviteten til den enkelte varierer. I tillegg varierer samfunnets normer for hvordan man ser handlinger. En av guttene kommer inn på dette temaet da jeg spurte om kriminalitet han hadde begått tidligere:

En slåsskamp, jeg veit ikke om du vil kalle det en kriminell handling.

En fair slåsskamp som begge to er med på.

Hvis den ene anmelder....

Jaja. Men det har ikke skjedd, liksom. Så det jeg har vært med på, det er på skolen og sånn. At det skjer en slåsskamp i skolegården, du er ikke akkurat kriminell da.

En slåsskamp i skolegården er ikke noe uvanlig, men både elever, lærere og foreldre kan se det som et stort og alvorlig problem hvis det skjer ofte. Handlingen kan bli oppfattet som kriminalitet og bli anmeldt.

Flemming Balvig forteller i artikkelen *Vi var børn af sol og sommer* (1997) om sine egne erfaringer med slåsskamper blant gutter som 13-åring. Det var voldsomme slag som ble utkjempet, og guttene konkurrerte om rangorden.

Der var visse spilleregler, især for det, der foregik inden for skoletiden og på skolens område. Vi sparkede, men jeg tror ikke vi sparkede efter hovedet, når motparten lå ned. Til gengæld var det helt acceptabelt at tage kvælertag. Kunne man få den anden til at gispe efter vejret og se både rød og blå ud i hovedet, var det fint. Det hændte, at modparten besvimede.

Det er ganske alvorlig handlinger han forteller om, der det går hardt ut over "slagsbrødrene." Følte han at guttene hadde et voldelig miljø?

Nogle år senere forlot jeg skolen og byen. Hvis nogen på det tidspunkt havde stillet mig spørsmålet, om jeg nogensinde i mit liv havde været utsatt for vold - eller været vidne til vold - endsige udøvet vold - ville jeg have stirret forundret på dem og svaret klart nej. (...) Det var en verden fylt med mange, også alvorlige fysiske overgrep, trusler og utrygghed. Men ikke vold. (...) Og i min egen lille verden, i verdens centrum: I den så jeg ingen vold overhovedet.

Balvig var ikke selv utsatt for vold, mente han den gangen. I dagens samfunn er det kanskje mer vold?

Hvor der det dog blevet meget værre siden med den stigende vold i samfundet. Forresten har jeg dog stadigvæk aldrig selv personlig været utsatt for vold; såvidt jeg husker. Men nu er jeg meget mer velorienteret: Jeg ser flere nyhedsudsendelser på tv hver eneste dag, læser op til flere aviser og hører radio i hvert fald om morgenen og eller, når jeg keder meg i bilen. Og sikkert og vist er det blevet mere vold i Danmark, end da jeg var barn.

Den volden man selv ikke tar del i, men som man får referert gjennom media, kan virke mer skremmende enn egne opplevelser. Forskning har vist at jo mindre sansynligheten er for å bli utsatt for vold, jo større er redselen for volden.²² Dimensjoner som alder, kjønn og deltakelse i samfunnet er også viktige i denne sammenhengen. Vil slikt være med å påvirke vårt bilde av hvor mye vold vi har, eller hvor alvorlig den er?

Hvis vi går til Cecilie Høigårds eksempel om kriminalisering av tagging, ser vi hvordan en handling kan omdefineres. Det har vært en dramatisk økning i antall anmeldelser av en handling (Høigård 1997a). Hun skriver:

Handlinger gis sosial mening av deltakerne i et samfunn. Hvilken sosial mening vi tilskriver en handling, danner grunnlaget for hvordan vi kategoriserer handlingen. Ulike grupper i samfunnet kan også gi samme handling ulik mening, noen grupper ser handlingen som ønsket, andre grupper som uønsket. Der den unge grafittimaler ser et fargesprakende maleri med høy estetisk verdi, ser Sporveien skadeverk. (s. 14)

²²Se blant annet Flemming Balvig (1990) og Leif Petter Olaussen (1983)

Anmeldelser av grafittisaker har økt fra 1990 med 19 saker, til 1994 med 1491 saker. Samfunnet reagerer og kategoriserer dette som mer alvorlig og samfunnskadelig enn før (Høigård 1997b).

Et annet eksempel som går andre veien kan vi hente fram fra 50-tallet.²³ Gatelyktene var lette å knuse, og det var mange barn og ungdommer som lot seg friste. Hvis de ble kalt "lampeknuserne" og handlingen var blitt kriminalisert, ville man kanskje sett en parallell til Høigårds grafittieksempel. I dag ser man ingen knuste gatelykter. Det kan godt hende lyktene er uknuselige nå, eller så knuser man ikke gatelykter lenger. Og det er kanskje bra for de som knuste dem den gang, at de ikke ble tatt for det.

Hva som betegnes som kriminalitet varierer i tid og innenfor miljøer. Mange handlinger kan vi si er klare lovbrudd i alle miljøer. Hvor alvorlig for eksempel en slåsskamp er, hvor kriminelt det er å knuse gatelykter eller tegne på vegger, kan variere innenfor tid og miljø. Christie (1993) sier:

Handlinger *er* ikke. De *blir*. Slik er det også med kriminalitet. Kriminalitet eksisterer ikke. Kriminalitet blir skapt. Først er det handlinger. Så følger en lang prosess med å gi mening til disse handlingene. (s. 23)

Kriminaliteten er ikke en naturgitt størrelse som er uforanderlig. Den er hele tiden i forandring gjennom prosesser i samfunnet.

4.1.2 "Alt var skikkelig spennende"

Spørsmålet om hva slags kriminalitet guttene har gjort tidligere åpner for historier om mange forskjellige handlinger som har mange elementer i seg. Felles for historiene er spenningen knyttet til handlingene.

Erfaringene er forskjellige. Noen har gjort mye, i mange år, som denne gutten forteller:

Første gangen du gjorde noe kriminelt, hvor gammel var du da?
Jeg stjal i butikken som bitteliten drittunge. Første gangen jeg gjorde noe kriminelt, jeg har fått fortalt det. Jeg og en kamerat gikk bort til butikken. Irma het det da. Jeg var liten, før jeg begynte på skolen. Vi bøffa en kasse med lightere. Det er det første jeg gjorde. Så ble det masse småstjæling. Det var snakk om stjæling

²³Karen Paus har idéen til dette eksempelet.

fra morra til kveld. Og så småbrekk og sånne ting. Inn i brakker og inn på kontorer, brette opp bua til naboen og skikkelig mye sånne.

Hvor gammel var du da?

Det var fra fra jeg ble født, he-he-he. Jeg begynte å stjele med en gang, jeg.

Det var liksom fra andre-tredje-klasse og sånne, som jeg stjal i butikken.

Alt var skikkelig spennende. Først nå i dag svir det å være kriminell, da.

Eller ihvertfall å gjøre noe gærnt.

Dette er hans opplevelse av hvordan det begynte. Han forteller om en "kriminell karriere" som startet så tidlig at han ikke selv husker sin første erfaring. Det var både spennende og utfordrende handlinger.

Slåsskamper i skolegården kan også være spennende:

Slåss du mye?

Nei.

Gjorde før?

Njaa. Da jeg gikk på barneskolen slåss jeg mye.

Hvorfor det?

Det var gøy. He-he. Fikk litt juling óg da. Ikke så veldig mye, men jeg og en kamerat slåss med hele 6. klasse. Midt i skolegården.

Gikk dere i 6. óg da?

Gikk i 5. Jeg og kameraten min mot alle de fra 6. He-he. Det er litt sånne morsomt.

Her var det to smågutter som målte krefter mot en hel gjeng som var litt eldre. Det var både tøft og utfordrende for dem å være med på dette.

Han forteller også om episoder med mobbing:

Og så har jeg mobba en del. Også på barneskolen. Det er noe jeg ikke kan fordra i dag. Det verste jeg vet er mobbing.

Har du blitt mobbet selv noen gang?

Nei, ikke noe spesielt.

Hva tror du er grunnen til at man gjør det?

Jeg vet ikke jeg. Det er vel... Fins noen drittsekker som syns det er veldig morsomt og så er det andre som skal tøffe seg og være med, og så er hele gjengen med, liksom. Står og mobber en person. Det er mange måter å mobbe på og da.

Det kan være ganske jævlig.

Ja, det kan jeg tenke meg.

Jeg ble mobba en del av ei jente i klassen på barneskolen. Det var fælt.

Det var vel da jeg gikk i andreklasse, da var det en som gikk i tredje klasse som prøvde seg og begynte å mobbe og sånne. Jeg gikk bort til han og lappa til han, sugde tak i han og bare løfta han opp, skøyv han inntil en sånne stang, oppover. Han blei helt spak, vet du, og du skulle sett. De digga meg etterpå. Kom og ba om unnskyldning og helt sånne. Jeg hadde et skikkelig temperament da jeg var mindre, skjønner du. Det bare klikka oppi hue mitt. Jeg har temperament nå også, men jeg klarer å beherske meg littegrann.

Begge disse historiene handler om å sette seg i respekt blant de andre guttene; måle krefter og gjøre seg synlig.

Hvorfor fortsetter noen av guttene å gjøre slike handlinger? De vet at det kan medføre negative konsekvenser for dem å gjøre det. Da må det være noe annet som teller sterkere. Jeg spør en av guttene om hvorfor han har gjort slike handlinger:

Jaaaa, jeg angret på det jeg har gjort, liksom, men det er ikke sånn at jeg...

Jeg kan jo le av det jeg har gjort, ikke sant. Sitte å tenke på det og "faen".

Morsomt, noe av det selvfølgelig, men ikke alt. He-he-he. Det har vært mange morsomme ting som har skjedd, selv om det har vært gæernt.

Kan du fortelle noe om det? Noen morsomme ting.

Nei, det er ikke noe å fortelle. Det er sånn du sitter og ler av etterpå, når du driter deg ut på den måten. Og når du er så dum å bli tatt to stykker på moped, og prøver å kjøre fra purken drita fulle begge to. Det er høl i hue. Men jeg ville ikke ha gjort det i dag.... tror jeg da. Ivertfall ikke noen planer om det.

Har du gjort kriminelle ting aleine?

Ja, jeg har gjort det aleine óg. Sånne småinnbrudd. Når du er helt aleine, da er det mye mer sånn... Når du blir tatt da er det bare deg, liksom. Det er ingen andre.

Og så er det mye mer spennende enn hvis du står sammen med en. For hvis du står sammen med en så kan det hende du står med en latterkrampe. Men gjør du det aleine da er det liksom Du skvetter for hver minste ting. Det er det som er med innbrudd og sånn, det er spenninga. Det er mye spenning i det. Og så er det ikke noe farlig eller skadelig for noen. Det eneste er at vi stjæler en annen manns eiendom. Det er ikke viktig det heller, men det er ikke noe farlig som kan skje.

Ei jeg studerte sammen med, hun har også skrevet om ungdom. Og noen hun intervjuet fortalte om en gang at de hadde vært inne i en butikk på natta; de skulle rane butikken for penger. Så går alarmen når de kommer inn i butikken og de ser seg rundt etter penger. Så kommer politiet like etterpå, og da kler de på seg noen sånne pelskåper og sånt, og stiller seg opp som utstillingsdokker og prøver å stå helt stille mens politiet kommer inn. Politiet finner dem ikke, og går ut igjen.²⁴

NEI, asså!

De fant de en pose med vekslepenger som hang på et stativ der.

He-he-he-he. Det var ganske smart det.

Du er ganske heldig hvis du får det der til å funke og da. Det er ikke så mye som skal til. Bare klør litt på nesa eller noe sånt så ser kanskje politiet deg.

Det er bare å stille seg med ryggen til, det, å se ut av vinduet.

Ha-ha. Så går det noen forbi og sier "Hei".

Når det gjelder innbrudd, den deilige følelsen du får akkurat når du gjør det, den er helt ubeskrivelig. Når du kommer og knuser ruta, hører alarmen gå, hopper, tar med deg det du skal ha, liksom du står og Det er sånn derre skikkelig røsh, asså.

Kan du sammenligne det med noe? Noe annet, noe helt annet?

²⁴Brottveit (1993) s.55.

Sex, ha-ha-ha-ha. Nei, asså, det. Du er jo skikkelig nervøs, ikke sant. Men det er sånn, du liker følelsen på en måte. Eller ihvertfall jeg da, synes det er skikkelig... Det er som... Det er så spennende, liksom. En gang vi gjorde et innbrudd så knuste vi ruta, og folk i leiligheter over butikken de begynte å skrike: "Dere blir tatt, jævla drittunger." Og vi telte for vi skulle være inne i ett minutt og ta med oss en haug med røyk. Vi fikk ikke så mye, vi fikk røyk for 6000 spenn, og det er ikke mye i forhold til hva du kan få tak i. Og hvis du blir tatt av eieren, da er det ikke gøy å være deg. Da får du skikkelig juling.

Har du blitt tatt noen gang, mens du har vært inne og rana en butikk?

Nei. Aldri.

Kjenner du noen som har blitt tatt?

Neei, ikke som jeg kan huske. Det er ihvertfall farlig.

Som han forteller kan det være en utrolig spennende opplevelse å gjøre et innbrudd. Det kan bli vellykket, men man vet ikke det sikkert. Usikkerheten er der hele tiden.

Nina Jon (1994) skriver i sin rapport "Ungdomsarbeid i Skien kommune" om ungdommenes beskrivelser av kriminalitet. Ungdommene forteller om slåsskamper, hærverk og nasking. Årsaken til at de gjorde disse handlingene, forteller Jon, var nysgjerrighet og spenningen om de ble tatt. Etter en periode holdt de fleste opp med disse handlingene. Jon skriver:

En dag holdt de bare opp. Enten fordi de ikke syntes det var spennende lengre eller fordi de bare syntes det var nok. Noen fikk nok fordi de ble redde for å bli tatt, andre fikk dårlig samvittighet. (s. 97)

En av grunnene til at de sluttet var, som Jon sier, fordi spenningen ikke var der lenger. Spenningen er en viktig drivkraft i å gjøre slike handlinger. I tillegg til spenningen, handler det også om å flytte grenser; å prøve ut de grensene som er satt av samfunnet rundt en.

En venn av meg fortalte om et lovbrudd han gjorde i voksen alder, fordi han hadde drømt om å gjøre det helt siden han var liten. Det var lukten i de gammeldagse godtekioskene som var så tiltrekkende; som liten gutt stod han utenfor og kjente den deilige lukten av tobakk og sjokolade strømme ut av luken man handlet gjennom. Tenk å ha en slik kiosk helt for seg selv! Oppunder 40 år gammel bestemte han seg for å gjøre alvor av drømmen. Ikke edru, med en diger stein under jakka tok han taxi til en kiosk som lå litt avsides. Han kastet steinen inn gjennom ruta, og lukten han husket fra han var liten, strømmte ut. Nå var han ikke så glad i godteri lenger, og det var ikke så fantastisk som han trodde det skulle være da han var liten. Han puttet noen karameller og pastiller i lomma, pluss et ukeblad fordi det luktet så mye kiosk av bladet. Da jeg spurte om hvorfor han gjorde det, forklarte han at det var fordi det var et lovbrudd. Det

å gjøre et lovbrudd er å sprengre grenser, det er en utfordring og det er spennende. Det at han ikke var edru var også viktig. Hadde han vært edru ville han hatt andre grenser i forhold til å utføre denne handlingen.

Når man gjør definerte kriminelle handlinger, kan en av grunnene være rett og slett underholdning. Man søker spenningen, bryter grenser og håper å ikke bli tatt for det man gjør. Brottveit (1993) er også inne på dette temaet. En av guttene hun intervjuet forteller på denne måten:

Jeg tror mye av grunnen til at en ungdom begår kriminalitet også skyldtes spenning, for den er jo der uansett. Den er viktig. Det er jo morro å gjøre ting som er sprøtt da, og det er utfordrende å bryte loven. Det er den ulovlige spenningen som er tiltrekkende og pirrende. (s. 54)

Det tiltrekkende og pirrende gjelder ikke bare det som er definert kriminalitet. Som jeg har diskutert tidligere kan en slåsskamp være en handling som de færreste ser som kriminalitet, men den har mange av de samme elementene i seg.

Handlingen behøver ikke nødvendigvis være definert som et lovbrudd for å være spennende. Det ser ut til at graden av spenning, og det å bryte normer, er viktigere enn hvor alvorlig handlingen er.

4.1.3 "Ikke noe sånn big case, liksom"

Guttenes erfaringer med ulovlige handlinger er forskjellige. Noen har ikke så mye erfaring, som denne gutten forteller:

Har du gjort andre kriminelle ting før du ble med i gjengen?

Før? Nei, ikke noe sånn spesielt. Bortsett fra når jeg var liten. Da jeg stjal sjokolade i butikken. Eller så har det ikke vært noe.

En gang stjålet en sjokolade?

Neeei. Da jeg var liten, så pleide jeg, da var jeg en 6-7 år gammel. De store gutta sa at jeg skulle få 10-20 kroner hvis jeg løp og henta noen sjokolader og kyllingvinger og sånn. Og da pleide jeg å gå i butikken og hente brus og sjokolade og kyllingvinger og sånn, så fikk jeg småpenger.

Denne gutten startet på samme måten som den andre gutten forteller, men i motsetning til kameraten fortsatte han ikke å stjele. Et sted på veien valgte han å la være. Siden ble han med i gjengen, der han begynte igjen.

Andre har gjort lovbrudd av og til, som denne gutten:

Har du gjort noen kriminelle handlinger utenom gjengen ?

Ja, før så gjorde jeg kriminelle handlinger, ja. Jeg har gjort sånne småkriminelle handlinger av og til.

Hva slags?

Stjålet sjokolade og gjort innbrudd og sånt, ikke sant.

Ikke noe sånn big case, liksom.

Denne gutten mener han ikke har gjort så mye ulovlig. Ikke noe "big case" sier han, og nevner stjeling av sjokolade og innbrudd i samme åndedrag. Innbrudd høres alvorlig ut. Kanskje han ønsker å gi inntrykk av at han ikke har gjort så alvorlige ting, eller så synes han ikke selv det er så alvorlig. Av og til har han vært med, men ikke som den første gutten som sier: *Det var snakk om stjæling fra morran til kveld.*

4.1.4 Det frie valget?

Vi ser at guttenes erfaringer er forskjellige. Noen hadde beveget seg mer inn på kriminelle handlinger enn andre. Alle kunne bestemt seg tidlig for å slutte, men det var bare noen som gjorde det.

I skuespillet "The hard man" forteller Jimmy Boyle om opplevelser fra sitt eget liv (McGrath og Boyle, 1977). Her beskriver hovedpersonen i stykket det han ser som grunnen til at hans liv ble preget av kriminalitet:

So we'd progressed. We'd started at the age of five, going round the doors collecting firewood and empty bottles, it was only a tiny step to stealing bars of chocolate, and tiny step further to breaking locks and squeezing through windows. By this time I'd already done an Approved School stretch - for breaking into bubble gum machines, and I was beginning to get a sense of the way things are stacked.

I cried my eyes out that night they took me away, pleaded with them and promised I would never do it again - it had only been a joke and I didn't feel I had done anything wrong but it was too late - (s. 13)

Slik han ser det var det for sent å hoppe av allerede som liten gutt. Det startet med å samle tomflasker og derfra var veien kort til å stjele sjokolade. For ham ble veien bestemt blant annet av disse handlingene. For en annen ville det kanskje vært annerledes.

En av guttene jeg intervjuet forteller en liknende historie²⁵. Både Jimmy Boyle og denne gutten starter med små og forholdsvis uskyldige handlinger. Etterhvert blir handlingene mer vågale og alvorlige. Gutten i mitt materiale sier:

Først nå i dag svir det å være kriminell.

Jimmy Boyle sier:

it had only been a joke and I didn't feel I had done anything wrong but it was too late.

Det er som de begge ser sitt eget liv fra utsiden, der konsekvensene av de handlingene og valgene de har gjort først i ettertid trer tydelig fram.

Becker(1973) beskriver hvordan en avvikskarriere begynner: Med tid får man erfaring, og med erfaring er det mindre som hindrer en i å fortsette. Guttene i mitt materiale bekrefter dette: En sluttet før han hadde erfaring med lovbrudd, en annen holdt på lenge nok til å få erfaring og fortsatte. I erfaringen er spenningen en viktig faktor for å fortsette²⁶.

Guttene har gjort forskjellige valg på forskjellige tidspunkter. Østerberg (1993a) forklarer Sartres syn på valget på denne måten:

For det er alltid en *kløft* mellom de foreliggende motivasjoner, impulser osv., og den derav følgende handlingen, og det er *valget som* fyller denne kløften. Handlingsforløp vil derfor aldri kunne være strengt lovmessige. (s. 66)

Guttene har valgt å fortsette å gjøre kriminelle handlinger, eller de har valgt å la det være. De valgte også å starte gjengen og gjøre de handlingene jeg har beskrevet tidligere, og de valgte å oppløse gjengen.

I en annen bok har Østerberg (1993b) diskutert videre om Sartres syn på valget:

Våre valg innebærer som sagt særskilte måter å avdekke situasjoner på; verden fremtrer forskjellig alt etter det prosjekt som avdekker den. (s. 256)

For den ene gutten i mitt materiale ser det ut til at prosjektet i situasjonen for ham blir spenningen. En av de andre guttene prøvde ut spenningen i kortere perioder. En gjorde bare litt da han var liten, men fant ut at han ikke ville fortsette. For ham ble andre prosjekt viktigere.

²⁵Se kap. 4.1.2.

²⁶Se kap. 4.1.2.

4.2 Rus og handlinger

4.2.1 "Og vi blei jo så fulle, vet du"

Guttene forteller i intervjuene at de har vært ruset på øl eller sprit noen ganger når de har gjort kriminelle handlinger.

En av guttene svarer slik da jeg spør om dette:

Noen ganger.

Druknet?

Ja.

Er det noen forskjell hva du gjør da, og hva du tenker om det?

Nei, det er bare sånn at når du drikker så tar du bare mye mer sjanser. Du blir liksom ikke redd for noe, du tar mye mer sjanser. Du tenker sånn: Blir du tatt så blir du tatt. Blir du ikke tatt så blir du ikke tatt. Du bare går på med en gang.

Da de var ruset tenkte de ikke så mye på konsekvensene, og var i mindre grad redde for å bli tatt. Det er lettere å la seg rive med og gjøre handlinger man ellers ikke ville ha gjort i edru tilstand. En av guttene forteller om en gang han ble tatt av politiet etter å ha tatt sjanser i fylla:

Det var meg og to kamerater. Vi satt hjemme på en torsdagskveld, var det vel. Bare slappa av og så på video. Og så skulle vi gå å legge oss fordi det var jobb dagen etter. Men så var vi ikke trøtte. Og faren til han vi var hos har sånn whisky-samling. Så vi dro ned en flaske whisky og begynte å knerte den. Meg og han ene kameraten. Og vi blei jo så fulle, vet du. En del av de andre vennene våre var på telttur oppe i skogen, så vi bestemte oss for å dra opp dit. Så satt oss på mopeder og begynte å kjøre (ler). Og så kom vi opp til (...), så blei vi stoppa av politi. Prøvde å kjøre fra purken først, da. Prøvde å stikke av på mopeder og sånn. Men så stoppa vi rett neri der, liksom. Oj, da.

Jeg slang en masse dritt til han ene politien, fordi han skulle ta oss med ned på politistasjon. He-he. Og så kasta han meg inn i bilen og så sparka jeg til han og så, masse sånn derre greier. Og mer husker jeg ikke. Så våkna jeg opp, skikkelig full og fyllesjuk, inne på glattcella dagen etter.

Denne gutten nevner denne historien i kap. 4.1.2, og sier der at det de gjorde var *høl i hue* og at han ikke har planer om å gjøre noe slikt en gang til. Situasjonene

og handlingene kommer bråere på når man er ruset. Det er som om konsekvensene ikke er viktige der og da, og hemningene mot hva man kan gjøre er mindre. Som min venn som gjorde innbrudd i kiosken sa, så ville han ikke gjort det om han hadde vært edru.²⁷

Erfaringene med alkohol er forskjellige. En av guttene startet tidlig å drikke:

Hvor gammel var du første gangen du smakte alkohol?

Første gangen jeg smakte alkohol? Asså, første gangen, det jeg tror var første gangen, da, det var sånn danmarkstur. Jeg gikk i fjerdeklasse tror jeg og jeg var med noen venner på danmarkstur sammen med foreldra mine. Da fikk jeg smake av en ungdom som var med der. Han var vel 16 år eller noe sånt, og drakk. Da var jeg med han rundt på båten, og så fikk jeg smake.

Jeg var ikke veldig full, men jeg var brisen.

Fortsatte du å drikke...

Nei ikke etter det. Drikking var ikke noe som stod i hodet på meg, liksom.

Det begynte vel da jeg gikk i femte-sjetteklasser. Da begynte jeg å være på fester og sånn. Da hadde vi fester og drakk.

Denne gutten startet ganske tidlig å drikke alkohol. Mitt inntrykk er at ungdom vanligvis starter litt senere med å drikke. Han forteller at han og kameratene begynte å gå på fester fra de gikk i femte-sjetteklasser og det var der de begynte å drikke. Drikkingen skjedde vanligvis i sosiale sammenhenger med venner.

En forteller at det skjer av og til at han drikker alene:

Drikker du alene noen ganger?

Nei. Bare hvis jeg skal på fest eller noe sånt, så har jeg sitti og tatt et par øl hjemme sånn kjapt, bare fårsje²⁸ litt sånn liksom. Da har jeg sitti sammen med mora mi eller noe sånt. Hvis jeg har sitti på kjøkkenet mens mora mi har sitti i stua. Da sitter jeg og hører på musikk og.... sånn.

Som han sier blir det bare et par øl alene før han skal ut med venner. Den vanligste oppfattelsen av å drikke alene er slik som denne gutten forteller:

Nei, jeg drikker sammen med andre. Sitter ikke å drikker aleine, hehehe.

Det er kjedelig, asså. Det gidder jeg ikke. Det er ikke noe vits i en gang, det.

Det å drikke handler for guttene om det sosiale. Er han alene er han ikke sosial, og dermed har han ingen grunn til å drikke.

Hvor ofte pleier guttene å drikke?

²⁷Se kap. 4.1.2.

²⁸Fårsje: Vorspiel, drikke før festen.

Før så var det mye i helgene. Men nå så er det sånn... Jeg veit ikke jeg. Hvis det er noe som skjer, hvis det er noen fester og så kan det hende noen ganger i helgene, kanskje en gang midt i uka. Det spørs litt. Det er ikke sånn at jeg må drikke hver helg liksom.

Som denne gutten sier, drikker de når *det er noe som skjer*. Er det en fest sammen med andre er det ok å drikke. En av de andre guttene bekrefter dette:

Hvor ofte drikker du?

Ikke så mye. Når det er fest, så pleier jeg å drikke. Når det er fester.

Er det ofte?

Noen ganger er det ofte, og noen ganger så er det sjelden. Så det er sånn opp og ned.

Alkohol er noe man prøver ut i fellesskap, og hensikten er å ha det gøy sammen med venner.

4.2.2 Hasj er kjedelig

Jeg har spurt guttene om de har prøvd andre rusmidler. En av guttene svarer slik:

Jeg har prøvd hasj.

Hva synes du om det?

Ikke noe.

Hvorfor ikke?

Du blir så sløv av det. Du blir helt borte. Du greier ikke å reise deg omtrent. Du sitter bare og ... Alt er tungt. Du greier ikke å reise deg opp, eller.. Du blir skikkelig slapp. Du gidder ikke å gjøre noen ting.

En annen har liknende erfaring:

Har du prøvd noen andre rusmidler?

Hasj, men det er kjedelig. Det er morro å røyke et par ganger. Jeg synes ikke det er noe særlig, så jeg gidder ikke det. Betale 100 kroner for et sånt sovemiddel, det gidder jeg ikke.

I motsetning til alkoholrusen er hasjrussen en innadvendt rus. Peter Ege (1992) sammenlikner hasjruss og alkoholrus slik:

Sammelignet med alkoholrusen er cannabirusen en stilferdig foreteelse. Den er ikke præget af den livlige sociale interaksjon, tumult, højrøstethed, livlighed, aggressivitet og vold, som kendetegner alkoholrusen på vores breddegrader. (s. 39)

Slik disse guttene forklarer det passer ikke hasjrusen for dem. De kaller det et sovemiddel, du blir slapp og alt er tungt. Det er ikke det de forbinder med fest.

Man kunne anta at hasj var et rusmiddel som guttene ville syntes var spennende å prøve ut. Det er illegalt rusmiddel med mindre tilgjengelighet enn alkohol, noe som kanskje kunne vært mer spennende enn alkoholen. De har forsøkt, og de har funnet ut at rusen ikke gir dem noe særlig. Rusopplevelsen passer ikke inn i deres måte å feste på. Rusen blir innadvendt og personlig, ikke utadvendt og sosial.

Noen av guttene forteller at de også har blitt tilbudt sterkere stoffer, men ingen av dem har forsøkt dette.

4.3 Hjemme hos guttene

Guttene har fortalt litt om hvordan forholdene har vært hjemme hos dem mens de vokste opp. En av dem beskriver forholdet til familien sin på denne måten:

Asså nå, hm. Drikker veldig mye. Bestemora mi er overnervøs. Og mora mi hun har ikke noe sted å bo så hun pendler jo fram og tilbake ettersom pappa er edru eller ikke. Er pappa full så blir hun kastet ut og så slåss dem og så ... Mamma hun bare streifer rundt akkurat som hun vil, liksom.

Han forteller om et hjem med mye rus og uro. En av de andre guttene forteller om liknende forhold, men nå har det forandret seg til det bedre:

Før så var det ganske dårlige forhold. Da var det mye alkohol og sånne ting. Men nå så har det faktisk blitt mye bedre. Nå går det an å sitte hjemme å prate, spise middag, kose oss. Nå er det ålreit. Går an å prate liksom. Det går an å si noe.

Kunne du ikke si noe før?

Jeg kunne si noe, men før så var det sånn at nesten alt du sa var negativt. Men nå går det an å prate og .. ja. Sånne forskjellige ting.

Hva er det som har gjort at det har blitt annerledes nå?

Nei, fordi nå er det omtrent, det er ikke noe alkohol lenger i huset. Selvfølgelig, de tar jo seg en øl og sånn til maten og sånn. Men det er ikke sånn som det var før.

Masse alkohol og dø-dø-dø-dø (*Snøvler*). Sånne ting.

Etter at foreldrene kuttet ned på alkoholkonsumet forteller han om et hjem der det er ganske hyggelig å være. Tidligere bodde denne familien veldig trangt, i en liten leilighet der alle sov på det samme rommet. Jeg spør ham om det var slitsomt med den lille plassen og foreldre med rusproblemer:

Ja, det er slitsomt. Det er det.
Hvordan gikk det å følge opp skolen og sånn da?
Det blei ikke så bra det. Kom mye for seint og sånn.

Det er ikke enkelt å forsøke å følge opp skole og andre forpliktelser ved siden av å ha slike problemer hjemme.

Jeg spør en av guttene om hva han gjør hvis han skal gjøre noe hyggelig for foreldrene sine:

Hvis jeg skal gjøre noe hyggelig for dem?
Ja, hvis du skal være grei, være en grei sønn.
Jeg veit ikke jeg. Det har liksom ikke vært noen sånne greier hjemme. Hva jeg stiller opp med for å være grei liksom. Det eneste er at fattern vil vi skal gå på skole og få oss utdanning og ikke gjøre noe gærnt. Sånn nå som jeg flytta på hybelhus så ble de gla'. At jeg hadde kommet meg så langt. Og.. jeg veit ikke jeg.

Som han sier har det ikke vært noe sånt der hjemme. Det er kanskje vanskelig for foreldrene å få rom til å gi omsorg når de selv har store rusproblemer. Woititz (1994) omtaler dette problemet:

Den av foreldrene som drikker er påvirket av alkoholens kjemi, og den av foreldrene som ikke drikker har en adferd som er påvirket av alkoholikeren. Det blir lite følelsesmessig energi tilbake til å dekke behovene til barna. De blir ofre for familiens sykdom. (s. 14)

I tillegg til mangel på omsorg opplever barn av foreldre med rusproblemer ofte uforutsigbarhet i hverdagen:

Du håpet at alt ville være i orden, men du var aldri helt sikker. Det eneste du var helt sikker på var at du aldri kunne vite hva du ville finne og hva som ville skje. Og uansett hvor ofte tingene gikk på skjeve, var du aldri forberedt i det øyeblikket du gikk inn døren. (op.cit. s. 21)

Å være barn av foreldre med et alkoholproblem medfører mange vanskeligheter både i oppveksten og senere i livet. For guttene i materialet har nok foreldrenes problemer medført mange tøffe tak som har vært med på å forme dem.

I FAFO's rapport "Oslo, den delte byen" (Hagen, Djuve og Vogt (1994)), har bydelen guttene har vokst opp i blitt plassert blant de bydelene med høyest score på sosiale problemer. I Oslostatistikken ser vi at bydelen har et høyt antall ett- og toromsleiligheter. Videre ligger bydelen over gjennomsnittet i Oslo både

for sosialhjelp og antall barnevernsklienter. Befolkningens utdanning, inntekt og helsetilstand ligger under gjennomsnittet for Oslo²⁹.

Historiene guttene forteller er dermed sansynligvis ikke enestående eksempler fra dette området. Mange som bor der lever under tøffere forhold enn gjennomsnittet ellers i Oslo. Det at man har andre rundt seg i liknende situasjon gjør at det kan være lettere å møte forståelse, men det er ikke nødvendigvis lettere å takle problemene.

4.4 Guttenes erfaringer med barnevernet

Alle guttene jeg har intervjuet i denne delen av oppgaven har hatt erfaringer med barnevernet. Noen har hatt kontakt med barnevernet en enkelt gang, mens andre har hatt tett oppfølging i flere år. De har delte erfaringer og meninger om barnevernet. Situasjonene har vært forskjellige, og barnevernets framgangsmåte har vært ulik.

4.4.1 "De er tullinger alle sammen"

En av guttene forteller at han har hatt kontakt med barnevernet i rundt 10 år. Slik forklarer han hvorfor barnevernet tok kontakt med familien:

Det var kringling hjemme. Foreldra mine drakk alkohol og banka hverandre og var helt rabbagaster. Og etter det så var vi plutselig inne under barnevernet. De har fulgt med og vært på uventa besøk og forskjellige ting.

Hvem som meldte fra til barnevernet er han usikker på. Han har sterke meninger om barnevernet basert på sine erfaringer. Jeg spurte ham om han kunne si noe om sine tanker om barnevernet:

Ja, barnevernet har jeg aldri likt, for de hjelper deg når du ikke trenger dem, og når du trenger dem, så later de som ikke noe.

Sier du det av egen erfaring?

Ja. Jeg har vært under barnevernet i nesten 10 år, så jeg veit hvordan dem er.

Ved flere anledninger har vi snakket om barnevernet. Det har vært episoder der han burde ha gitt en melding til barnevernet, men han ville heller klare opp i

²⁹Statistisk årbok for Oslo 1997.

problemene selv. Han stoler rett og slett ikke på at barnevernet gjør en god jobb og hjelper ham med problemene. Jeg ba ham gi noen eksempler på sine erfaringer med barnevernet:

Nei, jeg sa at jeg hadde lyst på støttekontakt. Så sier de "Ja-ja. Vi skal prøve å fikse det. Vi tar kontakt", ikke sant? Så går det flere måneder. Jeg har jo kontakt med dem i mellomtida, da. Men så sier de: "Nei, vi har ikke funnet noen". Men så ble jeg tatt i kontroll, trikkekontroll, og fikk bot. Da var det sånn: "Ja, nå må du skjerpe deg og nå henger du i en tynn tråd for nå har du vært borti så mye kriminelt, og hvis du ikke skjerper deg nå så er det rett bort og..." Ssss. De er tullinger alle sammen.

Han er overrasket over barnevernets prioriteringer. De bruker masse tid på noe han synes er en bagatell i forhold til andre problemer i hans liv. På denne måten blir barnevernet kanskje mer til bry enn til hjelp i hans liv. Slik han forklarer det ser det ut til at barnevernet ikke gav gutten nok informasjon og hjelp, og de gir ham dermed mye usikkerhet. Jeg forsøkte i intervjuet å finne ut om han hadde noe positivt å si om barnevernet. Kanskje han kjenner noen som har gode erfaringer? Etter en tenkepause sier han:

Nei. De jeg kjenner som har hatt med barnevernet å gjøre, de sier alle sammen at det bare er.... **(rister oppgitt på hodet)**.

Siden han har dårlige erfaringer er han kanskje ikke åpen for å møte barnevernet på en måte slik at resultatet kan bli bra. Han stoler ikke på dem, og derfor kan han ikke fortelle dem om sine problemer. De blir avvist på dørstokken hos ham.

4.4.2 "Men da ljugde jeg hele tiden for barnevernet"

Guttene forteller om forskjellige episoder der de syntes det var best å skjule for barnevernet hva som egentlig foregikk.

En av guttene hadde kontakt med barnevernet fordi noen naboer hadde meldt fra om problemer i familien hans. Slik forteller han om det som skjedde:

Det var sånn at... stefaren min, han er ikke helt god i hue. Han dro oss litt i øra og hadde litt voldelige tendenser. De fra barnevernet mente at vi skulle sitte foran ham og si det, si det først liksom. De satt hjemme hos oss, så sa stefaren min en masse dritt som ikke var sant. Og så skulle vi si til barnevernet at han hadde gjort noe gæernt.

Hjemme hos dere, mens han satt der?

Mm. Så gikk de og så satt vi igjen. Hadde vi sagt noe, så hadde vi fått grisejuling, kan jeg tenke meg.

Var det den eneste gangen du hadde kontakt med barnevernet?

Ja, det var bare da. De var der to ganger.
Det ble ikke noe mer ut av den saken?
 Nei.

Det kommer fram her at han ikke ønsket å fortelle noe til barnevernet. Det var en mindre smertefull løsning for ham å late som om alt er i orden. Kanskje han egentlig ikke hadde noe valg? Det er også naturlig å tro at barna gjerne vil beskytte foreldrene; de er de eneste foreldrene de har.

Jeg tok kontakt med en saksbehandler i barnevernet for å spørre om vanlig framgangsmåte i slike saker. Hun forteller at det er vanlig å snakke med partene hver for seg. Episoden gutten forteller om ovenfor, er da sansynligvis ikke en vanlig framgangsmåte. Barnevernloven sier at barnet ikke har plikt til å uttale seg i slike saker, og barnevernet må vokte seg for, uten tvingende grunn, å skade eller ødelegge forholdet mellom barn og foreldre (Lindboe, 1997 s. 65). Slik gutten forteller om denne episoden, ser det ut til at barnevernet var nær ved å skape vanskeligere forhold mellom gutten og stefaren. Dermed ville de ha handlet i strid med barnevernlovens intensjon. På den annen side kan man si at barnevernet er med på å oppretholde den vanskelige situasjonen gjennom sin framgangsmåte.

En annen gutt forteller slik om første gangen han hadde kontakt med barnevernet:

Første gang, da var jeg liten. Det var på grunn av husbråk hjemme. Fyll og slåssing mellom mora og faren min. Det var første gang. Men da ljugde jeg hele tida for barnevernet. Jeg hadde ikke lyst til å bli sendt på ungdomshjem eller barnehjem... å bli sendt ut av byen. Jeg hadde kamerater som ble sendt bort, og det hadde ikke jeg noe lyst til. Jeg hadde lyst til å bli boende og være sammen med kameratene. Så jeg ljugde til barnevernet. Jeg sa at det ikke var noe gærnt hjemme. Det hender mamma tar seg en øl, ikke sant, men hva skader det?

Han ønsket ikke at barnevernet skulle få vite hvordan de egentlig hadde det der hjemme, fordi han trodde en mulig konsekvens av det var at han kunne bli sendt bort.

En av de andre guttene er også inne på det samme:

En kamerat av meg var under barnevernet. Da stakk han fra mora si, for han syntes mora si var en stor drittsekk. Så kom barnevernet og sendte han bort til et sånt kollektiv oppi (...). Der var han ett eller to år og så blei han sendt opp mot (...) eller oppover den veien der. De er drittsekker.
Så det var ikke noe ålreit å bli sendt bort?
 Nei. En annen kamerat av meg ble sendt til fosterforeldre. De var skikkelig kjipe de foreldra, da.

Fosterforeldrene var kjipe?

Mm. Og barnevernet.

Er det det å bli sendt bort til et helt annet miljø som du synes er feil?

Ja. Alt er feil med dem.

Slik guttene framstiller det er det å bli sendt til fosterhjem eller barnehjem nesten det verste som kan skje. Kameratene betyr mye. Gutten ovenfor forklarer ikke hvorfor det å bli sendt vekk er så fælt. Kameratene ble sendt vekk, ergo er barnevernet drittsekker. Han tar det for gitt at jeg skjønner sammenhengen. Kanskje kameratene erstatter noe av det de savner i familien? Dessuten kan de ikke vite hva de kommer til, om de blir godtatt på det nye stedet. Der må de forholde seg til både nye "foreldre" og nye kamerater.

Det er mange ting som kan virke skremmende ved å komme til et nytt sted og et nytt hjem. Omsorg og trygghet er noe alle ønsker seg, men når man ikke er vant til å få det kan det være vanskelig å vite hvordan man skal ta det imot.

Da kan det være bedre å ta i forsvar det utrygge, som man føler er det trygge og kjente.

4.4.3 Saksbehandler er viktig

Guttene har forskjellige erfaringer og oppfatninger av barnevernet. Det er svært private temaer de må snakke med saksbehandlerne om. Alle vet vi at vi kan åpne oss for folk vi stoler på. Slik blir også guttenes forhold til sine saksbehandlere. Jeg spurte guttene om det var viktig for dem hvem de fikk som saksbehandler. En av guttene svarer bekreftende på dette:

Hvordan synes du barnevernet jobber i forhold til ungdom?

Jeg er veldig glad for at jeg har dem der. De har hjulpet meg veldig mye. Så jeg kan ikke klage på dem. Men det er mange som er uenig i det der. Kommer helt an på. Noen får skikkelig hjelp av barnevernet, ikke sant, som virkelig får hjelp.

Mange føler at de kanskje ikke får den hjelpa de trenger.

Spørs det på hvilken saksbehandler du får?

Ja, det er mye sånn, tenker jeg... Hva slags forhold du får til saksbehandleren din. Så hvis hun er skikkelig drittsekk så er ikke det noe ålreit heller. Det er ei jente jeg kjenner, hun kan ikke fordra dem. Hva skal jeg si? Det er mange som ikke får noe særlig hjelp, mens andre får veldig mye hjelp.

Denne gutten har et godt forhold til saksbehandleren sin. Barnevernet kom sterkere inn i forhold til hans situasjon etter at gjengen ble oppløst, og mye har forandret seg etter dette. Det ble mer orden i livet hans, han virket mer harmonisk og glad enn tidligere.

En av de andre guttene er mindre positiv til barnevernet, men han bekrefter i grunnen det samme:

Er det ikke noen i barnevernet som er ålreit?

Nei.

"Sigrid," har du...

"Sigrid Paulsen," ja.

Det hjelper ikke det heller?

Jeg liker ingen av dem jeg.... "Sigrid" var faktisk litt ålreit.

Denne gutten som har så negativt inntrykk av barnevernet, kan likevel si noe positivt om denne saksbehandleren. Hun har jobbet med flere av de ungdommene jeg kjenner gjennom min jobb på fritidsklubben, og ungdommene har gitt uttrykk for at hun er en saksbehandler de setter pris på. Det virker som om hun har en måte å tilnærme seg ungdommene på som gjør at de får tillit til henne.

4.4.4 Hvordan synes guttene barnevernet burde jobbe med ungdom?

Barnevernet har hatt en framgangsmåte som for flere av disse ungdommene framstår som klønete og uoversiktlig.

Barnevernet skal være et vern for barn. I flere eksempler ser guttene barnevernet istedet som en risikofaktor. De lyver fordi de kunne risikere å få juling eller å bli sendt vekk. Før barnevernet kom inn i bildet var de vant til å takle alvorlige problemer selv, som om de var voksne. Som barneverns klient ble de igjen behandlet som barn, og de mistet den kontrollen de var vant til å ha over sitt eget liv.

Hvordan burde barnevernet jobbe? En av guttene har tenkt på det:

Hvordan synes du barnevernet burde jobbe?

Prøve å bidra litt mer.

Hvordan da?

Med forskjellige ting. Hvis det er en kriminell ungdom, og de sier hele tiden at de skal prøve å hjelpe ungdom til å komme ut av kriminelt miljø. Det er greit nok det. Men hvis de skal gjøre det så får de gjøre det og. Ikke bare si at: "Vi skal prøve å ordne det." Og så går det lang tid uten at noe skjer. Det er mange som er under barnevernet der foreldrene ikke har råd til å dra på ferie. Barnevernet burde bidra litt så de kommer seg litt unna det stedet de er fra, hvis det er mye kriminelt der og sånn. Prøve å bidra litt mer å prøve å hjelpe til med ting. Kanskje begynne med noe sport og.... være med politi. Politiet har jo sånne grupper der de gjør forskjellig sånne ting. Men neiss. De gjør ikke en dritt.

Det han etterlyser hos barnevernet er det forebyggende aspektet og hjelpetiltak han selv ber om. Han ønsker at barnevernet kunne gjort noe som han kunne hatt glede av, som kunne gjøre hverdagen bedre.

Sandbæk (1992) sier dette om forebyggende barnevern:

Forebyggende barnevern som begrep brukes i mange sammenhenger, med ulikt meningsinnhold og ofte sterkt verdiladet. (...) en mer vanlig holdning til forebyggende barnevernarbeid er at det er forebygging barnevernarbeidere egentlig skulle ha drevet med - hvis det bare var tid og penger. (s. 12)

De mangler hos barnevernet som denne gutten etterlyser, forklares av Sandbæk som et ressursproblem i forhold til tid og penger.

Guttene formidlet tidligere at det å bli sendt vekk var det verste som kunne skje. I sitatet ovenfor sier denne gutten at det kunne vært fint å komme bort fra et belastet miljø. Jeg tror ikke det er noen motsetning i de to utsagnene. Tidligere snakket de om å bli sendt bort for godt, mens her er det snakk om å reise på ferie. Det blir å komme bort fra miljøet på en måte som har positive fortegn, en morsom ferietur istedet for å bli sendt bort for godt fra det kjente miljøet.

En annen gutt har også klar formening om hvordan barnevernet burde jobbe. Jeg spør ham om hvordan han synes barnevernet jobber i forhold til ungdom:

De jobber helt på trynet.

Hvordan da?

De sier at de skal hjelpe ungdommen, og det er dem de er der for. De er ikke det.

De er der bare for å tjene penger. Sitter på ræva og tjener penger.

Hvordan skulle de...

De skulle vært som feltarbeiderne. De tar mye mer imot ungdom.

Har du hatt mye kontakt med feltarbeiderne?

Jeg prater med dem av og til. Koselige folk det.

Med utsagnet *de sitter på ræva og tjener penger* virker det som han mener saksbehandlerne ikke interesserer seg for de ungdommene de har ansvaret for. Han etterlyser den nære kontakten med barnevernet som han har med feltarbeiderne ³⁰. Det er viktig å ta i betraktning at arbeidssituasjonen for feltarbeiderne og konsulentene i barnevernet er svært forskjellig. Barnevernet har en lov å forholde seg til, og griper ofte inn i situasjoner som kan være svært vanskelig for både barnet og familien. Feltarbeiderne møter ungdommene på en helt annen måte, der ungdommene kanskje føler de har større kontroll over

³⁰Feltarbeiderne er oppsøkende tjeneste for ungdom i bydelene, slik utekontakten jobber i sentrum av Oslo.

situasjonen. De velger selv om de ønsker kontakt og hjelp, og kanskje de dermed får en følelse av å bli tatt mer på alvor.

En annen gutt har ikke det samme positive synet på feltarbeiderne. Jeg spør om han har noen kontakt med dem:

Nei, nesten ikke. De prater så fælt. Så hver gang de kommer så prøver jeg å stikke meg bort.

Du hilser for å være hyggelig?

Mm.

Hvis han ikke ønsker å prate med feltarbeiderne kan han la det være. De kan ikke tvinge seg til en samtale med ham. Det som blir konflikten for ham er hvordan han skal la være å prate med dem og samtidig overholde alminnelig høflighet.

4.4.5 "Jeg har alltid tatt vare på meg selv"

En av guttene fikk tett oppfølging av barnevernet da han slapp ut fra varetekt. Han syntes han fikk mye og god hjelp i den situasjonen, og vurderte å si ja til ettervern ³¹ etter fylte 18 år. Han trodde det ville være bra for ham fordi, som han sier: *Det er mye hjelp hvis du trenger det*. Helt fornøyd var han imidlertid ikke. Slik forteller han om hvordan det var å flytte inn på et ungdomshjem:

Jeg føler sånn at jeg synes ikke at noen kan komme å fortelle meg at i kveld så er du inne klokka elleve. Nå er klokka fem, nå skal du lage middag for åtte personer. Nå skal du vaske huset, nå skal du sånn og sånn. Jeg mener ... jeg klarer å lage mat, jeg kan klare å bo aleine. Jeg kan alt det der. Jeg trenger ikke det der, for jeg klarer ikke å følge de greiene der sånn. Så det er mulig jeg kommer til å flytte nå snart, flytte et eller annet sted. Får se hva som skjer. Jeg føler at den hjelpen der, den kan man gi til unger som ikke har det bra hjemme. Jeg er alt for gammel til det. Jeg har alltid tatt vare på meg selv. Når jeg får den hjelpen der, når folk plutselig sier hva som er best for meg, og nå skal du gjøre sånn og sånn, ikke sant. Da blir en bare mer irritert.

Det blir en vanskelig situasjon å takle for ham med alle disse reglene han skal forholde seg til, noe han absolutt ikke er vant til fra før. Det blir å gå fra den ene yttergrensen til den andre.

³¹Ettervern er opprettholdelse av tiltak etter fylte 18 år.

Erfaringene som guttene har fortalt om i intervjuene vitner om en tro på at de mestrer mange forskjellige situasjoner. Opplevelsene de har fortalt om hjemmefra viser at de ikke har fått den omsorgen som barn vanligvis får. De har vært mye overlatt til seg selv, og vært igjennom mange vanskelige situasjoner som krever både styrke og mot.

I intervjuene har jeg spurt guttene om hvordan en voksen person er, og hva det vil si å være en voksen. Det er ikke lett å svare på det spørsmålet, men de sier alle at det ikke har så mye med alder å gjøre. Noen definisjoner på voksenrollen de har gitt er:

Når du har mye ansvar.
Det er hvordan du er.
Måten du prater på .
De skal kunne kjeft litt.

Som en tolkning av disse definisjonene kan man si at en voksen er en som tar ansvar og bestemmer selv. Når vi ser på guttenes erfaringer har de en ballast som gjør dem voksne etter denne definisjonen på mange måter. De har hatt et ansvar for eget liv som med fordel kunne vært overlatt til omsorgspersoner rundt dem. Under barnevernets omsorg blir de behandlet som barn og fortalt hva som er best for dem. Det blir en uvant og vanskelig situasjon når de er vant til å ta vare på seg selv, og å ha kontroll over eget liv.

4.5 Andre voksne

Guttene har fortalt om hjem der foreldrene ikke har hatt overskudd til å følge opp barna sine, og barnevernkonsulentene har de vist at de ikke har hatt så godt forhold til. Har det vært andre voksne de har kunnet snakke med om de har hatt behov for det? Hvis foreldrene er tilstede for barna er det likevel ikke alle problemer man kan ta opp med dem. Mange ganger kan det være lettere å snakke med andre enn sine egne foreldre.

Jeg spurte guttene om hvem de ville ta kontakt med hvis de hadde noen personlige problemer.

En av guttene sa han ville snakket med en av de som jobber på ungdomshuset. I tillegg har han hatt god kontakt med foreldrene til noen av vennene sine og en nabo som han har sittet barnevakt for av og til. Dette er personer som han har stolt på og har kunnet diskutere sine problemer med om han har ønsket det.

En annen gutt har tenkt på dette spørsmålet før:

Nei, jeg tror ikke jeg hadde pratet med noen, jeg. Siden jeg ikke har noen som jeg har tillit til. Jeg veit ikke jeg. Aldri liksom prata med noen om det. Det har jeg tenkt på mange ganger, hvem er det jeg skal gå til liksom. Men jeg veit ikke.

Du sa at feltarbeiderne er ålreite å snakke med?

Ja, kanskje jeg hadde gått til feltarbeiderne. Jeg veit ikke jeg.

Han vet ikke om noen som han har nok tillit til for å betro seg. Han sier han noen ganger prater med foreldrene, men han sier ikke alt til dem.

Siden han var positivt innstilt til feltarbeiderne ville de kanskje kunne være noen å stole på hvis han fikk problemer han ikke hadde klart å takle alene.

En av guttene har spesielt en voksen han ville snakket med, men det kommer an på hva slags problem han hadde hatt:

Hvis jeg har noen skikkelige problemer, så veit jeg ikke hvem jeg ville ha snakka med. Prata med noen kamerater eller "Gunnar." Det spørs hva slags problem det er. Hva jeg føler når jeg har det og det problemet liksom, om jeg trenger å si ifra til noen. Jeg veit ikke.

"Gunnar" var en ungdomsarbeider i bydelen som jobbet sammen med denne gutten på et prosjekt. Her sier han litt om forholdet mellom de to.

Jeg spør om det hender at han krangler med voksne:

Nei, krangler ikke men diskuterer mye, tenker jeg. I hvertfall jeg og "Gunnar", vi diskuterer. Jeg ser sånn og sånn på ting, og så han liksom, han er sånn etter boka og..., helt sånn og sånn. Og så kommer jeg med hva jeg mener om alt mulig annet og alt er dritt og alt er ræva og alt, systemet stinker og... hehe, alt sånt.

Er det ålreite diskusjoner eller?

Ja, det blir ikke noe sånt uhyggelig. Han sier sånn og sånn er det, og jeg sier hva jeg mener og så ler vi, og så masse sånn, liksom. Så vi krangler ikke noe særlig.

Forholdet han beskriver mellom de to virker nært og hyggelig. De kan diskutere ting, si hva de mener og være uenige, men uten at de blir sinte på hverandre. Det blir en trygg og forutsigbar situasjon.

Om man har opplevd mye vanskelig, er det mange som setter opp en tøff maske som ingen får trenge igjennom. For ungdom kan en slik situasjon være veldig vanskelig. De er for store til å være barn, men for små til å være voksne. Har de en voksen person de har tillit til, er det et sted der de kan få et frirom hvor den tøffe masken kan legges bort.

Vi har i det foregående sett noen flere rammer rundt guttenes liv. De har fortalt om sine erfaringer med kriminalitet fra de var ganske små, og om hvordan forholdene i familiene har vært. Det har vært lite trygghet og stabilitet i guttenes liv. Foreldrene har hatt sine egne problemer slik at de ikke har klart å være trygge foreldre, og barnevernet har ikke fulgt godt nok opp overfor guttene. Noen av guttene har hatt andre voksne rundt seg som har vært viktige i livene deres.

I det kommende vil guttene fortelle om noen tanker de har om ungdom i sin situasjon, og hvilket bilde de har av seg selv.

4.6 Hvordan mener guttene man unngår å bli kriminell

4.6.1 Hva om de hadde en sønn på samme alder...

Jeg var nysgjerrig på hvordan guttene selv tror de ville reagert om de hadde hatt en sønn på sin egen alder, som hadde gjort de samme tingene. En av dem svarer slik:

Og han hadde kommet hjem? Han hadde fått en skikkelig omgang med juling.

Det var det han hadde fått.

Hvorfor det?

Jo, for sånn skal du ikke gjøre.

Denne gutten har en klar mening om hva som er riktig og hva som er galt. Selv om han har gjort mye galt selv, sier han at han ikke ville tolerert det samme hos sin egen sønn. Han ville gitt sønnen en skikkelig omgang juling, sier han. Det er kanskje den reaksjonen han er vant til å få fra sine egne foreldre, eller har forventet å få.

En annen gutt mener han ville hatt den samme reaksjonen:

Da ville jeg ha blitt veldig forbanna, for jeg har tross alt lært mye av de tingene jeg har gjort nå da. Hadde han begynt med det, så skulle han fått gjennomgå.

Som han sier har han lært mye av sin egen erfaring og ville forsøkt å hindre sin egen sønn i å gjøre det samme. Begge disse guttene sier de ville reagert med sinne, og også kanskje gitt juling. Noen alternativ reaksjonsmåte enn juling har

de heller ikke. Man kan si de er mye strengere overfor "egne barn" i framtiden, enn det de er overfor seg selv.

En tredje gutt sier han ikke vet hvordan han ville reagert, men han svarer slik på spørsmålet:

Jeg hadde merka det hvis det hadde gått så langt. Liksom hvordan ungen er i seg selv. Er han en pøbel så passer du litt mer på, ikke sant. Jeg tror i hvertfall du kan se det på ungen hvis det er noe gærnt han gjør.

Han mener selv han hadde merket det hvis sønnen hadde gjort noe galt. Hans egne foreldre oppdaget ikke hva han gjorde før han ble satt i varetekt.³² Kanskje mener han at foreldrene burde oppdaget hva han gjorde, eller kanskje han også ønsket at de skulle merke det.

Det kan være at guttene gjennom sine erfaringer innså alvoret og følgene det hadde for dem og at de dermed har vokst på det. Kanskje guttene ville gitt helt andre svar på disse spørsmålene ett eller to år tidligere.

4.6.2 Hvilke råd vil guttene gi andre ungdommer?

For å få guttene til å si noe om hvordan de selv kunne unngått å bli kriminelle, ba jeg dem si noe om hvilket råd de ville gitt yngre ungdommer. Det kan ofte være lettere å snakke om andre eller generelle temaer istedet for å snakke om seg selv.

Guttene gir forskjellige råd om dette. En av dem svarer slik:

Bruk de fritidsordningene som er. Og prøv å få deg jobb, selv om det er dårlig betalt. Det lønner seg ikke å være kriminell. Men det er på en måte, hvis du ikke blir tatt, så er det mye bedre å være kriminell. Det er jo det.

Du tjener penger lettere?

Ja, du tjener lettvinde penger. Hvor lenge må jeg jobbe for å tjene 3000 kroner, da!

Det ser ut til at han "egentlig" vet hva som er lurt, hva samfunnet rundt ham forteller om det å være kriminell. På en annen side ser det imidlertid ut til at han ikke er helt overbevist om kriminaliteten ikke lønner seg. Blir man tatt lønner det seg ikke, men blir man ikke tatt kan man tjene penger raskere.

En annen gutt ville gitt råd på denne måten:

³²Se kap. 3.12.

Da tror jeg at jeg hadde sagt til han at nå gjør du en veldig stor feil. For jeg har gjort det samme selv, og hvis du blir tatt for det, da er det ikke mye å tenke på, asså.

Da kan du få to år utsettelse på lappen, du kan bli putta inn. Og det er ikke noe morsomt å sitte inne og sone for ting du har gjort.

Han snakker bare om de negative sidene ved kriminaliteten, og de lett-tjente pengene trekker ikke som det gjorde for gutten i sitatet ovenfor.

En tredje gutt mener både venner og foreldre har stor betydning:

Hvordan unngår man å bli kriminell?

Jeg vet ikke hvordan man unngår det. Uansett, en unge kan ha det skikkelig bra hjemme, men likevel så kan han gjøre det verste kriminelle, ikke sant. Kommer vel an på person og hvem man er sammen med, og hva de gjør sammen.

Jeg tror det kommer helt an på hvordan foreldrene er med ungene sine.

Du tror det har mye å si?

Ja det tror jeg.

Hvis du har foreldre som følger opp og som ser at ...

Hvis ungen har respekt for foreldrene og hører på hva foreldrene sier, så ville mye vært unngått. Han ville sikkert alltid ha prøvd ett eller annet, ikke sant. Gjort ett eller annet, stjålet i butikken, prøvd å røyke eller ett eller annet. Men ikke vokst opp og blitt kriminell.

Han mener både venner, foreldre og en selv har betydning. Det å forsøke å gjøre noe ulovlig er helt vanlig. Hvis foreldrene følger opp og bryr seg, vil kanskje mengden og alvorlighetsgraden av slike handlinger reduseres.

4.7 Øyeblikksbilder eller et helt fotoalbum

4.7.1 Tror guttene at andre ser på dem som kriminelle?

I det foregående har vi sett handlinger guttene har gjort både i og utenfor gjengen, og vi har fått vite noe om hjemmeforholdene deres. Vi danner oss et bilde av guttene gjennom disse handlingene og beskrivelsene. Hva slags bilder tror guttene at andre har av dem? Guttene gjorde mange kriminelle handlinger.

Etter varetektsoppholdet var det mange som fikk vite hva de hadde gjort. Jeg spurte guttene om de tror andre ser på dem som kriminelle.

En av guttene svarer slik:

Ja, mange.

Hva synes du om det?

Jeg driter i det. Men folk jeg prater med sier det at du er liksom ikke sånn som Folk tror med en gang sånn når de har prata med deg, da virker jeg mer ålreit enn det jeg ser ut som. Så noen ser på meg som kriminell. Sånn som jeg tenker, da. Når folk står og stirrer på meg og så liksom "akkurat". Du veit hva de tenker med en gang. Alle er sikkert ikke sånn, men. Jeg blåser i det. Folk må tro akkurat hva de vil.

Det virker som om han mener at kriminaliteten ligger som et synlig lag utenpå ham. Det kan være at han gir andre inntrykk av å være veldig tøff, og at tilbakemeldingene han referer her er i forhold til det. Tror han imidlertid at folk som kjenner ham vil fortsette å ha det bildet av ham?

Neeei, altså. Jeg har jo forandra meg, ikke sant. Så de jeg kjenner liksom de Jeg veit ikke jeg hvordan jeg forklarer det der. Men noe med det der en gang kriminell, alltid kriminell, men ... Jeg er ikke kriminell nå da, men på en måte så er jeg jo det. Jeg brøyt jo loven sist på fredag, da jeg fikk den sjekken³³. Men jeg går ikke rundt og gjør innbrudd og gærne ting.

Han virker litt usikker på om folk vil fortsette å ha bildet av ham som kriminell. Selv mener han at han oppfører seg mer lovlydig nå enn før.

En annen gutt mener noen ser på ham som kriminell. På spørsmålet om han trodde han kunne forandre på det bildet, svarer han slik:

Mm. Det kan jeg. For sånn som nå, da, så har jeg slutta med det. Jeg har forbedra meg, jeg er hjemme til normal tid. Jeg hører mer på foreldrene mine, hva de sier og hva jeg skal gjøre. Før så bare ga jeg faen og gjorde det som passa meg. Men nå har jeg begynt å skjerpe meg og høre på foreldra mine og sånne ting.

Gav du faen fordi at du ikke ville høre på dem, fordi det var veldig ålreit det du gjorde, eller?

Nei, jeg trodde at det var så lett, du blir aldri tatt, det er mye penger å tjene på det. Men det kan være mye penger å tjene på det, men hvis du blir tatt så tjener du ikke noe på det. Da tjener du to år utsettelse på lappen, og prikk i rullebla'. Da blir det vanskeligere å få jobb blant annet. Ja, sånne forskjellige ting som det. Folk misliker deg. De liker deg ikke.

³³Han fikk tilsendt en sjekk til utbetaling to ganger for samme beløpet, og han hevet begge sjekkene.

Tidligere, hevder han, betydde det ikke noe hva andre mente om ham. Nå sier han at han er opptatt av hva foreldrene mener og ønsker å gi et godt inntrykk overfor dem. I tillegg er han opptatt av at samfunnet rundt ham ikke skal oppfatte ham som kriminell. Det virker det som om han har tenkt på hvordan framtiden vil arte seg, og hvis han skal få orden på livet sitt må han gjøre noe aktivt med det selv.

4.7.2 Guttenes bilde av seg selv

Hvordan vil guttene beskrive seg selv? Jeg ba guttene beskrive seg selv, med sine gode og dårlige sider. Det er et vanskelig spørsmål og svarene blir en blanding av personlige egenskaper, og hvilke ferdigheter de har. For noen var det vanskelig å svare sånn på rappen. Det letteste ble å si noe om overfladiske negative egenskaper. En av guttene svarte at han kanskje var vennlig og koselig, men slang på en "jeg vet ikke, jeg".

En av de andre guttene synes det er greit å svare på dette spørsmålet:

Hvordan vil du beskrive deg selv?

Som en snill, koselig, hjelpsom person.

Hva er det du liker ved deg sjøl?

Eh, hva jeg liker ved meg sjøl? Neei, jeg er ganske hyggelig. Når jeg er borte så sier jeg alltid "ja takk" eller "nei takk". Når jeg er borte så greier jeg aldri å være uhøflig. Og så blir jeg ganske sjenert når jeg er borte. Men det jeg liker ved meg sjøl det er at jeg er sånn som... den gården jeg bor i så er det masse gamle damer. Så enkelte ganger når jeg kom hjem fra skolen, så pleide jeg alltid å gå opp dit og spørre om de skulle ha noe i butikken, og gå og handle for dem, da. For jeg kjenner dem ganske godt. Det jeg liker ved meg sjøl, det er at jeg er hjelpsom.

Han har et bilde av seg selv som snill, høflig og oppmerksom gutt. Det virker som viktige idealer for ham som han forsøker å oppfylle.

En annen gutt er mer tynget av dårlig samvittighet for det han har gjort og lar det innvirke på synet på seg selv. På spørsmålet om hva han liker ved seg selv, svarer han slik:

Akkurat nå kan jeg ikke si noen pluss-sider med det jeg har gjort og skal i retten for sånne ting. Kan være snill og grei til tider. Kommer helt an på hvordan andre er mot meg.

Hva er det du ikke liker så godt, da?

Hva jeg ikke liker så godt med meg selv? (**tenker**)

Dårlig på skolen. Det liker jeg ikke. Jeg er veldig dårlig på skolen. Det er det.

Han legger vekt på påvirkningen fra andre i forhold til sin egen oppførsel. Blir han behandlet bra, er han en hyggelig gutt. Tanken på hva han har gjort og sine dårlige skoleprestasjoner overskygger imidlertid de gode sidene.

De positive egenskapene guttene sier om seg selv er: *Morsom, vennlig, koselig, høflig, snill og grei*. Det er et ganske annet bilde enn de voldelige ungdommene i Los Muchachos som har en vanskelig familiebakgrunn og et trøblete forhold til barnevernet.

Å beskrive ens gode egenskaper er ikke lett. De fleste av oss har janteloven i bakhodet som gjør sitt til at vi helst stiller oss i skyggen istedet for å stille oss i solen.

4.7.3 Drømmen om framtiden

Vi har alle drømmer om hva vi kan bli eller hva vi kan gjøre. Som regel regner vi drømmene som fantasi og fiksjon. I motorsporttiltaket 2&4 brukes virksomhetsteori som teoretisk grunnlag i arbeidet med rehabilitering av rusmiddelbrukere (Minken 1998). Tanken er at vi formes gjennom våre virksomheter, og gjennom virksomhet kan vi endre våre omgivelser og dermed oss selv. 2&4 er en drømmeoppfyllingsfabrikk, sier Anders Minken, leder for tiltaket. Ved å bruke drømmen som den dominerende virksomheten, fokuserer man ikke på den problembelastede personen. For å realisere drømmen om å bli rallykjører, må man kvitte seg med rusproblemene. Anders Minken sier han har en spekulativ påstand som han ikke kan belegge vitenskapelig, men han tar utgangspunkt i introspeksjon (se inn i seg selv, generalisere det han finner til å gjelde andre også):

Du opplever ikke at problemene dine er deg. Den innerste kjernen i deg er drømmen din. Du kjenner meg kanskje litt hvis du kjenner problemene mine. Men du kjenner det vesentlige ved meg hvis du kjenner drømmene mine. (s. 78)

"Vi er (og blir) det vi gjør" sier Minken. Man blir sin egen drømmeperson.

Vi kan trekke en parallell til guttene i mitt materiale. Vi er blitt kjent med mange av problemene de har hatt gjennom livet. De har fortalt om drømmer de har for framtiden. Kanskje drømmene kan være en måte å beskrive dem på.

En av guttene har denne drømmen:

Jeg liker båter, seilbåter og sånn, da. Min store drøm er å reise til sjøs, og aldri komme tilbake. He-he. Bare seile rundt i verden. Gjøre som jeg selv vil. Seilbåter, det er liksom den store drømmen.

Ved å reise til sjøs og aldri mer komme tilbake, kunne denne gutten snu ryggen til alle sine problemer. Han ville kunne være uavhengig av barnevernet, av foreldre med rusproblemer og kanskje begynne et nytt liv der alt ville være mulig og alt kunne bli annerledes.

En annen gutt har denne drømmen:

Da skulle jeg vært *den* stor musiker'n. Det hadde vært drømmen min, det. Bare vært stor musiker. Da skulle jeg jobba for ungdom. Åpna eget musikkselskap og gitt ungdom den store sjansen til å bli noe. Det er jo nesten ikke noe sånt i dag.

Om han kunne bli en stor musiker ville han få oppmerksomhet på ferdigheter som har et positivt fortegn. Ved å åpne et musikkselskap for ungdom kunne han få følelsen av å være til nytte for andre mennesker innenfor et felt han synes er spennende.

En tredje gutt har en helt annen drøm:

Ja, det blir opp om morgenen, klokka sju, og jobbe, være hjemme sånn i fire-fem-tida. Spise middag med kona mi og kanskje et par små unger. Og så legge meg om kvelden, opp om morgenen, jobbe hele uka. Helgene kanskje slappe av. Være litt sammen med ungene. Leie en videofilm, dra på en hyttetur, dra på kino, ut og spise. Ja, noe sånt noe.

Det er et sånt liv du har lyst til å leve?

Mm.

For ham er en trygg familie med en forutsigbar hverdag en drøm; en måte å leve på som han ikke har opplevd tidligere i livet.

Guttenes drømmer er helt annerledes enn livet de lever og har levd. Drømmene deres handler om uavhengighet, det å bety noe for andre eller det å få trygghet og kjærlighet. Disse behovene hos guttene sier kanskje like mye om deres personlighet som det vi har sett av dem tidligere.

4.7.4 Om å se helheten, ikke øyeblikket

Stigma er et ord som har gresk opprinnelse. Den etymologiske betydningen kommer fra roten $\sigma\tau\upsilon$ som betyr stikk. Derav er både ordet $\sigma\tau\iota\gamma\mu\alpha$, brennmerke og ordet $\sigma\tau\iota\gamma\mu\epsilon$, punkt av tid, kort øyeblikk, blitt avledet.³⁴

Det å stigmatisere noen, å dømme noen, kan man tolke til at man forholder seg til punktet, til stikket. Ut i fra punktet kan man ikke favne alt et menneske innebærer, man har ikke mulighet til å se hele mennesket. Skal man la dette øyeblikket, punktet, være det eneste, blir det svært enkelt å kategorisere mennesker. Virkeligheten er annerledes, men et stigma kan lett forme oss og påvirke mye av det vi gjør. En av guttene sa han ikke egentlig kunne se noen positive sider ved seg selv fordi han hadde gjort mange gale ting og skulle i retten snart og dømmes for dette.

Berit Vegheim (1995) intervjuet kvinnelige innsatte i Bredtveit kvinnefengsel. Hun sier dette om sitt møte med kvinnene:

I ettertid er det blitt klart for meg, at jeg nok ikke hadde forventet å treffe så usikre og sjenerte kvinner, og heller ikke så ressurssterke og samfunnsbevisste kvinner, som de jeg traff. En viss forestilling om kvinnelige lovbrøyttere generelt, hadde vært tilstede før intervjuingen startet, og det var befriende å oppleve at denne måtte vike plassen for et mer mangfoldig og normalisert bilde. (s. 42)

Etter å ha stiftet nærmere bekjentskap med kvinnene ble bildet av dem mer nyansert.

Gun Hansen (1994) har også reflektert over denne problemstillingen:

Det er vanskelig å kartlegge hva slags "briller" man ser verden gjennom. For eksempel så opplevde jeg følgende: Jeg trodde jeg så på kvinnelige fanger som vanlige kvinner. Men det viste seg at jeg på forhånd hadde noen ubevisste fordommer når det gjaldt kvinner som sonet for alvorlige lovbrudd. At disse kvinnene på en eller annen måte var anderledes enn meg selv. At jeg hadde disse fordommene skjønte jeg først etterhvert som den ene kvinnen etter den andre var så "vanlig", jeg oppfattet kvinnene som mye mer lik enn ulik meg selv. Og slått av denne "normaliteten" begynte jeg å vise mer og mer av meg selv som kvinne under samtalen. Dette betyr ikke at det var jeg som pratet, men at det ble naturlig å trekke inn hverdagslivet i samtalen. Kvinnene fikk andre identiteter enn "sikringsdømt", "drapsdømt" og så videre. (s. 13)

Oppfatningen av de man tror er så annerledes enn en selv skaper ofte endimensjonale bilder. Ved å tilføre det endimensjonale bildet flere inntrykk blir bildet bredere og man ser at "den andre" ikke er så ulik en selv.

³⁴Kilde: Telefonsamtale med prof. Nils Berg 14.4.99, Klassisk Romansk institutt, Universitetet i Oslo.

Ungdommene i Gudrun Brottveit (1993) sin undersøkelse ble karakterisert av det kommunale apparatet på følgende måter (kap. 1.2):

Hyppig innbrakt av politiet. Mistenkt for bruk av narkotika og alkohol. Helerivirksomhet. Besittelse av våpen. Nynasistiske idéer. Anstrengt forhold til hjelpeapparatet. Prostitusjon. Flergenerasjonsklienter. Tapper krefter fra alle. Klubbens eksistens stod i fare på grunn av disse guttene.

Brottveit ba ungdommene beskrive seg selv (kapittel 7.7). Bildene som kommer fram er annerledes enn de offentlige bildene:

Bra selvbilde. Snill. Samarbeidsvillig. Ærlig. Blid. Åpen.

Som en oppsummering sier Brottveit følgende:

Inntrykket som fremkommer her forsterker bare bildet av et vanlig og ressurssterkt ungdomsmiljø, mens negative forventninger og myter hadde skapt dem i et helt annet bilde (...). Det virker ikke som stigma hadde preget ungdommenes liv i negativ retning eller hadde bidratt til ytterligere avvik. Vi ser her et eksempel på hvordan mennesker kan feilbedømmes på bakgrunn av negative forventninger og enkelte handlinger (jfr: kriminaliteten). Som følge av dette kunne eksisterende bilder og myter lett ha blitt fastfrosset. (s. 214)

Guttene jeg har beskrevet i denne delen av oppgaven har gjort seg bemerket gjennom mange negative handlinger. De negative bildene av dem har derfor lett for å følge dem. Imidlertid er det slik med disse guttene, som med personene beskrevet i sitatene ovenfor, at bildet er bredere og mer nyansert.

Gjennom det nyanserte bildet kan vi skimte noe annet enn øyeblikksbildet.

DEL 2: HISTORIEN OM "MAFIAEN"

I denne delen av oppgaven skal jeg beskrive en konfliktperiode, som i likhet med historien om Los Muchachos også handler om en gruppe gutter. Disse guttene kommer fra den samme bydelen, men konflikten utspant seg et par år tidligere, på begynnelsen av 90-tallet. Problemet var at noen gutter utførte vold og trusler overfor andre barn og ungdom både på skolen og i fritiden. Det gjorde at både skole, foreldre, bydelspoliti og de kommunale ungdomstilbudene ble bekymret over situasjonen.

I motsetning til historien om Los Muchachos vil jeg, i tillegg til guttene, også bruke aktører rundt guttene, de voksne, som kilder til forståelse av hva som skjedde. Disse aktørene er presse, skole, foreldre ved skolen, bydelspolitiet og det kommunale ungdomstilbudet. Jeg har intervjuet noen av disse aktørene og i tillegg sett på tiltak og rapporter knyttet til konflikten.

5 De voksne presenterer problemet

Saken ble omtalt i et hefte fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet som tar for seg vold i norske skoler.³⁵ Slik presenteres problemet der:

Stadig flere elever ble utsatt for utpressing, trusler og ran. (Når tre-fire gutter overfaller en annen og tar lommeboka og den nye skinnjakka, da er det et ran.) Elever ble stoppet på skoleveien og avkrevd "bompenger" - de slapp ikke inn på skolen uten å betale en tier. Beskjeden var klar: -Hvis du sladrer, juler vi opp deg og lillesøstra di. Problemene hadde ikke oppstått på skolen, men fantes i nabolagene (...).

Det ble antatt at flere ungdommer, som dannet en gjeng, stod bak problemene. Denne gjengen bestod visstnok av både norske elever og elever med innvandrerbakgrunn. I tillegg mente man at det var en del våpen blant skolens elever.

5.1 Pressen

Jeg vil starte presentasjonen av konflikten med avisenes fokusering på problemet.

I løpet av et år tidlig på 90-tallet var det flere oppslag i media som gikk på temaet barnevold og gjengmentalitet. Ingen av disse var knyttet direkte til problemene ved Brandt skole. Året etter fattet imidlertid pressen interesse for disse problemene. Fra januar til mars var det tilsammen 13 artikler og notiser om voldsproblemer ved Brandt skole og ungdomsmiljø i bydelen.

VG startet fokuseringen med krigstyper over hele forsiden:

"Elevmafia herjer skole. Kniver og slagvåpen i skolegården. Elever må betale for beskyttelse. Tenåringer trues til forbrytelser og vold. Tystere bankes opp."

I artikkelen inne i avisen ble det vist bilde av beslaglagte våpen. Leder av foreldreutvalget ved skolen ble intervjuet, og politiet kom også med uttalelser.

Artikkelen fortalte om elever som levde under et knallhardt regime av trusler om å måtte gi fra seg penger eller å begå alvorlige forbrytelser. Hvis de nektet å

³⁵Heftet er anonymisert. Se metodekapittel. Videre vil referanse til dette heftet skrives KUD-heftet.

adlyde, ble de banket opp av medlemmer av en etablert mafia. *"Politiet bruker selv mafiabegrepet om ungdomsgjengens virksomhet"*, skrev artikkelforfatteren. Videre står det:

Mafiaklanen truer og slår med kniver, slagvåpen og plomberte revolvere. Gjengen viser en grenseløs arroganse og brutalitet som ikke engang gir elevene trygghet i klasserommet. (...) Mafiaens beinharde justis overfor "tystere" har ført til at elever ikke tør å fortelle foreldre om overgrep. Foreldre har i sin tur, i den grad de får vite om at barna deres er truet eller slått, ikke tort å melde det til politiet. Mørketallene skal derfor være store. (...) Den kriminelle delen av mafiaens virksomhet drives svært profesjonelt, selv om de fleste så vidt har passert konfirmasjonsalderen. Politiet sitter nå på lister med telefonnumre som viser at gjengens "mfiabosser" har kontakt med flere av de største helerne i Oslos underverden. Kontakten drives blant annet gjennom gjengens personsøkere. (...) Dagens tilstander i lokalmiljøet rundt (...) minner angivelig om de som hersket innenfor spesielle ungdomsgjenger i Groruddalen i Oslo på 1980-tallet. Den gang endte det opp med det såkalte Romsås-drapet, hvor en pakistansk ungdom ble overfalt og drept av en mobb fra en rivaliserende gjeng. Mafiaen på Brandt herjer videre - til tross for at foreldre og skolen har motarbeidet vonde elementer i skolemiljøet siden juni i fjor.³⁶

VG hadde ytterligere tre artikler og notiser en ukes tid etter dette oppslaget. Rektor ved skolen uttalte at han var bekymret over situasjonen. Kultursjefen i bydelen uttalte at han ønsket å bevilge penger til blant annet ungdomspatrolje og holdningskampanje. Problemene ved skolen ble også nevnt i forbindelse med liknende problemer andre steder i byen. *"Men forholdene er på langt nær så ille som på Brandt"* skrev avisen.

Videre hadde Aftenposten fire artikler, der det ble fokusert på hva man gjorde i bydelen gjorde for å hjelpe på problemene. Elever, lærere og foreldre uttalte seg om et godt skolemiljø, der mange arbeidet aktivt for å ta opp kampen mot volden. Det var få som kjente seg igjen i VG sine beskrivelser av skolemiljøet.

Helt i slutten av februar hadde Arbeiderbladet en artikkel der overskriften var: *"Uønsket på landet"*. Journalisten hadde gitt uttrykk for at han skulle skrive en artikkel om et alternativt skoletilbud på det ene ungdomshuset i bydelen. I stedet handlet artikkelen om at skolen ønsket å leie en hytte på fjellet, men hytteeieren ønsket ikke å leie ut til "Brandt-ungdommer".

I mars hadde Aftenposten fire artikler der problemene på Brandt ble nevnt. Rektorene på flere skoler i indre øst regionen samt politikere møttes for å diskutere regler mot skolevold. Et forslag fra en politiker om knivforbud ble støttet av bydelspolitiet.

³⁶Jeg gjengir såpass mye av denne artikkelen, fordi den er viktig for temaer jeg vil komme inn på senere.

Ved en gjennomgang av disse artiklene og notisene ser man at de fleste av dem fokuserte på hva man ønsket å gjøre for å bedre forholdene. Det var Aftenposten som stod for denne linjen. VG derimot syntes mest opptatt av å få fram informasjon og spekulasjon om det negative.

5.2 Tiltak for å bedre ungdomsmiljøet

FAU (Foreldrerådets arbeidsutvalg) ved skolen arrangerte møte med skolens ledelse, sosiallærerne, PP-tjenesten (pedagogisk-psykologisk tjeneste) og politiet for å skaffe seg oversikt over problemet. Deretter arrangerte FAU og skolens ledelse foreldremøter for å mobilisere foreldrene. Her ble det drøftet hva foreldrene kunne gjøre, samt spredd kunnskap og avkreftet en del overdrevne rykter som svirret rundt.³⁷

Kontakten mellom FAU og PP-tjenesten blir omtalt slik i KUD-heftet:

FAU-lederen tar av seg hatten for PP-tjenesten, sier han. PP-lederen på **skolen** hadde 11 skoler i sitt distrikt, og kjente alle verstingene. Det var viktig at de som samarbeidet om å bekjempe volden, kjente til problembarnas nettverk. Da kunne de forstå helhetsbildet. Som FAU-leder fikk (...) tilgang til opplysninger om enkeltpersoner, men opplysningene gikk ikke videre, og ble ikke misbrukt. Hensikten var bl.a. å unngå å brennmerke enkelte barn. **Bydelen** har tradisjonelt mye småkriminalitet, mange tapere, mange barnevernsaker. Sånn er det. Men nå så PP-tjenesten omrisset av noe helt nytt. De som ledet utpressingen av ungene, var slett ikke tapere. De var harde og hemningsløse, uten fnugg av følelse for ofrene. Det minnet om voksen, organisert kriminalitet. "Bompengene" kunne bli en interessant inntektskilde. Og de som ikke kunne betale, kunne kjøpe seg fri ved å bli med på utpressingen.

Som vi ser av dette sitatet fikk lederen av FAU tilgang til opplysninger om enkeltpersoner. Det kan tyde på at PP-tjenesten har overtrådt sin taushetsplikt og gitt opplysninger videre til personer som ikke har lovlig innsyn i disse papirene.³⁸ FAU-lederen så imidlertid fordeler ved å få et slikt innsyn.

³⁷Fra rapport fra FAU. Rapporten er anonymisert. Se metodekapittel.

³⁸PP-tjenesten er underlagt Grunnskoleloven som henviser til Forvaltningslovens §13 om taushetsplikt.

Ord som "versting" ble brukt i denne sammenhengen. Turøy (1992) har sett på pressens bruk av ordet i en periode på fire måneder i 1992. Hun viser blant annet at når ordet blir brukt om ungdom begrenses bildet av disse ungdommene til individer som "*er farlige for samfunnet og seg selv*" og "*enkelte av dem kan være drapsmenn*". Ordet versting blir stemplende og innskrenkende på den måten at man bare ser det negative hos personen. Man ser ikke personen i forhold til sitt miljø.

Skolens ledelse tok en aktiv rolle i å gjøre noe med problemene. Dersom det skjedde en episode i skoletiden ble politiet raskt tilkalt, og man anmeldte voldsepisoden. FAU tok kontakt med Non Fighting Generation (NFG). NFG er ungdommer som har organisert seg for å kjempe mot vold i ungdomsmiljøer. De kom til klassene på skolen og snakket med elevene om vold. I tillegg hadde de samtaler med voldsutøverne. NFG var også med på et FAU-møte på skolen. I FAU-rapporten reflekteres det over dette:

Nfg gikk, i et FAU-møte på skolen, nokså klart i rette med det de mener er altfor slappe holdninger blant en del foreldre når det gjelder å følge med i barnas virksomhet. Det er ingen verdens grunn til, hevdet de, at barn skal ferdes på gatene i sentrum seint på kvelden og om natta. På mange måter var det underlig å sitte der og "få lest lekse" av en innvandrer-tenåring, som uttaler seg med en betydelig styrke og autoritet. Eksemplet maner uten tvil kraftig til ettertanke.

Ett av forslagene på foreldremøtet, om hva foreldrene kunne gjøre, var å organisere "kveldsraiving" etter modell fra natteravnene i Oslo sentrum. Dette startet opp sensommeren det året problemene ble kjent og ble avsluttet senvinteren året etter.

I løpet av høsten det året problemene ble kjent, ble 6 elever omplassert fra skolen til andre skoler i Oslo. Dette var elever som skolen anså å være gjengledere eller dypt involvert i konflikten.

Ungdomsseksjonen i bydelen bestemte på sitt målstyringseminar at "Forebygging av vold og utrygghet" skulle være et av hovedsatningsområdene det året. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe som skulle ha ansvaret for kartlegging av problemer og utarbeide forslag til prosjekter og tiltak.³⁹

5.3 Bilder av voldsutøverne

³⁹Jeg vil komme inn på ungdomsseksjonens tiltak i kapittel 7.

5.3.1 Forskjellige oppfatninger om alder og antall

Gjengen som omtaltes som voldsutøverne ble definert svært ulikt, alt etter hvem som omtalte problemene.

VG henviste til politiets uttalelser, at det skulle dreie seg om 20-30 tenåringer i alderen 13-16 år. Disse unge guttene skulle ha hatt kontakt med noen av de største helerne i byen. En 18-åring hadde kommet på skolen en dag og slått ned en av elevene. Avisen skrev dette om gutten: *"Han som slo, er avgivelig en av mafiabossene. 18-åringen sitter for øvrig i fengsel for alvorlige forbrytelser."*

I KUD-heftet ble en betjent fra bydelspolitiet intervjuet og slik ble antallet referert der:

Men det ble etter hvert klart at en gjeng på 10-15 gutter sto bak. I tillegg hadde de en passiv tilhengerflokk på 20-30 som oppmuntret dem. Den harde kjernen besto av 5-6 gutter som ble sett på som ledere.

I rapporten fra FAU ble det hevdet at det var en kjerne på 10-12 personer, med en rekke andre tilknyttet som ikke var involvert i samme grad. Han mente de mest aktive var barneskoleelever i 12-13-års alderen, men det var forgreininger til ungdomstrinnet.

Guttegruppa hos feltarbeiderteamet skulle jobbe spesielt med denne guttegjengen. Gruppa var på 10-15 gutter i alderen 13-18 år. Mange av dem var knyttet til konflikten, men ikke alle var det.

Antakelsene om antall og alder av den omtalte gjengen varierte med hvem som definerte problemene. Skolen kjente sine elever og tok utgangspunkt i dem. Avisene som ikke kjente elevene hadde en annen vinkling. Aldersmessig har guttene som ble knyttet til problemene vært omtalt som alt fra gutter i 12-årsalderen til voksne mennesker i "Oslos underverden". Antallet ble anslått til alt fra 5 til 30 gutter, mer eller mindre spesifisert hvor nært disse var knyttet til problemene. Det blir med andre ord vanskelig å definere ungdommene som en spesiell gjeng.

5.3.2 Forskjellige oppfatninger om guttenes vesen og framturen

Beskrivelser av guttenes vesen og framturen varierte også.

Beskrivelser fra FAU

Slik beskrives guttene i FAU-rapporten:

Deres handlinger var preget av total mangel på medfølelse med ofrene. Noen var svært aggressive. De kan beskrives som hemningsløse og ekstremt kyniske i sin adferd. Samtidig kunne noen av dem være sjarmerende, om det trengtes, og greide derved å forvirre enkelte i voksenmiljøet ved å simulere anger og love bedring.

Senere i rapporten nevnes det at FAU var varsomme med å trekke barn inn i konflikten for å få informasjon om hva som skjedde. Dette var fordi: *"Det kunne være farlig nok for voksne mennesker å gå i konfrontasjon med voldsmiljøet."* Det det refereres til her er sansynligvis en slåsskamp der en far også blandet seg inn. Dette er den eneste episoden jeg kjenner til der voksne ble truet eller slått av guttene som var i sentrum for konflikten. Det som beskrives i rapporten kan tolkes som en redsel hos de voksne for disse guttene.

Beskrivelser fra ungdomsarbeiderne

Bildet av guttene blir imidlertid mer nyansert dersom man trekker inn andre personer som hadde kjennskap til miljøet.

En feltarbeider og en av de ansatte på en av ungdomsklubbene fikk, gjennom arbeidet med "guttegruppa" hos feltarbeiderteamet, god kjennskap til guttene som dannet grunnlaget i guttegjengene. Disse kan gi oss et helt annet bilde enn det som beskrives i rapporten fra FAU.

De som arbeidet med guttegruppa forteller om en sammensatt gruppe som hadde fått et dårlig rykte. Alle guttene var idrettsaktive. Noen var helt "vanlige" ungdommer: De gikk på skole, hjalp til hjemme, noen var "skoleflinke" og andre slet mer med skolen. De fleste har hatt en tøff situasjon og vært litt på drift. En av lederne for guttegruppa sa at guttene hadde: *"vært litt på kanten med både loven og seg sjøl"*. Et flertall hadde hatt kontakt med politiet og barnevernet. På hytteturer med guttegruppa var guttene svært hjelpsomme. De laget mat, bar vann og hogget ved uten at noen voksne fortalte hvilke oppgaver som skulle utføres.

Jeg jobbet selv med denne guttegruppa i en periode. Overfor meg formidlet de et inntrykk av høflige og hyggelige gutter som var våkne og interesserte.⁴⁰

5.3.3 Nærhet gir flertydige bilder

Jeg ønsker med de foregående eksemplene å understreke at det i denne konflikten var mange aktører. Det var mange og ulike oppfatninger av hvor omfattende problemene var, hvor mange ungdommer det dreide seg om og i hvilken grad guttene var hemningsløse og kyniske. Bildene og oppfatningene av guttene handler nok om nær og fjern kontakt. Jo nærere man kommer, desto mer nyansert blir bildet.

Et helt annet, men relatert eksempel i forhold til nærhet, er Nils Christie sin studie av fangevoktere i konsentrasjonsleire (1952). Jugoslaviske fanger ble i Serberleirene i Nord-Norge under krigen mange ganger mishandlet av de norske fangevokterne. Christie intervjuet fangevokterne og spurte om deres oppfatning av fangene. Noen av vokterne så på fangene som skitne dyr og behandlet dem deretter. Andre voktere så de kummerlige forholdene rundt fangene som årsaken til dårlig hygiene og hvordan de levde. Vokterne som kom nærere fangene så tydeligere mennesket bak den usle fasaden og tolket handlinger ut i fra menneskelige behov. De behandlet dermed ikke fangene så dårlig som sine kollegaer.

Zygmunt Bauman (1989) skriver i sin bok "Modernity and the Holocaust" om det optiske perspektivet i forhold til nærhet og fjernhet:

Being inextricably tied to human proximity, morality seems to conform to the law of optical perspective. It looms large and thick close to the eye. With the growth of distance, responsibility for the other shrivels, moral dimensions of the other object blur, till both reach the vanishing point and disappear from view. (s. 192)

Folks følelse av moral henger sammen med hvor tydelig man ser objektet, hvor nær man er objektet. Fangevokterne som Christie plasserte i kategorien "slemme", kom ikke nær nok til å se den andre som menneske, og dermed føle noe moralsk ansvar for fangene. Bildene av guttene som harde og hemningsløse kom fra de som så uskarpe bilder av dem, de som var for langt unna til å se de flertydige bildene.

⁴⁰Jeg har i tillegg hatt kontakt med guttene gjennom jobb på en fritidsklubb i bydelen.

I Gudrun Brottveit (1993) sin undersøkelse finner man likhetstrekk med konflikten som var på Brandt. Brottveit var med i en prosjektgruppe som skulle ta kontakt med og være støtteapparat for et ungdomsmiljø som flere offentlige etater mente befant seg i faresonen for kriminalitet og annen destruktiv adferd. Fordi ungdommene hadde begått vinningskriminalitet, ble det også antatt en rekke andre ting om dem, som våpenbesittelse, prostitusjon og rusproblemer. Bildet av ungdommene i nærmiljøet var svært negativt. Brottveit fant at lite av dette stemte. Ungdommene begikk vinningskriminalitet fordi de kjedet seg eller trengte penger, og lovbruddene var ikke så alvorlige som antatt. Prostitusjon fant hun ikke, og rusproblemene var minimale. Alle hadde relativt ordnede og stabile boforhold, det samme gjaldt skole og arbeidsforhold.

Brottveits studie viser noe av det samme mønsteret som avtegnet seg i problemene på Brandt: En gruppe ungdommer som har enkelte negative stempler på seg, blir også tillagt andre negative trekk. De som ikke var så nære laget negative bilder av dem.

Brottveit forteller slik om det de opplevde:

Det iøynefallende er nettopp kontrasten mellom de ulike bilder som her presenteres. På mange måter er det to helt forskjellige ungdomsmiljøer som her avtegnes. Det ene er et miljø i faresonen med alvorlig rus, atferds og kriminalitetsproblemer. Et miljø som var fryktet fra flere hold og skapte konflikter for lokalbefolkningen. Det prosjektarbeiderne etterhvert lyktes med å synliggjøre var bildet av et relativt vanlig og aktivt ungdomsmiljø. Riktignok slet flere med etterdønninger av kriminalitet og andre livsproblemer som økonomi, forholdet til nærmeste familie, etablering med hensyn til jobb, skole og bolig. Miljøet prosjektarbeiderne møtte var langt fra det destruktive og uverdige ungdomsmiljøet de ble forespeilet i starten. (s. 79)

Selv om konflikten på Brandt hadde andre elementer i seg, er den sammelignbar i form med Brottveits materiale. Omgivelsene konstruerer et bilde av en gruppe ungdommer som farlige og destruktive for miljøet.

Stanley Cohen (1980) beskrev hvordan en gruppe unge i badebyen Brighton på midten av 60-tallet skapte panikk blant byens innbyggere. De kledte seg annerledes og hadde annen oppførsel enn det innbyggerne var vant til. De unge ble truende. Mediene slo opp nyhetene, og skremmende bilder av dem vokste.

As soon as the new phenomenon was named, the devil's shape could easily be identified. In this context, the ways in which the deviance was associated with the fashion style is particularly significant. (s. 193)

I Cohens eksempel ble de unge sett på som de farlige, de som truet det bestandige. Gjennom medias oppslag om fenomenet ble det fremmet krav om mer kontroll, og politiet fulgte opp kravet. Det vokste seg til en spiral der gruppa med unge ble stående som symbol for det man ikke ønsket i samfunnet. Det ble dannet et bilde av dem som monstre.

De negative bildene av guttene på Brandt startet i offentlighetens lys i VG's artikkel, og vandret deretter videre i rapporter om konflikten og i folks tanker. Noen av guttene møtte disse bildene senere på andre skoler, i andre sammenhenger.

De voksne aktørene rundt konflikten framsto som handlingsdyktige og flinke. De tok tak i problemene når de så dem. De ordnet opp i vanskelighetene, og ofte på en effektiv og fin måte. Bildene av guttene som ensartede "verstinger" står derimot igjen.

Bildet av ungdommene blir som bilder av monstre. Larsson (1999) skriver dette om forestillingen om monstre:

Det er med monster som med troll, de tåler ikke dagens lys, men sprekker. Forestillingen om monstre og troll trives best i halvmørket hvor noe kan skimtes, men det meste må tillegges ut fra våre allerede eksisterende forestillinger om fenomenene. (s. 4)

Når man plasserer guttene i et slikt bilde, vil man være for langt unna til å kunne se andre sider hos dem. *"Å skape bilder av den andre som farlig og ond, sperrer for muligheten til å få i gang en samtale."* har Nils Christie sagt i et intervju.⁴¹ Slik lederne av guttegruppa beskrev guttene, kom det fram et helt annet bilde. De var nær nok til også å kunne se gode sider hos guttene.

5.4 Bydelspolitiet forteller

Bydelspolitiet⁴² i bydelen har hatt spesielt en betjent i området i en årrekke og han er godt kjent med mange ungdommer i bydelen. Han og andre i bydelspolitiet ble tidlig involvert i problemene på skolen. De hadde først et møte med lærerne, og var deretter med på møter med foreldre, elever, lærere, politi og politikere der det ble informert og debattert om urolighetene. I tillegg

⁴¹Christie (1997)

⁴²Bydelspolitiet heter egentlig Forebyggende Tjeneste, men navnet Bydelspolitiet brukes av både politiet selv, ungdommene og ungdomsarbeiderne.

kom uniformert politi til alle klassene på skolen der de snakket om truslene og volden. Noen ganger ble også skolegården patruljert av politiet. (KUD-heftet)

Politibetjenten fortalte at guttene i sentrum for konflikten utøvet trusler og vold.⁴³ Eksempelvis ble noen elever avkrevd inngangspenger på skolen: De måtte betale 10 kroner for å komme inn. En gutt ble truet for et betydelig større beløp. Han tømte en postsparebankbok han hadde, tok penger fra foreldrene og til slutt tok han penger fra en kontantkasse som foreldrene hadde for en forening. Til sammen kom dette opp i et beløp på rundt 8-9000 kroner. Da pengene tok slutt tok gjengen fra ham noen dyre klær han hadde.

En gutt ble omringet hver dag. Han ble truet til å gi fra seg penger og guttene tok en jakke han hadde og capsen hans. Dette skjedde uten at noen andre visste om det.

Noen yngre elever ble truet til å stjele en walkman, cap eller liknende i butikker. De fikk beskjed av gjengen om å gå inn i en butikk og hente en bestemt ting.

En av guttene tok nøkler fra en annen gutt på skolen. Han låste seg inn i leiligheten og tok forskjellige ting. Moren ringte bydelspolitiet samme dag, og saken ble løst i løpet av dagen.

Ofrene var tilfeldige. Gjengen gikk på og ga juling. De andre elevene ble truet til å ta med en ting som f.eks. spill, en kassett eller penger. Hvis de ikke tok det med fikk de juling igjen. Politibetjenten mente dette skjedde tre-fire ganger. På denne måten skaffet guttene seg status. Guttene fikk tidlig et rykte om at de var farlige, og behøvde ikke å gjøre noe særlig mer for å opprettholde makt. De hadde opparbeidet et image, og da holdt det med å bare vise fram en kniv for å få makt. Innimellom statuerte de eksempler, som å gi noen et par på trynet. Handlingene skjedde alltid før og etter skoletid eller i storefri. I skoletiden var det kun verbale trusler.

Det ble beslaglagt våpen hos guttene, for det meste kniver og slagvåpen. En plombert revolver ble også beslaglagt, men politibetjenten mente den situasjonen var ganske uskyldig. Noen av guttene hadde lekt med pistolen og siktet med den fra en veranda. Det ble observert av noen som ringte til politiet for å anmelde det.

Skolen stod for noen av beslagene i skoletiden, og bydelspolitiet beslagla noe på ettermiddag og kveldstid.

⁴³ Informasjonen i dette kapitlet er hentet fra intervju med en betjent i bydelspolitiet.

Politibetjenten fortalte om et beslag, der noen gutter fra en nabobydel skulle til Brandt en snartur. De hadde hørt rykter om det farlige miljøet, og turde ikke reise dit uten våpen og hadde derfor gjemt en kulle i ermet.

Rykter verserte om at gjengen hadde gjort noen innbrudd, men det ble ikke mer ut av det enn ryktene.

Det var en kjerne av 8-10 gutter som utførte de fleste handlingene, men det var et haleheng på rundt 20-25 andre som var tilstede når ting skjedde. De som hørte til halehenget kunne også gjøre enkelte handlinger. Tilsammen representerte guttene mange forskjellige nasjoner.

Rundt 10 elever ble registrert som ofre for disse handlingene. Politibetjenten mente imidlertid at det var mørketall her, spesielt i forhold til småbeløp, klær og dataspill. Mange turde ikke å anmelde av frykt for represalier, men da noen turde å anmelde kom det flere etter. Da anmeldelsene kom, ble guttene hentet hjemme eller på skolen.

Tilsammen var det rundt 20 anmeldelser, men det var ikke bare i forhold til denne gjengen. Det var også et par gutter fra en nabobydel som hadde vært blandet inn i en episode på Brandt. Tre-fire anmeldelser stammer fra noe bråk som oppstod på et 17.-mai-arrangement. Her var både gutter fra Brandt og noen gutter fra en nabobydel innblandet. En gutt var alene da han ranet to gutter i en gate i bydelen.

Utenfor gymsalen på skolen skjedde det en slåsskamp som politibetjenten mente var forholdsvis alvorlig. En av guttene var i retten for denne saken, og for noen andre handlinger. Alle de andre guttene var under 15 år, og sakene deres kom derfor til konfliktrådet.

Skolens reaksjon overfor noen av elevene var utvisning. Politibetjenten mente det var bra for disse guttene å komme på nye skoler, fordi det ville være vanskelig å bryte ned det tøffe imaget hvis de fortsatte på samme skole.

Politibetjenten fortalte om de konkrete hendelsene i konflikten, slik politiet oppfattet situasjonen. Det skjedde alvorlige handlinger, og de var alvorlige for dem det gikk ut over. Politibetjenten sine beskrivelser inneholder imidlertid ikke karakteristikker av guttene slik vi har sett at andre gjorde. Han forholder seg til de konkrete hendelsene.

6 Guttene forteller om konflikten på Brandt

6.1 Introduksjon til guttenes fortellinger

Etter å ha sett på voksenverdenens syn på denne konflikten, skal vi la guttene selv komme til orde.

I utgangspunktet legger jeg ikke vekt på guttenes hudfarge eller kulturell tilhørighet, men noen steder legger de selv vekt på dette som årsaken til problemer de har møtt på. Dette er spesielt i forhold til medias fokusering på konflikten, og følger det fikk for for noen av guttene. Jeg synes imidlertid at det blir viktig å understreke at guttene hadde bakgrunn fra svært mange ulike land, både fra Norge og fra andre land. Det var ingen i miljøet, hverken på skolen eller på fritidsarenaen, som så noen rasistiske undertoner i problemene. Guttenes hudfarge blir dermed ikke viktig for hvordan man skal tolke konflikten.

Guttene har ikke kommentert hendelser som utpressing, ran og tyverier, men i stedet snakket om medias oppslag og om slåsskamper de var med på. Under intervjuene spurte jeg åpne spørsmål om konflikten, slik at de selv kunne fortelle det de ønsket. Det kan være at jeg ikke har snakket med dem som gjorde disse handlingene, eller at guttene jeg intervjuet ikke ønsket å snakke med meg om dette.

Beskrivelsen av guttene blir ikke så bred som i den foregående delen om Los Muchachos, men historiene deres likner.

De voksne aktørene rundt denne konflikten har kalt flere av hendelsene for vold. Guttene kalte det selv for slåsskamper, og de mente at de voksnes innblanding i konfliktene ikke var nødvendig eller ønsket. Jeg vil komme tilbake til en diskusjon rundt dette temaet.

6.1.1 "Jeg går rundt og tenker at den sterkeste overlever"

Noen av guttene mener konfliktene startet mange år tidligere.

Da jeg gikk på barneskolen, så var det (**en minoritetsgruppe**). Jeg hadde bråk med dem hele tiden. Det var mange friminutt jeg måtte sitte inne hos rektor fordi de skulle ta meg, ikke sant. Jeg var redd og måtte sitte der. Det virker jævlig på et

lite barn som går i andre klasse når det er tredivet stykker som står rundt og slår han. Det sitter inni meg enda.

Denne gutten forteller at opplevelsene fra barneskolen gjorde at han ikke tenkte rasjonelt i situasjoner der han følte seg truet. Da slo han uten å tenke seg om, men han angret etterpå:

Jeg angret som faen. "Hvorfor slo jeg han" og sånt, ikke sant. Men når jeg er oppe i situasjonen, da klarer jeg ikke å tenke.

Hvorfor han hadde "bråk" med denne gruppa fortalte han imidlertid ikke. Guttene fortalte også om andre situasjoner der det var konflikter med denne gruppa.

Guttene forteller om flere situasjoner i løpet av barneskolen der de har blitt truet eller slått av eldre elever, eller at de andre har vært for mange.

Den bakgrunnen sitter hos alle oss gutta. Vi har blitt skremt. Jeg tror at hvis alt hadde vært bra, sånn som mange har det, at alt har vært bra, aldri blitt slått, da hadde vi kanskje ikke vært sånn. Da hadde vi kanskje ikke tenkt sånn engang. Jeg har hatt de problemene, og mange av kameratene våre har hatt det problemet.

En annen historie guttene fortalte var at det startet med en konflikt mellom en norsk kameratgjeng, sammen med noen nordafrikanere, mot en asiatisk kameratgjeng da guttene var blant de yngste på ungdomstrinnet. Etterhvert delte den asiatiske kameratgjengen seg, og da var de uvenner med hverandre.⁴⁴ Guttene fortalte om forskjellige situasjoner der det handlet om å ha rykte på seg for å være de sterke. Hvem som var de sterke kunne måles ved at jenter likte en, eller at gutter hilste og ønsket å være venner. En av guttene sa: *"Det var egentlig det at ingen ville bli mobba, sånn som jeg opplevde det."* En av guttene trakk en parallell til hvordan verden ellers ser ut:

Jeg går rundt og tenker at den sterkeste overlever. Det var riktig sagt av en eller annen. Det er sånn det er, sånn hele verden er bygd opp. Du ser Amerika óg. Amerika går rundt og bestemmer over alt sammen. Det er sånn det er, ikke sant. Fordi de har makt, ikke sant. Så hvis jeg har makt, så går jeg rundt og bestemmer.

Guttene la ikke skjul på at de har brukt vold, men vi ser av historiene de har fortalt at konflikten ikke startet og var ny da den ble kjent for de voksne. Som en av guttene sier: *"Hvis alt hadde vært bra og vi aldri hadde blitt slått, da hadde det kanskje ikke vært sånn."*

⁴⁴Den asiatiske gruppen delte seg i to grupper, men begge gruppene hadde sine "assosierte" fra andre nasjonaliteter.

6.1.2 "Det var bare en vanlig slåsskamp, jo"

En av de andre guttene mente også at det ikke bare var de som provoserte fram konfliktsituasjoner:

Det skjedde mye bråk på fritiden, da. Men det skjer jo hele tida. Hvis noen bråker med oss, skal vi bare stå der, da? Man bråker jo tilbake. Det skjer jo bråk hele tida.. Det skjer ikke så mye, da. Men når de (**skolen og politiet**) først fikk tak i noe bråk, så la de sammen alt som hadde skjedd og sånn. Skjedde ikke mye bråk da. Ikke mye mer bråk enn det gjør nå. Det var bare noen på skolen som fikk bråk. Noen av oss var ute etter bråk, da, men de andre var også ute etter bråk. Og så når de fikk bråk, så gikk de og tysta til politiet og skal begynne å lage saker av det. Rettsaker og sånn.

Det virker som om han mente at slike konfliktsituasjoner var helt vanlige, og da de skjedde i fritiden burde ikke skolen blande seg inn. Men selv når de skjedde i skoletiden mener han at det ble for mye oppstyr rundt hver enkelt sak: En vanlig slåsskamp bør avgjøres mellom guttene, ikke med innblanding fra voksne.

Slik forteller en av guttene om en slik sak:

Det var folk vi ikke likte som gikk på skolen der som dreiv og provoserte oss. Hvis du kom bort og var sur på dem, så bare sa de: "Sier det til læreren". Bare man ser stygt på dem, så går de og sier det til læreren. Så går de og provoserer og sånn.

Hvis en for eksempel banker en annen litt mer, så ringte bare rektor til politiet. Så kommer de og henter han som ikke fikk juling. Han som vinner. For eksempel jeg, da, hvis jeg for eksempel slåss mot en annen, og han andre er ikke sånn som slåss så mye. Han er liksom flink på skolen og sånn, og vi slåss. Og når vi er ferdig da ringer rektor politiet. Da er det helt klart at politiet tar meg, og ikke han andre.

Det var en som sa til meg i gymmen: "Du tror at du er tøff fordi du har venner. Hvis du kommer alene så skal jeg banke dritten ut av deg." Han sa det til meg i gymmen. En som læreren likte godt. Så var det to uker seinere, da var jeg i skikkelig dårlig humør, da tok jeg og banka han. Det var vanlig slåsskamp, en mot en. Jeg mot han. Og så noen dager etter så kom jeg på skolen klokken åtte om morgenen. Da sa læreren: "Du skal ned til rektor" Så sa jeg: "Hvorfor det?" Etter at jeg hadde banka han, så gikk han ut i skolegården og ble banka av en til etter der igjen. Det var ikke jeg som gjorde at han ble banka av han andre. Han bare fikk bank en gang til. Så sa læreren at jeg skulle til rektor, da klokka var kvart over åtte om morgenen. Så sa jeg: "Greit det" og gikk jeg ned til rektor. Så sier bare rektor: "Sett deg ned". Så kommer han derre typen inn, han jeg hadde banka. Han hadde også sparka tilbake og sånn, da. Jeg var i dårlig humør. Han så at jeg var i dårlig humør, så han gjorde ikke noe. Jeg var skikkelig sur. Så kom konfliktrådet

og begynte å si masse rart. Så banka det på døra, og der stod politiet med kameraten min. Så ble vi kjørt ned på politistasjonen klokka halv ni om morgenen fra Brandt skole.

På grunn av den slåsskampen?

Ja. Det var bare en vanlig slåsskamp, jo. Det var ikke med noe våpen eller noe sånt. Og så måtte vi sitte på politistasjonen til klokka fire.

Ble det noe mer ut av den saken?

Konfliktråd bare. Hva er vitsen med det, da? Ringe politiet på grunn av en slåsskamp. Det er ingen andre skoler som ringer politi på grunn av en slåsskamp.

Denne gutten så denne episoden isolert fra andre hendelser, og syntes det var urimelig å måtte sitte i avhør hos politiet en hel dag på grunn av det han så som en slåsskamp i skolegården. Som en av guttene sa så: *"er det ingen skoler som ikke har hatt noen slåsskamper."* Guttene så på reaksjonene fra skolen og politiet som en overdimensjonering av problemet. Skolen og politiet så nok ikke hendelsen isolert fra alt det andre som hadde skjedd, og dermed var dette en hensiktsmessig håndtering av problemet for dem. Han som ble slått så kanskje situasjonen som noe annet enn en vanlig slåsskamp.

Som nevnt var det en sak som kom i retten. Slik forteller en av guttene om den saken:

Og så skal jeg i retten nå, for en sak som skjedde på Brandt.

Var det slåsskamp det og?

Ja, men det var litt verre da.

Vil du fortelle hva som skjedde?

Da var det to av kameratene mine som banka en type. Jeg tror han knakk nesa. Han ene, han som banka'n mest, han var under femten, så han skjedde det ikke noe med. Han som bare slo'n en eller to ganger, han var over femten, så han skal i retten nå. Jeg skal vitne og forklare hva som skjedde.

Så du var ikke med i slåsskampen, du stod og så på?

Jeg var sammen med kameratene mine. Jeg stod bare og så på rett ved siden av. Vi var mange som stod der.

Hvorfor ble han banka?

Det var tre stykker som ble banka. De tre de var gode venner, og de var skikkelig breiale.

Denne slåsskampen var mer alvorlig enn den forrige som en av guttene fortalte om her. Denne gutten mente at opptakten til slåsskampen var at de andre guttene hadde markert seg på en måte som han og kameratene oppfattet som provoserende.

6.1.3 "Du kan ikke si politiet er dumme fordi de er strenge"

Innledningsvis har jeg fortalt at det var stort sett bydelspolitiet som ble brukt i denne konflikten. Slik forteller en av guttene om hva han synes om bydelspolitiet:

Hvordan synes du politiet har vært mot deg ?

De er jo alltid strenge. Du kan ikke si at politiet er dumme fordi de er strenge. Hver gang vi har gjort noe så er det en politimann og en dame som alltid kommer og tar oss.

Bydelspolitiet?

Ja. (...) hun er okei hun, men (...) han... Hver gang vi er i avhør hos han så begynner han å spørre oss om masse annet som ikke angår saken i det hele tatt. For eksempel sist da jeg var der i avhør hos han, første timen jeg var der, var ikke avhør det. Da begynte han å spørre meg om masse som hadde skjedd på Brandt. Om jeg visste om det, og om jeg visste om det.

Ting som du ikke hadde vært med på eller?

Ja, alt. Han begynte å spørre oss om alt. "Jeg veit at dere har leiligheter dere pleier å være i på Brandt" og "Er det dere som er i den kjelleren der nede", og masse sånne ting. Han begynte å spørre meg om sykkelyverier og sånt.

Han har mange som sier fra til han, hvem som gjør hva og sånn. Han har mange tystere. Det skal jeg vedde for. Men han veit så jævla mye han der

(politibetjenten). Det er jo jobben hans å ta de som bråker, da. De må jo gjøre det hvis rektor ber dem komme opp å gjøre det. Men det som er så dritt er at de tar deg i avhør og sånn bare på grunn av en bitteliten sak som det der. Hadde jeg vært femten år så hadde det blitt verre. Men da var jeg under femten.

Han syntes ikke de forskjellige sakene ble håndtert på en måte som han var enig i, men han la ikke skylden på politiet. Politiet gjorde bare jobben sin, men politibetjenten spurte alt for mye. Han trakk inn saker som gutten mente var irrelevant i forhold til det han forespeilte seg var temaet for samtalen eller forhøret. Samtalen ble derfor ubehagelig for ham.

Det var også i perioder politi i skolegården. Slik forteller en av guttene om det:

Dagen etter de avisgreiene stod det en politibil utenfor porten for å bevokte skolen. Så gikk det fire politidamer rundt i skolegården. Så var det to biler som kjørte rundt skolen i friminuttene.

Hva synes du om det at politiet kom?

De kan bare komme hit. De driter seg bare ut. Vi er ikke så dumme at dagen etter, eller noen uker etter at det har vært så mye bråk, at vi banker en til når vi veit at det kommer til å komme masse snut. Det hadde vært så mye pes. Det var masse politi i skolegården. De dagene etter den avisgreia var det masse politi på Brandt hver kveld. Nå pleier vi ikke å være så mye her på Brandt lenger. I fjor vinter så var vi i skolegården hver kveld hele kvelden. Bare stod ute her i skolegården. Da kom det alltid masse folk.

Som denne gutten opplevde det, så var det etter avisoppslagene at politiet begynte å patruljere i skolegården. Han fortalte at de lot være å slåss mens

politiet var der, så man kan si at politiets og skolens hensikt med patruljeringen ble oppnådd. Politiets patruljering i området på kvelden gjorde at guttene heller oppholdt seg på andre steder. Sansynligvis ble det roligere i området på kvelden på grunn av dette, men guttene mistet møteplassen der de traff venner.

Politiet beslagla en del våpen fra guttene. En av guttene forteller om det slik:

Det var masse våpenbeslaglegging. Skal vedde for at hvis politiet hadde ransaka noen på andre skoler så hadde de også funnet våpen. Mange ungdommer som går med våpen på seg, ikke sant.

Hva slags våpen?

De våpnene de har tatt, det var kniver og køller og sånt. Og så hadde de tatt ulovlige kniver som ikke er lov i Norge.

Som gutten sier så var det nok ikke bare ungdom på denne skolen som bar våpen. Slik VG fokuserte på denne saken, kunne det imidlertid lett virke slik, og hele ungdomsmiljøet ble dermed stigmatisert som et voldelig miljø.

6.1.4 "Det som stod i avisene var bare tull"

I avisene, spesielt i det første oppslaget i VG, stod det mange beskrivelser av problemene og påstander om hva guttene hadde gjort.

I gruppeintervjuet spurte jeg guttene om de husket det som stod i VG angående kontakt med kriminelle og helere gjennom personsøkere. Politiet hadde hevdet det i intervjuet med avisen. Slik svarte de på spørsmålet:

Ja, men hvor har de fått det fra? Jeg har aldri ... Har politiet noen gang sett på personsøkeren din (nn)? **(spør en annen gutt)**

Nei.

Din (nn)? **(spør en tredje gutt)**

Nei.

Jeg hadde ikke personsøker da engang.

I følge guttene var dette løse påstander som ikke hadde rot i virkeligheten.

En annen episode som ble referert i VG, var de angivelige "mafiabossene" som dukket opp på skolen:

Det som stod i avisene var bare tull. Det kom to stykker som vi kjente. De er noen og tjue. Han ene klappa til rektor, og så dro de i drosje. Og før han klappa til rektor, da hadde vi hilst på dem ikke sant. Men så hadde de banka en annen gutt på

skolen da. Og så stod det i avisen at de var mafialederne våres og sånn, de som kom i drosje. Det er det verste jeg har hørt.

Hvorfor klappa de til rektor?

Jeg veit ikke. Rektor begynte å prate med dem.

Guttene mener det var helt feil å koble problemene på skolen til disse guttene som kom innom. De var bare bekjente og derfor hilste de på dem. Det som imidlertid ikke kom fram i VG var at guttene også hadde slått til rektor på skolen. Sansynligvis ba rektor guttene om å fjerne seg fra skolens område etter at de hadde slått til en elev. Det er alvorlig nok i seg selv, men guttene som var sentrum for hele konflikten mente det var feil å bli blandet opp i den episoden.

Guttene ble også selv kalt for en "mafia" i VG sin artikkel. En av guttene hadde gjort seg disse tankene om dette:

Det var ikke noen mafia, ikke noen gjeng. I avisa stod det masse dritt. At folk ble betalt av mafiaen og sånn for å gjøre de tingene. Det er bare tull. De driter oss ut. De som går på (...) skole ble driti ut, da. Mafia og sånn. Det var bare masse kamerater som gikk på samme skole som pleide å være sammen. Og så hadde de bråk med noen andre folk og slåss med noen andre folk og sånn. Det var ikke noe mer enn det. Du kan ikke kalle det en gjeng, da. Det var bare venner, som gikk sammen. Du kan ikke nekte venner å gå sammen med hverandre, ikke sant. Så kaller de venner for mafia. Det som stod i avisene var bare tull. Overdrevet. Skikkelig óg.

Som gutten sier var det en stor overdrivelse å kalle guttene for en mafia. Ikke bare stigmatiserte det disse guttene, men hele skolemiljøet. Han ønsket heller ikke å bruke betegnelsen gjeng. De var bare venner som vanket sammen.

Blant de våpnene som ble beslaglagt var det en plombert pistol. Slik forteller en av guttene om det beslaget:

Det var en gang vi drev og lekte ute. Vi hadde en plombert pistol. Så kom en politimann og tok den. Så kommer det i avisen at de har brukt pistol. Og det var faktisk en norsk som eide den pistolen. Men når det kommer i avisa som Brandtgutter, Brandt og sånn - "Det er utlendinger og sånn". Bilde av alle de våpnene og sånn, ikke sant. Og - "sikkert utlendingene som har dem", ikke sant. Det er vi som får de negative tankene og sånn fra folk. Det er mange folk som bare sitter hjemme. Gamle folk for eksempel. De bare leser i avisa, ser på tv og sånn. De er jævla negative til oss. VG er en avis som er faktisk lett å lese i forhold til Aftenposten. Sånn ser jeg det selv, ikke sant. Det er tjukk skrift og ganske enkel å bla opp og sånn. Og VG er sånn som, en avis som skriver en del sånne ting. De gamle leser som regel en avis som er lett å lese, ikke sant. Da kan du bare legge deg.

Guttene mener det bare var en harmløs lek med denne pistolen. Bydelspolitiet nevnte også dette beslaget, og sa det hele var ganske uskyldig. Gutten som forteller dette er selv mørk i huden, og mente et slikt oppslag gav rasistiske tanker hos leseren.

6.1.5 "Det var bedre å bli kasta ut enn å gå på den drittskolen der"

Et av skolens tiltak for å bedre skolemiljøet, var å utvise noen elever. En av guttene jeg intervjuet hadde da begynt på en ny skole, og han svarte slik da jeg spurte om hvordan han trivdes på den nye skolen:

Bedre. Lærerne er litt mer okei enn de på Brandt er. Det er ikke sånn som det er på Brandt.

Hva er det med lærerne på Brandt som ikke er ålreit?

Nei, de liker ikke de som... Si hvis du kommer fra en annen skole, en barneskole. Så har du bråka på barneskolen og så står det i rapporten din når du skal begynne på Brandt skole, ungdomskolen. Da vet de at du har bråka før, og da liker de deg ikke. Da er de litt drittsekker mot deg.

De fleste de var sånn at de ikke var like mot alle elevene. Når det gjelder karakterer og alt sånt forskjellig. Men rektor han er okei han, men dust noen ganger óg. Det var bra for meg at jeg ble kasta ut for jeg hadde slutta likevel, bare at da skjedde det litt fortere. Jeg gadd ikke å gå i den klassen lenger.

Er du forandret på noen måte?

Ja. For det på den skolen jeg går på så er det ikke noe sånn at noen blir behandla dårlig av lærerne, og noen som blir behandla bra.

Denne gutten mener han fikk et rykte som bråkmaker allerede på barneskolen. Dette ryktet har fulgt ham oppover i skolesystemet, slik at han ikke har hatt noen mulighet til å forandre det synet lærerne har hatt på ham. Det blir en ond sirkel som det blir vanskelig å komme ut av.⁴⁵ På den nye skolen ble han ikke i utgangspunktet behandlet som en bråkmaker, og han fikk dermed muligheten til å opparbeide en ny identitet. Det gutten sier her bekrefter også bydelspolitiet sitt inntrykk, at det ville være vanskelig for guttene å bryte med det tøffe imaget de hadde opparbeidet seg på den gamle skolen. En av de andre guttene mente også at det var bra å bytte skole:

De skulle kaste oss ut alle sammen. Jeg ble kasta ut, og det var mange andre som ble kasta ut. Vi driter i å bli kasta ut derfra, fordi det var bedre å bli kasta ut enn å gå på den drittskolen der.

⁴⁵Mitt første møte med denne gutten var da jeg jobbet på juniorklubben han gikk på. Også der hadde de voksne bilde av ham som en som laget trøbbel rundt seg. Om konflikter rundt ham startet med de voksnes bilde av ham eller om det var han selv som startet, er imidlertid vanskelig å si.

Miljøet på skolen ble rolig igjen etter at noen av guttene ble utvist og begynte på andre skoler. Jeg sa dette til guttene, og forklaringen deres var enkel: "*Det er annerledes for det er ingen av de som har bråka som går der lenger.*" De hadde enten blitt utvist eller begynt på videregående skole. Guttene ønsker imidlertid likevel ikke å ta all skyld på seg selv, eller å gi skolen og politiet noe ære for å ha stoppet bråket. Det kan hende de mente at skolens og politiets innsats hadde sin misjon, men de ønsket ikke å innrømme det:

Det var ikke de som stoppa det. Det var vi som stoppa det sjøl. For det som skjedde det var at noen på Brandt skole dreiv og provoserte og yppa seg med folk og sånn. Og da fikk dem juling.

I følge dette sitatet hadde de som provoserte fått juling og dermed som fortjent. Om problemene hadde avtatt uten de forskjellige tiltakene sier ikke guttene noe om. Poenget for guttene ble i hvert fall at de ikke fortsatte etter tiltakene. Det ønsket de selv å ansvaret for.

6.1.6 "Vi har stempel på oss at vi kommer fra Brandt"

En av de andre guttene hadde begynt på videregående skole da de store avisoppslagene kom. Slik forteller han om sin opplevelse av oppslagenes ringvirkninger:

Da de greiene kom ut i avisen så hadde jeg begynt på videregående skole. Og (**alle lurte på**): "Hvem er det som har gått på Brandt her", ikke sant. "Hvem er det som har gått på Brandt". Det var en i klassen vår som hadde gått på Brandt: "Og hvem er han". Det var norske elever som hadde gått på Brandt også, men de ble ikke lagt merke til. Vi hadde for eksempel en vikar. De har en sånn liste for å skrive oss opp og krysse oss av. Så var jeg gått foran for å krysse av. "Og er det du som er **Ali**?" Jeg husker historielæreren vår. Det er ganske vanlig at læreren husker navnet på de som prater mye i timen. Jeg sa aldri en dritt i timen. Og så plutselig en dag skulle jeg si noe. Jeg rakk opp hånda. "Ja **Ali**, vær så god". Det er sånne ting du legger merke til, ikke sant.

Fordi denne gutten er mørk i huden og i tillegg kom fra Brandt skole, mener han at han ble spesielt godt lagt merke til på den nye skolen. For de andre elevene opplevde han at han ble møtt nærmest med skrekkblandet fryd, en "voldsutøver" det hadde vært skrevet om i avisen.

En gang fikk han besøk av noen venner på skolen:

En gang jeg fikk besøk av noen venner fra Brandt. Jeg fikk besøk av dem på skolen. Og jeg måtte sitte på kontoret hos rådgiveren i en halv time. Så hadde

lærerne spurt en eller annen hva de het og sånn. Så hadde de faen meg ringt politiet. Vi satt der på kontoret, så kom det en telefon: "Hallo, javel, greit" Så la hun på. Så sier hun: "Du "Ali", eeh, jeg fikk telefon. Vi har bare ringt til politiet og sjekka og alle de guttene som er der, de er fra Brandt og politiet har dem på lista. Vi trenger ikke ha noe besøk, og vi trenger ikke ha noen av kameratene dine her på skolen." Og jeg fikk beskjed om å slutte å vanke sammen med kameratene mine, folk jeg har vært sammen med siden jeg var drittunge, ikke sant. "Du må slutte å være sammen med dem." "Det er bare kamerater, ikke sant. De gjør ikke noe galt. Jeg veit det bedre enn deg," ikke sant. "Nei, du må slutte å være sammen med dem." Hva har skolen med det å gjøre? Det er kanskje derfor... Du gidder ikke gå på en skole hvor det er sånn. Du får ikke noe ut av den skolen.

Denne gutten sluttet på skolen midt i skoleåret, fordi det var vanskelig å hele tiden bli konfrontert med det som hadde skjedd på Brandt. I tillegg mente han at: *"De ville ikke ha meg der på skolen."* På skolen var de kanskje redde for å få liknende problemer som det hadde vært på Brandt.

En av de andre guttene opplevde mye av det samme på den videregående skolen han begynte på:

Det er sånn på skolen vår at vi har stempel på oss at vi kommer fra Brandt. De folkene - jeg har lagt merke til det - de folkene i klassen min, de tør ikke å snakke ordentlig med meg, for de er redd for hvis de sier noe galt så slår jeg dem. Fordi det er den derre VG som har gjort dette her. De vet ikke noe om hva som skjedde. Jeg vet ikke hva som skjer på Tøyen skole, for jeg er aldri der. Men det er VG som har gjort det derre der. Nå, i klassen min, da vi skulle begynne der første året, så spurte de meg hvilken skole jeg kom fra. Da jeg sa Brandt, hele, hele klassen begynte å se bort på meg. Fordi jeg kommer fra Brandt, ikke sant.

Denne gutten begynte på videregående skole høsten etter avisoppslagene om problemene på Brandt. Som han forteller her så virket det som om disse problemene likevel var langt framme i bevisstheten hos de andre elevene. Det kan være at han trodde de andre så på ham på denne måten fordi han forventet det selv. Uansett har oppslaget i VG satt dype spor hos denne gutten.

6.1.7 Oppsummering av guttenes bilde av konflikten

Guttene har fortalt om konflikten slik de har oppfattet den, og slik de har ønsket å formidle det til meg.

Det er tydelig at guttene ønsket sine egne definisjoner av konflikten. De voksne sa guttene hadde utøvet vold, mens guttene kalte det slåsskamper. De som ble banket opp tok ikke hevn ved å slå tilbake senere, men fortalte om det til

voksne. De ble "tystere". Guttene så slåsskamper som isolerte hendelser, ikke som en del av en større helhet der andre elever var redde for å gå på skolen. Det ble beslaglagt våpen, men guttene sa det sikkert ville vært like store beslag på andre skoler. De har indirekte sagt at tiltakene som de voksne aktørene satte i gang var avgjørende for å stoppe konflikten. Guttene ønsker imidlertid å understreke at det var de selv som stoppet.

Måten guttene har definert handlingene på kan se ut som en bagatellisering av alvorlige hendelser. Kristin Skjørten (1994) har sett på menns forståelse av kvinnemishandling. Tendensen var at mennene som mishandlet beskrev handlingene som mindre alvorlige enn de faktisk var.

Gjennom å fremstille volden som mindre alvorlig enn den faktisk er, og isolere volden fra opplevelsen av samlivet, kan mannen opprettholde et selvbylde som ikke-voldelig, og fortolke samlivet som noe annet enn et mishandlingsforhold. (s. 154)

Det kan være at guttene i konflikten på Brandt bagatelliserte hendelsene på samme måte for å opprettholde sitt selvbylde. Det kan også være slik at de bare har fortalt om de situasjonene de syntes var overdramatisert, der de følte seg urettferdig behandlet. Andre handlinger som var alvorligere har de kanskje ikke fortalt om fordi de kanskje syntes reaksjonene var rettferdige.

Jeg har tidligere (i kapittel 5.3.3) diskutert synet de voksne aktørene rundt konflikten hadde på guttene, i forhold til nærhet og fjernhet. Hvordan var guttenes bilde av andre ungdommer som ble definert som ofre i denne konflikten? Jeg spurte en av guttene om han kjente de som ble banket opp:

Jeg har aldri vært sammen med dem eller vanka sammen med dem eller noe sånt. Men jeg veit hvem de er.

Har du snakket med dem etterpå, etter at dette skjedde?

Nei, jeg prater ikke med dem, jeg.

Fordi du ikke ser dem, eller fordi du ikke vil prate med dem?

Jeg vil ikke prate med dem.

Hvorfor ikke det?

Nei, fordi jeg gidder ikke å prate med dem. Fordi de har lagd så mye bråk for oss og sånn. Da gidder ikke jeg å prate med dem.

Som han forteller så kjente han dem ikke. Han visste hvem de var, men ville ikke prate med dem. Han holdt dem på avstand, fordi det var det enkleste for ham. Som jeg refererte Baumann (1997)⁴⁶ tidligere om det optiske perspektivet, holdt denne gutten de som ble banket opp på så lang avstand at bildet ble

⁴⁶ Se kapittel 5.3.3.

uskarpt og ansvaret svinner. Det blir enklere å si at de laget bråk for ham og kameratene ved å koble de voksne inn i konflikten.

7 Ungdomsseksjonens tiltak

På målstyringseminaret til ungdomsseksjonen i bydelen ble "Forebygging av vold og utrygghet" et av hovedsatsnings-områdene. Det ble det satt ned en arbeidsgruppe med ansatte fra de forskjellige tjenestestedene. Den skulle fungere som et forum hvor man kunne diskutere og samle trådene i prosjektet. Arbeidsgruppa hadde også en viss økonomistyring.

Det ble sendt en søknad om midler til Barne- og familiedepartementet. I forbindelse med denne søknaden ble det utarbeidet en prosjektskisse som inneholdt over 20 forskjellige tiltak. På grunn av den korte tidsfristen var ikke alle disse tiltakene like godt gjennomtenkt. Noen av prosjektene viste seg å være nesten umulig å gjennomføre fordi de ville ta for mye ressurser. Andre tiltak ville ikke vært holdbare og målbare metodisk. Et eksempel er en spørreundersøkelse som omfattet alle husstander i bydelen der man skulle måle effekten av prosjektet. Hvordan skulle man kunne måle effekten, hva skulle man sammelikne med og hva skulle resultatet brukes til?

Etter noen diskusjonsrunder i arbeidsgruppa ble det enighet om å satse på noen utvalgte tiltak. Noen av disse gikk inn i vanlig drift i ungdomsseksjonen, mens andre kom i tillegg til annet arbeid. Noen tiltak ble slått sammen til ett tiltak. Noen av tiltakene krevde større ressurser både i form av arbeidstid og økonomi. Felles for dem alle var at de gikk under overskriften for hovedsatsningsområdet: "Forebygging av vold og utrygghet".

Det var diskusjoner om prosjektets navn. For å gjøre det enkelt i startfasen snakket man om "Hovedsatsningsområde Vold". En slik tittel kan gjerne misforstås. Man var også innom titlene "Bydel (...), voldsfri sone" og "Trygghetskampanjen". Det ble diskutert om ordet "vold" skulle brukes i tittelen på prosjektet, eller om man skulle forsøke å vinkle dette i en mer positiv retning og framheve det positive ved bydelen istedet for å rette fokus på det negative man skulle bekjempe. Den gode overskriften på prosjektet kom aldri, men tiltakene lagde sine egne titler. Det ble markert på forskjellige måter, og hensikten var å gjøre bydelen tryggere; man skulle bekjempe voldstendenser.

Det kommunale ungdomstilbudet i bydelen bestod av to fritidsklubber og ett feltarbeiderteam. Disse tjenestestedene var ansvarlige for flere forskjellige tiltak i prosjektet.

Jeg har valgt å se nærmere på noen av tiltakene, mens andre blir presentert i vedlegg. Tiltakene som presenteres i vedlegg er:

Temakvelder om vold på fritidsklubbene
Plakater "mot vold"
"Overgangsgruppa" på den ene fritidsklubben
Utendørs rockekonsert på den andre fritidsklubben

Dette er tiltak som var rettet mot ungdomsgruppa generelt eller mot bydelens beboere.

Tiltakene jeg skal se nærmere på er:

Foreldrenes kveldsraiving
Ungdomspatroljen
Dansegruppene på fritidsklubbene
Gutte- og jentegruppa hos feltarbeiderteamet

Foreldrenes kveldsraiving er med her fordi det var et samarbeid mellom foreldrenes arbeidsutvalg og ungdomsseksjonen, og fordi det er interessant å se tiltaket i forhold til ungdomspatroljen. Begge tiltakenes virksomhet var patruljering i gatene på kveldstid, men innhold og oppbygning av de to var forskjellig.

De andre tiltakene rettet seg mot mindre grupper av ungdommer, og viser en arbeidsmetode i ungdomsseksjonen der ungdomsarbeiderne jobbet nært med noen ungdommer. Guttegruppa hos feltarbeiderne var rettet mot guttene som var i sentrum for konflikten. De andre gruppene rettet seg mot andre ungdommer, men var tiltak i prosjektet mot vold og utrygghet. Alle disse tiltakene viste hva man kan oppnå ved å jobbe nært med ungdommer i en gruppe der de føler tilhørighet og føler at de blir tatt på alvor.

7.1 Kveldsraiving

Foreldrerådets Arbeidsutvalg (FAU) ved skolen bestemte seg, etter forslag på det første store foreldremøtet, for å organisere "kveldsraiving". I utgangspunktet skulle dette være frivillig, og foregå et par kvelder i uka. Ravningen startet opp sensommeren/høsten det året problemene ble kjent. Kveldsraivnerne hadde noe samarbeid med den ene juniorklubben. Barna ble

fulgt hjem etter klubbtid slik at de ikke skulle føle seg utrygge på veien. Foreldrenes oppslutning i denne første perioden var ikke så stor.

I begynnelsen av februar innkalte FAU og ledelsen ved skolen til et nytt møte for foreldrene, lærerne og andre involverte. Her ble det opplyst om en ny organisering av kveldsravningen. Det ble satt opp en liste med barnas navn som foreldrene skulle følge, og dato for ravningen. Alle foreldrene skulle være med. Ved fritidsklubben ble det opprettet en base der en deltidsansatt fra klubben var kontaktperson, og ble lønnet gjennom ungdomsseksjonens prosjektmidler. Foreldrene kom innom for å rapportere og varme seg. Bydelspolitiet var også innom av og til for å gi informasjon om noe skjedde i strøket.

Det var foreldre som ikke møtte opp til ravning, og man kan tenke seg flere grunner til det. Det var midtvinters og kaldt og mørkt på kveldene. Det var sikkert mange som heller ville være inne i varmen. Det var også lite ungdommer ute i gatene i denne perioden. Feltarbeiderne som driver oppsøkende virksomhet kunne fortelle om kvelder de hadde vært ute uten å møte en eneste ungdom. Foreldrene følte kanskje at det ikke var noe poeng å "ravne" hvis det ikke var ungdommer ute.

Noen foreldre reagerte på å bli utkalt til ravning uten først å bli innkalt til et møte der formen ble diskutert. I tillegg oppstod det misforståelser der noen foreldre ikke forstod at de var utkalt til ravning.

Noen episoder fra ravningen kan tyde på at "ravnene" noen ganger skapte en posisjon som "sivile kontrollører" som det kunne være problematisk å akseptere fra flere hold. Det kunne sikkert oppleves som en rollekonflikt å være en mor eller far som skulle kontrollere at alle barna i området oppførte seg ordentlig. Ved en anledning ble noen ungdommer i parken tilsnakket fordi de kysset hverandre. Andre ganger kom kveldsravnene gående i en tett gruppe med mange voksne sammen og fortalte ungdommene at de ikke kunne henge på hjørnet. En slik tilnærming til ungdom skaper heller avstand enn nærhet.

Ved en anledning opplevde jeg "ravnene" på besøk på den fritidsklubben jeg jobbet. Et par av dem luktet ganske kraftig alkohol. Jeg ønsker å presisere at dette var en enkelt hendelse, og jeg kan ikke si om det skjedde mer enn en gang. Likevel er episoden alvorlig, og den sier noe om holdningene disse foreldrene viste til det å være en trygg voksenperson i gatebildet.

Det skal også nevnes at det var positive effekter av kveldsravningen. Det kan hende at barn og ungdom følte seg trygge mens foreldrene var ute og gikk i gatene. Kanskje var "ravnene" med på å forhindre voldsepisoder. Kanskje

foreldrene ble mer bevisste på voldsproblematikken, og på å ta tak i og gjøre noe med konflikter. Slike effekter er imidlertid vanskelig å måle.

Den effekten som kanskje var mest positiv, var at mange foreldre ble kjent gjennom ravingen. Det er et godt utgangspunkt for å kunne jobbe videre sammen.

Som en oppsummering vil jeg si at kveldsravingen hadde noen dårlige effekter, men også noen gode. Det virket ikke som om tiltaket var så godt gjennomtenkt. Intensjonene var sikkert gode, men det så ikke ut til at alle foreldrene hadde klarhet i hvilke retningslinjer de burde følge, og falt defor for fristelsen å tillegge rollen mer autoritet enn nødvendig.

Wenche Blomberg (1994) har skrevet en artikkel om "natteravnprosjektet" i Oslo sentrum. Grunntanken med natteravnprosjektet beskriver Blomberg på denne måten:

Meningen var at byens voksne borgere ved sitt blotte nærvær skulle virke som et beroligende element i sentrumsgatene i helgene, der ungdom og rus var et dominerende trekk. (s. 131)

Blomberg beskriver videre hvordan ravingen utviklet seg fra oppstart i mai 1990 fram til våren 1993. Fra å være edru voksenpersoner i gatebildet, lignet natteravnene etterhvert mer et spaningskorps med stor kontrolliver. Hun sier grunntanken for natteravingen er god, men setter spørsmålstejn ved midlene som blir tatt i bruk:

Bak nattevandrerideologien kan man skimte tanker som er gjenkjennelige fra Nils Christies klassiker "Hvor tett et samfunn?", om samfunn og kriminalitet. Han introduserer begrepsparene primær/sekundær kontroll og tette/løse samfunn. *primærkontroll* definerer han som "alle former for belønninger og straffer som springer ut av og er bygget inn i det vanlige samvær", og *sekundærkontroll* som "tiltak som iverksettes utenom det vanlige samvær, og da som oftest av en eller annen spesialist med adferdskontroll som yrke". Han mener at "i kvalitet er det mangt som taler i retning av at den primære kontroll er overlegen", fordi den kommer "fra slike man ofte er knyttet til med sterke bånd, (...) fra personer hvor selve grunnlaget for forbindelsen ikke ligger i avviket eller lovbruddet". Men samfunnsutviklingen har gjort folk mindre synlige for hverandre og mindre avhengige av hverandre, og i slike "løse samfunn" vil den primære kontrollen miste betydning.

Kanskje kan man se på nattevandringsinitiativet som et forsøk på å etablere en slags "primærkontroll" i et løst samfunn, noe som altså skulle være en selvmotsigelse. Så gjør man det med sekundærkontrollens midler. (s. 141-142)

Dette vanskelige skillet ble også et problem for "kveldsraavnene". De ble foreldre, naboer og kontrollører på samme tid, kontrollører som passet på at barna oppførte seg pent på fritiden.

På den annen side kan man kanskje se at "kveldsraavnene" hadde et større element av primærkontrollen i seg enn "natteravnene" i Oslo sentrum. Brandt er et lite sted der mange kjenner hverandre. Sammenliknet med "natteravnene" i Oslo sentrum der flere er ukjente for hverandre, får tiltaket med "kveldsraavnene" et mindre preg av sekundærkontroll.

7.2 Ungdomspatroljen

Ungdomspatroljen var ikke med i den opprinnelige prosjektskissen, men ble startet etter en idé fra kultursjefen i bydelen. Mange i ungdomsseksjonen var skeptiske til prosjektet og så mange faremomenter ved det. Ungdom kan komme i vanskelige og ubehagelige situasjoner som kan utvikle seg til å bli farlige. Noen kan forsøke seg på helterollen, og dermed tro de har større makt enn en ungdomspatrolje kan tillegges. Faren er at man kan få et ungdomspoliti som tar seg til rette overfor jevnaldrende og andre personer. Da ungdomspatroljen var på trappene var det litt fleiping i ungdomsmiljøet om "politistere" og "løpegutter". Kanskje ingen ungdommer ville melde seg til patruljering, fordi tiltaket ikke var populært. Fleipingen ble imidlertid tonet ned, og mange ungdommer søkte seg til patruljen.

7.2.1 Praktisk organisering av ungdomspatroljen

Ungdomspatroljen var underlagt det ene ungdomshuset, med bydelspolitiet som støttespillere. En heltidsansatt på huset hadde hovedansvaret for driften, og en deltidsansatt tok noen av vaktene med patruljen.

Det ble diskutert hvor ungdomspatroljens base fysisk skulle plasseres. Til slutt ble det bestemt at den skulle legges et annet sted enn fritidsklubbene og feltarbeiderkontoret, slik at rollene ikke ble blandet. Patruljen fikk et lokale i en hovedgate omtrent midt i bydelen.

Ungdommer mellom 16-19 år kunne søke seg til patruljen. Det skjedde skriftlig, og de ble senere innkalt til et intervju. Hvis ungdommene hadde vært innblandet i kriminelle handlinger, måtte alle saker være avsluttet før de kunne begynne i

patruljen. Ungdommer som søkte måtte ha en tilknytning til bydelen. De behøvde ikke nødvendigvis bo der, men ha skoleplass, venner, benytte seg av fritidstilbud eller lignende. Under intervjuet ble ungdommene blant annet spurt om holdninger til vold, forhold til alkohol og hva de gjorde på fritiden. Når ungdommene ble tatt opp i patruljen hadde de en måneds gjensidig prøvetid. Etter første runde med intervjuer ble 14 ungdommer med.

De kveldene ungdomspatruljen hadde vakt, gikk det to patruljer á tre ungdommer ute mens en satt i basen sammen med lederen. Patruljene hadde hver sin walkie talkie, og meldte fra til basen om de observerte noe. Det kunne være alt fra feilparkerte biler, en slåsskamp på et gatehjørne, mistanke om innbrudd eller om noen hadde skadet seg. Hvis bydelspolitiet hadde vakt de kveldene patruljen gikk, holdt de kontakt i løpet av kvelden. Patruljen hadde en slags uniform: Pilotjakker og vester med refleks, merket med patruljens navn. I tillegg til walkie talkie hadde de en kraftig lykt og en førstehjelpsveske. Under patruljering var en av ungdommene leder og hadde kontakt med basen gjennom walkie talkie. En annen tok notater hvis det var nødvendig.

Ungdommene ble tilbudt kurs som var relevante for patruljen. Temaene på kursene omfattet førstehjelp, brannvern, hvordan oppføre seg i truende situasjoner, noe om grafitti/tagging, litt om narkotika og hvordan oppføre seg i felten når de observerte.

I tillegg til vanlig patruljering fikk patruljen andre oppdrag, som å følge eldre hjem fra eldretreff eller være vakter ved større arrangement.

7.2.2 Et nærmere blikk på patruljen

Ungdommene i intervjumaterialet trivdes stort sett i ungdomspatruljen. Ved oppstart var det vinter; det var iskaldt og masse snø. Patruljens oppgave ble stort sett å hjelpe folk med og dytte biler som satt fast i snøen. En av jentene fortalte slik om den første tiden i patruljen:

Det er invari gøy å gå patrulje, og gå rundt å observere. Og så hjelper vi folk med å dytte biler ut av snøen. Det er ikke så gøy, da. En gang traff vi en fyr som ble litt gæern, fordi vi så på bilen hans og han trodde vi skulle taue den vekk. Da sa vi at den stod litt feilparkert, men at den ikke var i veien for andre biler så da gjør vi ikke noe. Det blir nok mer spennende etter nyttår, for da skal vi gå i helgene og om nettene.

Hva synes du er best med ungdomspatruljen?

Nei, jeg vet ikke. Spennende... Det er å gå ute. Rundt om kring, og når folk kommer og prater og sånn.

Men hva hvis dere kommer over en situasjon som er litt ekkel, eller noe kriminelt?

Ja, da kommer det til å bli ganske spennende. Da må vi bare stå der og si i fra hva som skjer. Det som er litt ålreit også er at vi blir kjent med andre folk på ungdomspatroljen, som en ikke kjenner fra før av. Du blir bedre kjent med dem.

Det hun legger vekt på som det positive med ungdomspatroljen var det å få kontakt med folk ute i gatene mens de patruljerte, og det å bli kjent med andre ungdommer i patroljen. I tillegg syntes hun det var det spennende å gå patrolje. Kanskje var det fordi hun ikke visste hva de ville møte ute på patrolje. Andre ungdommer ga også uttrykk for at de syntes det var spennende å gå på patrolje.

Lederen som hadde ansvaret for patroljen det første året, fortalte at hun brukte mye tid på å snakke med ungdommene om holdninger til å være med, og hvordan de skulle oppføre seg i truende situasjoner. De fikk uttrykkelig beskjed om at de ikke skulle gripe inn i voldsomme handlinger eller i andre situasjoner som kunne være farlig for ungdommene. En gutt som var med i de første månedene syntes dette ble for kjedelig, og patroljen var noe helt annet enn det han hadde ventet seg:

Det var litt kjedelig, og det ble mer og mer barnslig. Det skjedde for det første ikke noe i den perioden vi skulle skulle være vakter. Og så er det vinter, og så er det jævlig kaldt, og så må vi gå med den vesten over. Den vesten henger langt nedafor jakka. Jeg synes det er barnslig å gå med den. Og hvis vi ser en gjør noe, vi kan ikke stoppe ham. Vi må løpe derifra, sier de, og melde til politiet. Hva er det vi gjør da? Jeg tenkte at vi skulle drive å: "Hei, stopp!" Og ha håndjern, og vente til politiet kom og...

Mener du det på alvor?

Ja. Jeg trodde at hvis det var noen som slåss, så skulle vi blande oss inn og sånt. Drive å redde livet på folk. Det var ikke noe som skjedde. Jeg synes det blir altfor døvt, altså. Det var ikke noe liv. Sånne alkoholikere som ligger og spyr og sånn, ikke sant. Driver og bærer ham oppover, og gir ham tørkepapir og "Går det bra", og sånn. Det er greit nok. Vi fikk jævlige mye ros. Han sa han hadde bodd her i fire år, og han hadde aldri opplevd noe sånt. Han var jævlige fornøyd og liksom skikkelig glad. Det er greit nok å gjøre sånt innimellom, men det må være litt liv.

Denne gutten syntes patroljens innhold og måte å jobbe på var for kjedelig. I tillegg til at han syntes klærne han måtte gå med så dumme ut, så inneholdt ikke patroljen det hadde hadde forestilt seg. Hans idé om innholdet var mer i retning av et reservepoliti som ryddet opp og reddet liv. Den samme problemstillingen kan man også finne i forskning om politiet. I boken "Politiet i det norske samfunnet" (Støkken 1981) blir det diskutert rundt betjentenes forventninger til arbeidssituasjonen:

Et annet moment som også bidrar til å øke den generelle frustrasjonen er i forskjellen mellom politiets mer glorifiserte oppgaver slik de kommer til uttrykk i filmer og bøker, og den grå virkelighet. Motivene til å begynne i politiet er varierte. Men det er lite trolig at noen starter med det for øyet at de skal bruke sine første 6 til 7 arbeidsår til "å lempe fyll". Det oppleves da heller ikke som "riktig" politiarbeid. (s. 100)

Mer eller mindre alkoholisererte personer var noe ungdomspatroljen stadig kom i kontakt med. Plasseringen av patruljens lokaler var slik at mange kom forbi etter å ha besøkt skjenkestedene i nærheten. Dessuten lå drosje-holdeplassen foran inngangsdøra, og 7-eleven-kiosken rett rundt hjørnet. Mange stakk hodet inn og lurte på hva dette var for et sted. Et par ganske alkoholisererte menn kom ofte innom. De spanderte brus, fortalte om sine problemer og ville gjerne ha råd. Lederen for patruljen fortalte at ungdommene tok pent i mot de som kom innom. De lot dem sitte der, selv om de noen ganger gikk lei.

"Eldrefølgingen" som de kalte det, fungerte veldig godt. Da pensjonistforeningene hadde treff, fulgte ungdomspatroljen de eldre hjem. Det var positivt både for ungdommene og pensjonistene. En gang ble patruljen bedt inn på et treff på det ene eldresenteret. Der danset de med pensjonistene. Noen av de gamle sa etter disse møtene at det ikke fantes dårlig ungdom i bydelen. De var flotte alle sammen. Ungdommene i patruljen fikk mye ros for "eldrefølgingen". Denne kontakten var positiv på flere måter. De gamle følte seg trygge på veien hjem, og følgingen ble en møteplass som gikk på tvers av den vanlige alders-segregeringen ellers i samfunnet. Ungdommene og pensjonistene kunne gjennom disse møtene opparbeide nye og bredere bilder av hverandre, og dermed få bedre forståelse for hverandre.

Lederen av patruljen fortalte at hun la mye vekt på det sosiale i patruljen. En natt til 1.mai var jeg tilstede for å observere patruljen. Ved midnatt ble det bestilt pizza, og ungdommene kom inn for å spise. Vi ble sittende en times tid og prate. Alle hadde vitser å fortelle, og stemningen var høy. Vi snakket også om hva de hadde opplevd rundt i strøket denne kvelden. En del ungdommer de kjente satt ute i en park og drakk. Lederen sa klart i fra om at hvis de ikke ville gå dit, og syntes det var ubehagelig, så skulle de la det være.

Mitt inntrykk var at ungdommene hadde en profesjonell holdning til denne situasjonen og til andre situasjoner de kom opp i denne natten. De var rolige og holdt seg i bakgrunnen av det som skjedde.

7.2.3 Oppsummering av ungdomspatroljen

Erfaringene fra ett års drift med patruljen var stort sett gode. Ungdommene fikk et spørreskjema de skulle svare på slik at man kunne evaluere patruljen. Det som kom fram der var at de fleste ønsket å patruljere mer, så ofte de kunne og gjerne hver helg. De syntes miljøet i patruljen var godt, og at det følte bra å kunne bidra til å forbedre miljøet i bydelen. Lederen av patruljen kunne fortelle at mange av ungdommene var blitt mer åpne, og det var lett å snakke om vanskelige temaer da de var samlet på kvelden og natten for å spise. Kursene ungdommene i patruljen fikk var de fornøyd med, og de ville gjerne fortsette å følge eldre fra pensjonist-treff. Av negative ting som kom fram ved denne evalueringen var at flere av ungdommene reagerte på småkrangling seg i mellom. I tillegg var det noen problemer med å få vaktlista til å fungere. Det var ikke alltid like lett å huske en uke eller to fram i tiden.

Noen av ungdommene som ønsket å være med i patruljen fra begynnelsen syntes ikke patruljen var noe for dem, og de sluttet etter noen måneder. De hadde ventet et helt annet innhold i arbeidsoppgavene for patruljen i form av mer spenning og opplevelser.

Hovedinnholdet i patruljen kan man heller si var et tilbud til ungdommene som var med, en følelse av samhørighet innad i gruppa og en følelse av å være nyttige for lokalmiljøet. Virkningen av patruljen for omgivelsene er det imidlertid vanskelig å si noe om (Se Erstad (1997) s. 130-131). De gamle som ble fulgt hjem etter eldretreff syntes tiltaket var positivt. Handelstanden i området var også positive til patruljen. De mente patruljen hadde en positiv effekt i forhold til hærverk og innbrudd i butikkene.

Et par ganger var det hærverk på lokalene til ungdomspatruljen. Rutene ble knust to ganger med kort mellomrom, det ble puttet fyrstikker inn i låsen og søppelkasser ble satt foran inngangen. Lederen for patruljen mente det hadde forbindelse med noe patruljen observerte som var årsaken til at en kriminell handling ble oppdaget. I den samme perioden ble en av patruljens medlemmer antastet av fire eldre gutter. Guttene ble anmeldt og pågrepet. Senere ba de om unnskyldning og sa at gutten fra patruljen ikke skulle være redd for dem. De skyldte på at de hadde drukket. Det ble først antatt at disse episodene hadde en sammenheng, men det viste seg senere at det ikke var tilfelle. Det var ingen andre slike episoder, og før patruljen startet hadde man ventet flere slike ting.

7.3 En sammenligning av foreldrenes kveldsraiving og ungdomspatroljen

Foreldrenes kveldsraiving og ungdomspatroljen ble begge startet opp for å gjøre gatemiljøet i bydelen tryggere gjennom patruljering i gatene. Både ungdommene og de voksne hadde tilknytning til bydelen. Imidlertid var det forskjeller på de to. Under forutsetning av at jeg kjenner ungdomspatroljen bedre enn foreldrenes kveldsraiving vil jeg framheve følgende forskjeller:

Foreldrene som var med på kveldsraivingen meldte seg først selv, og deretter ble alle foreldrene involvert da det ikke ble stor nok oppslutning etter den første frivillige modellen.

Ungdommene i ungdomspatroljen søkte selv til patruljen. De som ble tatt opp i patruljen kom inn i et miljø som inneholdt mer enn bare patruljeringen. På flere måter fikk de en følelse av at de gjorde en viktig jobb, de ble tatt på alvor og de fikk mye ros for arbeidet de gjorde. I tillegg kom de inn i et miljø som kunne være spennende for dem. Ungdomspatroljen ble dermed et tilbud til deltakerne, ikke bare at de skulle yte noe.

De to patruljene hadde dermed veldig forskjellige utgangspunkt. De voksne ble bedt om å yte mens ungdommene fikk et tilbud som inneholdt noe mer. Da det var vinter og kaldt og mye snø virket ungdommene ivrigere enn de voksne. Det kan man se på som en bekreftelse på at ungdomspatroljen hadde mer å by på enn foreldrenes kveldsraiving. Alder er selvfølgelig også et viktig poeng i tillegg til innholdet i de to patruljene. De voksne var sikkert ikke så interessert i å knytte nye kontakter eller fylle fritiden som det ungdommene var.

7.4 Dansegruppene på fritidsklubbene

På de to fritidsklubbene var det før prosjektet allerede etablert flere dansegrupper. Man ønsket å trekke disse inn i prosjektet for at de skulle virke som forbilder med positive holdninger for andre ungdommer. De ansatte i ungdomsseksjonen hadde et inntrykk av at ungdommene i dansegruppene allerede var etablert som forbilder for andre ungdommer. Man kunne oppnå

større gehør blant ungdommer generelt om budskapet kom fra "deres egne." Hun som var ansvarlig for dansegruppa J.T.⁴⁷. hadde noen tanker omkring dette:

Jeg tror ikke det nytter at jeg som voksenperson begynner å fortelle at ungdom gjør noe galt, eller at de ødelegger for seg selv. Jeg tenkte heller sånn at hvis jeg kunne bruke J.T. som frontfigurer i en kampanje, eller at de fikk stå for noe, så hadde det kanskje større innvirkning på andre ungdommer enn det jeg klarte å formidle.

Dansegruppene fikk en sum penger hver fra prosjektmidlene, slik at de kunne kjøpe inn nødvendig utstyr. Dette var kanskje et lokkemiddel for å trekke dansegruppene med i prosjektet. De fikk alle informasjon om prosjektet og hva det stod for, nemlig å skape en tryggere bydel. Et faremoment var at disse ungdommene kanskje ikke fulgte opp det ansvaret de skulle ha som forbilder. Hun som var ansvarlig for J.T. fortalte om en episode der denne problematikken kom opp:

Jeg tror jeg på en måte har vært litt blåøyd i forhold til dem. Jeg tror at de er veldig greie og snille og at de aldri gjør noe galt. Men det har jeg jo fått bekreftet at sånn er det ikke. Men på samme tid så er det ganske godt å merke at de faktisk blir veldig lei seg på vegne av seg sjøl og gruppa når de har gjort noe galt. Det er ikke på grunn av meg de har blitt lei seg. Det er klart at det kunne jo vært sånn at det var meg de ba om unnskyldning. Da de gjorde det de gjorde, og da jeg fikk snakka med dem, så tenkte de vel at de ikke burde gjort det for gruppa sin del. Og først da lagde vi regler for hvordan vi skulle oppføre oss i gruppa. Det jeg snakka med dem om da, var at hvis de skulle ha den rollen i det prosjektet, med å være frontfigurer, så går det ikke an samtidig å gjøre kriminelle handlinger eller utøve vold mot noen. Det blir jo helt sykt, ikke sant. Det sier mot seg selv. Du kan ikke stå på TV2 ene dagen å si at vi prøver å gjøre noe positivt og jobbe mot kriminalitet og vold, og så blir du tatt i en stjålet bil uka etter. Det går ikke og det skjønner de sjøl. Men så sier de det at: "Nei, men det er ikke så veldig farlig, for folk **herfra** vet hvordan folk **her** er." Så det var ikke noe farlig. "De skjønner jo at det bare er sånn." Så det jobba jeg ganske mye med. Det er samme om alle folk her (...) er sånn, det bryr ikke jeg meg noe om. Da ga jeg dem faktisk et valg og sa: "Hvis ikke dere vil være med i dette prosjektet her, eller hvis dere ikke vil stå for den linja, så blir jeg ikke sur eller noen ting. Det er ikke noe personlig. Det bryr jeg meg ingenting om. Hvis dere sier at: "Nei, det vil vi ikke, vi vil ikke stå for det slagordet her, for vi har ikke noe med det," så må dere bare si ifra. Da bare stryker vi det, og gruppa oppløses ikke for det. For gruppa skal fortsette å fungere. Det er ikke noe problem. Bare si i fra hvis dere synes det blir for heavy for dere å måtte stå for noe sånt, noe som dere vet dere ikke klarer." De fikk i oppgave å tenke over det. Da kom de tilbake og sa: Nei det ville de egentlig, for de syns det var en ålreit greie likevel. Så på en måte så syns jeg ikke jeg har tvunget dem til å måtte stå for det. Og jeg mener det,

⁴⁷J.T. var en gruppe på 8 gutter fra 15 til 19 år. En av guttene danset i forgrunnen, mens de andre var "bakdansere". Videre hadde de en disc-jockey og en "bombemann", som hadde ansvaret for fyrverkeri-effekter under showene.

hvis de hadde sagt at: "Det vil vi ikke," uansett når de hadde sagt det, så synes jeg det hadde vært helt greit. For det må de velge selv. Vi kan ikke begynne å sette en merkelapp på dem og som voksne folk å forlange at de skal begynne å følge opp den linja der. Det blir for sløvt. Det må de absolutt velge sjøl.

Det hun forteller her viser at samtale med ungdommene er viktig, like viktig som den aktiviteten som er i sentrum for arbeidet. I samtalen er det viktig å ta ungdommene på alvor og ikke tre meninger, holdninger og regler ned over hodet på dem, men at de selv er med på utformingen av det.

Dansegruppene markerte på forskjellige måter at de var med i prosjektet. De fleste hadde opptredener der de markerte en anti-vold profil. Dansegruppene på den ene juniorklubben trykket t-skjorter med "dans mot vold" og "acro mot vold"(akrobatikk-gruppa).

Under bydelsdagene i mai ble dansegruppene avbildet og intervjuet i Aftenposten, der det ble fokusert på det positive i nærmiljøet. "*Snuoperasjonen har lyktes: Truslene er borte på Brandt*" var overskriften. Hip-hop-gruppa fra ungdomsklubben ble intervjuet. De tonet ned det negative stemplet bydelen hadde fått, og framhevet de positive tingene i nærmiljøet. En av ungdommene ble sitert i avisen på denne måten:

"Ungdomsmafia liksom. Jeg har aldri hørt noe så latterlig. Det er kjempebra på skolen, og kjempebra å bo her. Alle kjenner hverandre, og alle tør snakke med hverandre."

J.T. fra den ene fritidsklubben markerte anti-vold budskapet gjennom å ha en turné: "Non Violent Tour". De hadde danseoppdrag i og utenfor Oslo, på fritidsklubber, discoteker og i andre sammenhenger. Gruppa ble tatt med i programmet for Dansens År, og fikk blant annet gjennom dette mye mediaomtale både i lokale og landsdekkende mediakanaler. De framhevet hvilken bydel de kom fra, og ville gjerne være eksempler for andre ungdommer gjennom sin "Non Violent Tour". "*Dette sa de helt uten at jeg hadde sagt det til dem*", fortalte lederen deres.

Arbeidet med dansegruppene handlet om mer enn å skaffe gruppene oppdrag, eller å la de få øve i klubbens lokaler. Det ble også en sosial dimensjon i dette, og det gav muligheter for å ta opp problemstillinger knyttet til prosjektets målsettinger.

Lederen av gruppa J.T. fortalte om en slik oppfølgingen av gruppa, der samtalene inneholdt mer enn temaer begrenset til dansing. Guttene skulle lære å oppføre seg ordentlig da de var ute på danseoppdrag, hvordan de møtte folk og

hvordan de snakket med dem. De skulle lære å holde avtaler. En metode hun brukte da var å gi guttene en almanakk hver, og lære dem å bruke den. Møtene med gruppa var før hver danseøving og tok alt fra et kvarter til en time, avhengig av hva de snakket om. Et eksempel på hvordan hun kunne ta opp temaer var, som hun forteller her, om guttenes alkoholbruk:

Jeg har snakka en del med dem om alkoholforbruk og sånn. Jeg skjønner jo at de drikker. Jeg er jo ikke dummere enn som så. Jeg har prøvd å snakke med dem i forhold til å oppføre seg når de drikker, og om de klarer å tenke litt utover det. Det er ikke noen god grunn for at du skal gjøre noe dumt, fordi du har drukket. Du må oppføre deg uansett. Hvis de da gjør noe galt så bør de kanskje vurdere drikkevanene sine. Det har vi snakka en del om. Og jeg har snakka med de eldste i forhold til de yngste, at de har et ekstra ansvar for ikke å dra med dem med på noe, men prøve å være gode eksempler. Jeg mener de har et spesielt ansvar overfor de yngre. De må prøve å oppføre seg ordentlig. Jeg prøver å ta opp de tingene som jeg vet skjer i miljøet, ting som de er involvert i. Som for eksempel hvis det har det vært en fest hvor det har vært yngre jenter med. Da sier jeg at det syns ikke jeg er noe særlig ålreit, at de drar med seg jenter som er fjorten år på fest. De gutta som er atten år må ha et ansvar i forhold til dem.

Hvordan reagerer de på det? Hva sier de da?

I begynnelsen da jeg tok det opp så sa de ikke noe spesielt. Men etterhvert så begynte de å snakke om det. Og de skjønner det, ikke sant. Men jeg tror ikke de helt klarer å se det fra en voksen persons synspunkt. At det kan være dumt, eller at det er farlig for de jentene å bli dratt med på sånt. At jentene ikke klarer å sette de grensene som kanskje de eldre gutta klarer sjøl.

Gjennom møtene, som i utgangspunktet var ment som administrering av gruppas formål som var dansen, kom hun og guttene nærmere hverandre. Med små steg kunne hun nærme seg andre temaer som hun så som viktige, og etter hvert kunne guttene åpne opp for å snakke åpent og ærlig om disse temaene. For å kunne komme dit hvor guttene følte seg trygge nok til å åpne seg, krevdes det også en åpenhet og ærlighet fra henne som voksen:

Jeg har på følelsen at jeg har ganske stor innflytelse på de gutta. Jeg har vært veldig åpen mot dem hele tida, og sagt at jeg kanskje noen ganger sier ting som jeg ikke har noe med. Men da får de heller arrestere meg på det. Jeg tar det nå en gang opp. Og personlige ting som kommer opp, det forutsetter jeg at blir holdt innen gruppa. Jeg har ikke inntrykk av at de har snakket rundt om det heller. Det tror jeg ikke.

Hva syns du om denne måten å jobbe på?

Jeg synes den måten er helt super. Jeg synes jeg får gjort noe. Jeg kommer dem nærmere inn på livet. Jeg tror at de lærer ganske mye av hvordan kanskje voksne folk tenker og hvordan folk er og sånn. Samtidig tror jeg at jeg kan lære dem en del praktiske ting som de ikke har lært. Sånn som å bruke avtalebok, og å tenke litt over handlingene sine. Dessuten så, ja, hvis jeg har noen mulighet til å hjelpe dem, så må det være gjennom en sånn ting at jeg får tett kontakt med dem. Og det hadde

jeg aldri fått hvis jeg ikke hadde jobba med dem i en gruppe. Jeg synes det er kjempegivende. Det er veldig bra.

Gjennom gruppas prosjekt fikk hun og guttene nær kontakt, som ble et slags fundament for å kunne ta opp andre og ofte vanskelige temaer. Det er ofte lettere å snakke om temaer som er vanskelig når man har et annet prosjekt man egentlig holder på med. Minken (1998) er også inne på dette temaet. På motorsportstiltaket 2&4 mener han det er viktig at hjelperen er det ungdommene ønsker å bli, nemlig motorsportsfantast. Er man ikke det havner man inn i klient/behandler-rollene:

Berøringspunktet og fellesskapet ville falle bort, og vi ville stå igjen med et klient/behandlerforhold av typen: Jeg skal mekke hodet ditt og livet ditt så kan du mekke sykkel eller bil. Da ville ungdommen, billedlig sett, snu seg irritert bort fra objektet og mot behandleren og forsvare seg mot å bli tuklet med.

Nei, skulder ved skulder vendt mot, og konsentrert om, vårt felles objekt. Og det er rart med det: Når en står slik skulder ved skulder kommer en i prat om ting... (s. 152)

Både i arbeidet med dansegruppa og på verkstedet på 2&4 blir prosjektet både en trigger og en trygghet for å snakke om de vanskelige temaene.

Dansegruppene skulle være med i prosjektet for å være rollemodeller for andre ungdommer. Det er en stor og vanskelig oppgave. Gruppene fikk mye oppmerksomhet både fra media og fra andre ungdommer, og de markerte prosjektets budskap og bydelen på en positiv måte. Ungdommene var stolte av dansegruppene sine og det de gjorde.

Imidlertid er det slik at den tryggheten ungdommene føler i gruppa og den nære kontakten man får med ungdom når man jobber med dem i en gruppe, blir like mye et mål i seg selv. Slike ting er det vanskelig å måle effekten av. Det kan være en tilbakemelding i form av en liten kommentar eller et smil. Kanskje man ser at en ungdom har blitt litt tryggere eller stoltere. Eller bare det at ungdommene møter opp til avtalt tid hver gang og at de gleder seg til å komme. Det å skape et slikt miljø i gruppa blir et arbeid som bygger basisen, og blir forutsetningen for at ungdommene skal klare å fylle den vanskelige rollen som var hovedmålet for deres deltakelse i prosjektet.

7.5 Guttegruppa

Guttegruppa hos feltarbeiderteamet var et tiltak som var rettet mot guttene i sentrum av konflikten. Hovedhensikten med gruppa var å forsøke å snu den negative adferden og fokusere på de positive sidene hos guttene.

En av de ansatte på feltarbeiderteamet og en deltidsansatt på den ene ungdomsklubben var ansvarlige for gruppa.⁴⁸ I første omgang skulle de bli kjent med og rekruttere de ungdommene det dreide seg om til gruppa.

Før oppstart ble det satt opp noen målsettinger for gruppa som lød slik:

Hovedmål:

Endre atferd i ungdomsmiljø hvor vold og trusler om vold/represalier forekommer. Hindre videreføring av en "voldskultur" gjennom fokusering på positive alternativer og forebygging av nye episoder.

Delmål:

- 1) Rekruttere ungdommene til positive aktiviteter og samvær som alternativ til belastende og stigmatiserende atferd.
- 2) Gjennom deltakelse i en gruppe over tid bidra til å øke egenverd og selvfølelse, ved å tilby positiv voksenkontakt og opplevelser som styrker tilhørighet og mestringfølelse.
- 3) Gjennom samtaler om temaer som ungdommene er opptatt av, gjøre ungdommene bedre istand til å sette ord på følelsene sine, og derved kunne gi uttrykk for dem på måter som ikke slår negativt tilbake, f.eks. fra voksenmiljøet, fra jevnaldrende/det annet kjønn.
- 4) Oppmuntre ikke-voldelige, anti-kriminelle og anti-rasistiske holdninger og handlinger i gruppa.
- 5) Gi økte kvalifikasjoner på områder som ungdommene trenger.

Fritidsklubben som guttene brukte ønsket at guttene skulle få et annet tilbud. Det hadde ikke vært voldsproblemer på klubben, men yngre ungdom var redde for å gå dit fordi guttene hadde vært ganske dominerende. Guttene var med i

⁴⁸Disse to vil videre bli kalt "Feltarbeideren" og "Klubbarbeideren".

spillgruppa på ungdomsklubben. Lederen for spillgruppa ble knyttet til guttegruppa fordi han allerede kjente guttene.

Som nevnt ovenfor spente målsettingene for guttegruppa over mange forskjellige temaer. Feltarbeideren utdyper noen av disse temaene slik:

Vi hadde en målsetting på sikt, at de ungdommene fikk noen tilleggs kvalifikasjoner. Da tenkte vi veldig vidt. Vi tenkte kanskje spesielt i forhold til innvandrerdommene, men også i forhold til de norske. De skulle få noen muligheter til å få fram noen av de tingene de manglet, de tingene de savner og sette søkelyset på ressursene deres. Men vi skulle også fungere som en slags hjelp i forhold til å orientere seg i samfunnet. Vi tenkte vel også på sikt at vi skulle, at vi kanskje skulle gi dem noen kurs, gi dem noe påfyll i forhold til hva de trenger for å komme seg videre med skole, jobb, opplæring og andre ting.

Guttegruppa kunne på denne måten fungere som en hjelp i forhold til praktiske problemer som guttene hadde, og at de kunne lære nyttige ting de ville få bruk for senere.

Andre temaer gikk på holdninger og adferd hos guttene:

Gjennom gruppa skal vi klare å jobbe med holdninger og adferd i forhold til voksne, i forhold til andre ungdommer og i forhold til jenter. Det hadde vi veldig tidlig en målsetting om: Å bevisstgjøre gutta på sin adferd overfor jentene. Derfor så bestemte vi oss tidlig for å bruke uteseksjonens flørtekurs som de har hatt for jenter, som et utgangspunkt for en del av jobbinga. Det ville vi bruke på temakvelder, praktiske øvelser og diskusjoner.

Uteseksjonens flørtekurs legger vekt på hva man signaliserer ved flørt og hvordan kan den oppfattes, slik at man blir bevisst på hva man gjør i en flørt. Utgangspunktet for kurset er å legge vekt på det positive ved å flørte.

Feltarbeiderne jobber ofte med ungdom i en gruppe eller med oppfølging av enkelte ungdommer. Det kunne likevel være en fordel i forhold til guttegruppa å knytte kontakter med andre instanser for å kunne gi guttene best mulig oppfølging på mange områder. Ungdomskonsulenten i barnevernet ble en kontakt for gruppa, og det var også aktuelt med kontakter i forhold til sysselsetting eller om det var noen temaer guttene selv ønsket å få mer informasjon om.

Lederne for gruppa var nysgjerrige på guttenes egen opplevelse av hva som hadde skjedd i konflikten:

En ting vi også var veldig nysgjerrig på, det var ungdommenes egen beskrivelse av situasjonen, og ungdommenes egen historie. Så det var en målsetting som lå

igjennom alt dette. Vi skulle bli kjent med ungdommene, og finne ut noe om hvilket liv disse ungdommene har hatt. Hva er problemene i livet deres her og nå. Og så hadde vi en forventning om at disse ungdommene satt inne med masse ressurser. De var ganske aktive ungdommer, og hadde mange kvalifikasjoner på mange måter.

Klubbarbeideren vektla at lederne i gruppa skulle være positive voksenkontakter. Slik svarte han på spørsmålet om hva man ville med tiltaket:

Det er jo å kunne gi de ungdommene en ny start. Når man har gått igjennom en sånn periode, så er det ikke så lett å prøve å rette opp i forhold til seg sjøl. Da kan man kanskje ha problemer med skole, hjem og politi. Det er mange ting som man trenger hjelp til. Samtidig så må man prøve å trekke fram de tingene som kan være positive i dem. Det å gi dem et grunnlag så de får en tilhørighet andre steder også. Det å kunne utvikle seg som menneske.

Han ønsket at gruppa skulle være et sted der guttene kunne hente fram de positive sidene hos seg selv, slik at de kunne få et grunnlag for å komme videre i livet og ut av konfliktene de hadde vært i.

Som nevnt ønsket lederne for gruppa å trekke inn samarbeidspartnere i forhold til gruppa. Ungdomskonsulenten i barnevernet fungerte som "veileder", eller man har hatt "konsultasjoner" som de har valgt å kalle det. Feltarbeideren forteller:

Klubbarbeideren og jeg har hatt konsultasjoner med **ungdomskonsulenten** fra **barnevernet** i forhold til guttegruppa. Det har vært to timers økter der vi har snakka om stå i gruppa, behov og problemer som har oppstått underveis, og hvordan vi jobber videre med det. Vi har også snakket ganske mye i forhold til innvandrersproblematikken, og i forhold til flerkulturperspektiv. Så det samarbeidet med barnevernet har fungert veldig fint.

Klubbarbeideren var også godt fornøyd med samarbeidet:

Ungdomskonsulenten har vært vår veileder. Sammen med henne har vi sittet og diskutert hvordan det har gått med gruppa, og problemstillinger. Hun har vært en tredjeperson som ser det fra utsida, for det er ikke alltid like lett å vite hvor vi står hen, og da er det mye lettere med en tredjeperson. Særlig med en som har erfaring innenfor området. Så det har vært nyttig. Men vi har måttet skille. Barnevernet er barnevernet, og veiledning er veiledning.

Under disse "konsultasjonene" ungikk de å nevne navn på guttene. De ønsket å skille mellom arbeidet med gruppa, og rollen ungdomskonsulenten hadde som ansatt i barnevernet. Det var i kraft av hennes erfaring i arbeid med ungdommer, og spesielt erfaringer innenfor flerkulturperspektiv, at hun kunne tilføre lederne for guttegruppa nye perspektiver.

Ungdomskonsulentene var også i kontakt med feltarbeiderteamet, i forhold til oppfølging av ungdommer i guttegruppa som hadde behov for kontakt med barnevernet.

I tillegg til samarbeidet med ungdomskonsulentene var det også noe samarbeid og kontakt med andre instanser. Feltarbeideren hadde for eksempel vært med noen av guttene på konfliktrådsmøte. I forhold til jobbsøking var det noe samarbeid med tiltakskonsulentene på arbeidskontoret.

7.5.1 Guttegruppas innhold

Lederne for gruppa begynte planleggingen av guttegruppa i mars, og i begynnelsen av april startet de opp med gruppekvalder.

For å gjøre tilbudet om guttegruppa kjent laget de små lapper som ble delt ut. Her ble det invitert til "guttefest" på feltarbeiderkontoret. På forhånd hadde de fått en liste fra bydelspolitiet med aktuelle navn. Klubbarbeideren inviterte gutter fra fritidsklubben, og feltarbeiderne delte ut lappene da de gikk ute i gatene. Det var ikke helt tilfeldig hvem som fikk lapper, men det var mange flere enn de fra politiets liste som ble invitert. Likevel var det målgruppa som kom til guttefesten.

Etter et par måneder var gruppa stabil, med en kjerne på 14 gutter. Alderen på disse var fra 13 til 18 år, og hovedvekten lå på 16 år. Tilsammen hadde guttene bakgrunn fra 7 forskjellige nasjoner. Alle guttene visste fra før hvem de andre var, men ikke alle omgikk hverandre til vanlig. Aldersspredningen i gruppa var noe av grunnen til det.

Etter en tid ble det en todeling i gruppa. Det var to forholdsvis faste vennegjenger, men med noen som var venner med begge gruppene. Delingen var på tvers av både alder og etnisk tilhørighet. Noen av guttene hadde kun kontakt med hverandre gjennom guttegruppa.

Innholdet på gruppekvaldene var variert. Lederne for gruppa ønsket at det skulle være åpent for at guttene kunne velge temaer de ville ta opp. Det skulle være en blanding av hyggelige treff der man samles med litt mat og muligheter til å gjøre forskjellige aktiviteter, som var alt fra å spille bordtennis til å søke jobber. Lederne ønsket å jobbe med guttenes holdninger i forhold til jenter og forberedte et flørtekurs. Imidlertid hadde guttene selv mange temaer de ønsket å

snakke om og de hadde en del ønsker om aktiviteter. Det var dermed ingen hast for lederne med å forberede programmer til gruppekveldene. Guttene var motivert for å være med i guttegruppa, og ble fort fortrolige med lederne i gruppa. Slik forteller feltarbeideren om noe de snakket om i gruppa:

En kveld her satt vi og bladde i Norges lover, og fant ut hva som var strafferammene for forskjellige forbrytelser. Vi satt og bladde i en utklippbok med avisutklipp som vi hadde laget om alt det som hadde foregått på **skolen** og i bydelen her, både positivt og negativt. Vi satt og snakka en del om hvordan hver enkelt hadde opplevd dette. Og om det var korrekt det som stod der. Reaksjonene på det varierte fra at ungdommene følte seg tråkket på, fordi det hadde blitt en stempeling av alle ungdommene i bydelen. Det var et sånt tidspunkt der ungdommene, når de traff andre ungdommer fra andre steder, sa at de kom fra **nabobydelen** når de kom fra Brandt, for å ikke bli plassert i båsen. Samtidig var det også sånn at ungdommer pekte ut og kjente igjen våpen som var blitt avbildet. "Den var min, ja. Og den var hans."

Under slike samtaler kunne det komme opp temaer som var følsomme. For at guttene skulle føle seg trygge i gruppa var det viktig at det som ble sagt ble holdt innen gruppa:

Det vi la veldig vekt på var det med taushetsplikten vår, at vi i prinsippet skulle kunne snakke om alt mulig i gruppa, og føle oss trygge på at det ikke kom noen uvedkommende eller utenforstående for øre. Med den ene tilleggsbemerkningen at dersom det var noe som var så alvorlig at vi ut fra vår jobb var forpliktet til å gå videre med det, i forhold til barnevernslov eller andre lover, så måtte vi gjøre det. Men vi ville aldri gjøre det uten å informere og dra med ungdommene i den prosessen. Det var premissene for det. Det synes de var ganske ålreit.

Forholdene for å kunne ta opp følsomme temaer ble på denne måten lagt tilrette slik at guttene kunne føle seg trygge i gruppa.

Feltarbeideren forteller videre slik om hva guttene likte å gjøre på gruppekveldene:

Det er egentlig en forsamling som ønsker en blanding av fysisk aktivitet og noe annet. Men det vi har merket når vi har holdt på mye ute, vi hadde et par bowlinger i etterkant av sommeren, at ungdommene savner det å treffes her. Vi skulle gå på kino en dag, og da argumenterte ungdommene med at de syntes det var veldig dyrt. Vi kunne heller leie en videofilm. Vi kunne sitte her, og så kunne vi prate. Så det varierer veldig. Siste samling var ungdommene veldig rastløse. Da tok vi kritikk på at nå hadde det vært lite aktivitet og mye prating.

Det var en blanding av temaer og aktiviteter i gruppa, slik at innholdet varierte i form. Det ble derfor spennende for guttene å komme til gruppa.

Gjennom denne formen oppnådde lederne en av målsettingene med gruppa, nemlig å bli kjent med guttene og få dem til å bli trygge i gruppa.

7.5.2 Kontakten mellom guttene og gruppelederne

Det tok litt tid før guttene følte at gruppa var et trygt sted der de kunne prate om sine problemer, men når den kontakten var oppnådd var det overraskende hvor mye guttene fortalte om seg selv. Klubbarbeideren fortalte at guttene i utgangspunktet var negative til alle som hadde noe med autoritet å gjøre. Seg i mellom hadde de en uskreven lov om å ikke fortelle noe særlig. Feltarbeideren sier noe om kontakten de fikk med guttene:

Det jeg har vært veldig forbauset over, det er hvor enorm tillit de egentlig har hatt til oss. Det er klart det har tatt tid før de har åpna seg med en del ting. Det har vært litt overraskende for oss på hver vår kant. **Klubbarbeideren** kjente jo disse guttene fra før, men han kjente dem gjennom klubben, gjennom spillgruppa. Så han har også fått mange overraskelser og mange aha-opplevelser. Han har følt at det å treffe dem i en helt annen situasjon har gjort det har kommet fram ting som han ikke visste noe om, eller ting som det ikke har vært snakket noe særlig om før. Det var en blandingen av at vi hadde en helt uproblematisk kontakt fra før, fra ute på felting eller gjennom klubben, til det at vi har hatt en gruppe der vi har hatt en målsetting. Når vi er her, da skal vi ha det ålreit. Da skal vi prate på en skikkelig måte om ting. Og det er en veldig livat gruppe. Når vi er samlet rundt i sofaen her, så kan det være noen som ligger på gulvet og hylar og spreller med beina. Men det er alltid noen som skjærper inn stemningen og sier: "Slutt med det tullet der. Vi vil snakke skikkelig." Kontakten har blitt veldig kameratslig etterhvert.

Siden begge lederne kjente guttene litt fra før hadde de et utgangspunkt for å oppnå en god kontakt med dem.

Jeg spurte guttene om hva de syntes var bra med guttegruppa. Det de la vekt på var at de hadde noen de kunne prate med, både om konfliktene på skolen og om andre ting. En av guttene sier det på denne måten:

Vi pleide å gå ut og spille bowling og prate...liksom prate. Vi har aldri fått pratet ut om hva som hadde skjedd på Brandt. Det var bare oss imellom, ikke sant. Det var ingen voksne vi kunne prate om det til. Så vi prata om det, om rasisme, prata om skole. Litt sånn. Det var ikke bare prate om Brandt, prate om Brandt. For da hadde det blitt litt kjedelig. Vi prata om skole, problemer, Ikke sant. Vi satt i sånn gruppe hver gang vi møttes, så sa **Feltarbeideren** at: "Er det noen som har lyst til å fortelle noe de har opplevd, eller noe som har skjedd i det siste?" Så hendte det at læreren hadde sagt ditten til meg, og krangel med læreren på grunn av det, liksom. Eller så kommer det andre ting. En forteller: "Jo jeg har fått femmer på

prøven." Vi kan prate om alt, ikke sant, og det gikk bra. Ble kjent med masse nye folk. Vi satt og spiste, vi satt og spøkte og hadde det gøy og samtidig pratet seriøst.

Som denne gutten sier så hadde det blitt kjedelig om de bare skulle snakke om problemene som hadde vært på skolen. De kunne snakke om andre temaer som de hadde lyst til å ta opp, og de ble tatt på alvor med det de fortalte.

Feltarbeideren nevnte også det at guttene satte pris på det å få snakke mens voksne satt og hørte på dem:

Behovet for å sitte å snakke med norske voksne har vært veldig stort for ungdommene. Det å sitte og snakke om sin egen bakgrunn, sin egen kultur og oppleve at de blir lyttet til og respektert for det, tror jeg er en veldig viktig funksjon som guttegruppa har. Ungdommene har selv veldig mange ganger tatt opp temaer som rasisme og episoder som de har opplevd eller hørt om i forhold til politi, i forhold til barnevern, i forhold til foreldre og den mer dagligdagse rasismen.

En del av guttene hadde en annen kulturell bakgrunn enn norsk, og hadde derfor ikke så mye kontakt med norske voksne mennesker. Gjennom guttegruppa kunne de møte noen norske voksne i en sammenheng der de ble lyttet til og der det var naturlig og trygt å prate sammen. En av guttene la vekt på dette:

Jeg tror guttegruppa var veldig positiv, fordi vi har masse forskjellige erfaringer som vi fikk pratet om med en som ikke var en av oss, en som ikke var en i gjengen, men voksne folk som kanskje kunne gjøre noe med det. Kanskje kunne gi oss råd. Og en som forstod oss. Og **lederne for gruppa** de skjønte oss. Jeg er sikker på at hvis det hadde vært en som er en typisk sosialarbeider "Ja, ja, ja, men det er sånn og sånn. Det er galt og sånn." Det hadde ikke gått. Vi var venner med dem. Jeg sa til **klubbarbeideren** en gang at jeg hadde aldri sett på han som en voksen person. Jeg har aldri gjort det. Han var som en venn. Det var han for oss alle. Jeg så ikke på han som en voksen mann.

Hva mener du med en voksen mann?

Voksne det er sånn som ikke bryr seg om hva som skjer. Har en jobb, har familie og har sine egne problemer og er der bare for å jobbe. Men **klubbarbeideren** han sa sånn: "Hvordan går det". Det virket som om han interesserte seg for hva vi holdt på med, hva vi gjorde. Og **feltarbeideren** også. Det var ikke det at de ble: "Ok, fortell, vi sitter her og hører". Det var veldig mye at de fortalte oss hvordan de selv hadde det da de var unge. **Klubbarbeideren** fortalte hva slags miljø han vanket i da han var liten og alle de greiene han gjorde og når de var sammen med jenter og alt mulig sånn. Det er ikke sånn som en voksen prater med et barn om. Jeg synes det var veldig positivt, fordi det var noe annet. Det var noe annet som vi fikk bruk for.

Som denne gutten formidler så var lederne for guttegruppa troverdige personer for guttene. De delte sine egne erfaringer med guttene istedet for å gi

formaninger om hva guttene burde gjøre. Denne gutten forteller om bildet han hadde av voksne mennesker som selvopptatte og lite empatiske. Gjennom lederne av guttegruppa fikk han se at ikke alle voksne passet inn i det bildet.

Klubbarbeideren fortalte om hvordan guttene reagerte da han fortalte om sin egen bakgrunn:

Jeg har jo en bakgrunn selv, som jeg har jobbet ganske mye med. Som på en måte har noen likhetstrekk med den guttegruppa. Så jeg har jo følt at jeg har hatt noe å bidra med også. Og etterhvert som vi fikk den tryggheten i gruppa så har jeg fortalt litegrann om min bakgrunn. Hvor vi har hatt temarunde på hvordan er staa, og fortelle litt om seg sjøl og det å bli litt kjent med hverandre. Så har jeg sagt litt om hvordan jeg starta opp som ungdom og kom skeivt ut og har vært med i en sånn type gjeng sjøl. Og hvordan det utvikla seg i forhold til rus og andre problemer. Altså sosiale problemer rett og slett.

Hvordan tok de det?

Til å begynne med så ble det veldig stille. Det tror det kom litt overraskende på dem. Men sånn i ettertid når jeg har snakka med dem om det, så har det faktisk vært positivt. For det har ført til at de i den senere tid turt å si litegrann om hvordan det faktisk var å ha vært med i den "mafiagjengen". Hvor manipulert de har blitt av enkeltpersoner og at det har vært ganske mye rusing blant annet i den guttegjengen, og kriminelle ting. Jeg har tenkt at når man jobber med en sånn gruppe så må en gi mye av seg sjøl, fordi det er ikke som å sitte å jobbe på et kontor. Så man må bruke seg sjøl også i enkelte situasjoner. Man må være mest mulig ærlig. Å ta fram situasjoner fra seg sjøl.

Det var modig av klubbarbeideren å fortelle om sin egen bakgrunn. For guttene var det positivt at han fortalte det. Gjennom sin ærlighet og åpenhet ble han troverdig for guttene, en som de kunne få råd fra fordi han hadde opplevd noe som kunne relateres til deres egen situasjon.

Etter et års drift måtte klubbarbeideren slutte i guttegruppa fordi det var behov for ham på ungdomsklubben. Feltarbeideren ønsket at jeg skulle ta over denne jobben. Vi var spente på hvordan det ville fungere. Kanskje et slikt brudd i gruppa ville ødelegge for den kontakten som var oppnådd. Kanskje guttene ikke ville godta at en jente kom inn i gruppa. Det fungerte heldigvis godt. Slik fortalte en av guttene om hva han tenkte om det:

Nei, det har vært det samme, da. Når du kom så var det bare som et pluss. Men for det så var det som om **klubbarbeideren** mangla. Det var det. Vi har prata veldig mye som gutter prater seg imellom, og det var veldig positivt at du kom. Men en ting er jo sant. Det er at vi egentlig ikke har klart å prate åpent til hverandre, det har vi ikke, det tror jeg ikke. Men kanskje fordi det var så kort tid. Det var positivt å ha en jente inn i gruppa liksom. Fordi jeg er vant til det i barnevernet. Der er det veldig mange damer som jobber, ikke sant. Jeg har blitt lei av det. Og jeg trodde det kanskje ikke kom til å gå så bra her heller. I barnevernet så er det bare stygge

gamle damer som jobber. Det er noen som ikke har barn, eller som er liksom plaget av verden. Enten så er de jævla feite, eller de ser jævlig dårlig ut. Jeg har blitt lei av det, ikke sant. Men i og med at du ikke er sånn gammel og grå, for å si det sånn. Du har litt mer humor, ikke sant. Du har litt mer forståelse for sånn humor som vi har.

En annen gutt syntes det ble for kjedelig med bare gutter i gruppa

Jeg var glad at det kom en jente der. Det er kjedelig med bare gutter. Jeg følte meg som homse. Vi kalte det for homseklubben, da. Vi gjorde det. Og det var på den tida det var bare gutter. Det var bare gutter på klubben, og på guttegruppa så var det bare oss. Vi holdt på å le oss i hjel.

På det tidspunktet da jeg kom inn var det en etablert gruppe. Den vanskelige startfasen var over, lederne hadde vært med på å bygge opp en form som var trygg, og guttene hadde fått snakket mye om opplevelsen av konflikten. Hadde det vært et skifte av ledere på et tidligere tidspunkt ville det nok skapt mer uro og usikkerhet i gruppa.

De siste ukene før prosjektet med guttegruppa ble avsluttet, var ikke guttene så ivrige til å møte opp på gruppekveldene. Det at guttene hadde delt seg i to kameratgjenger hadde betydning for oppmøtet. En fra den ene grupperingen kunne komme innom for å sjekke ut hvem som hadde kommet. Hvis det ikke var noen fra den andre gjengen der, kom han tilbake senere med sine kamerater. Hvis det allerede var noen fra den andre gjengen der kunne han skylde på at han dessverre hadde noe viktig å gjøre.

En annen grunn til det lave oppmøtet kan også ha vært at guttegruppa hadde utspilt sin rolle for guttene. Guttene hadde blitt eldre, mange av dem hadde begynt på videregående skole eller blitt flyttet til andre skoler og fikk derfor mange nye impulser i livet.

7.5.3 Hva ble oppnådd med guttegruppa?

Guttegruppa ble startet opp på et tidspunkt da det var uro i ungdomsmiljøet etter konflikten på skolen. Skolen hadde utvist noen av guttene, og hatt store foreldremøter der problemene ble diskutert. Guttene i sentrum for konflikten ble invitert på guttefesten på feltarbeiderteamet. De fortalte senere i gruppa at de ikke var overrasket over hensikten med gruppa. Noen hadde også skjønt det før de hadde kommet til den første kvelden.

Guttene fortsatte å komme til gruppa. Både de og lederne for gruppa gav uttrykk for at tiltaket var vellykket på mange måter. Guttene syntes det var fint å ha noen voksne mennesker å snakke med, og de likte aktivitetene i gruppa. Den kontakten lederne for gruppa oppnådde med guttene gjorde det mulig å komme nært inn på hvordan guttene hadde opplevd konflikten. De fikk snakke ut om deres opplevelse av problemene uten at det ble for mye tværing rundt bare dette problemet. Lederne for gruppa kunne også stille opp og bidra med hjelp i forhold til andre problemer i guttenes liv.

Samarbeidet mellom lederne i gruppa fungerte også godt. Det var lett å ta ting på sparket fordi de kommuniserte godt.

Etter en periode i guttegruppa mente klubbarbeideren og hans kollegaer på fritidsklubben at de kunne se en positiv forandring hos guttene. De var ikke lenger så dominerende på klubben som de hadde vært tidligere.

Guttene mente også selv at de hadde forandret seg. Ved en anledning sa de at: *"Nå er det rolig på Brandt, for vi finner ikke på noe."*

Det er ikke bare guttegruppa som skal ha æren for at guttene sluttet å gjøre de negative handlingene. Både skolen, bydelspolitiet, foreldre og ungdomsseksjonen hadde mange forskjellige tiltak som var med å påvirke både guttene og miljøet rundt i en positiv retning. Guttene uttrykte også at de selv skulle ha noe av æren for at miljøet bedret seg. Etterhvert fikk guttene en større radius i bekjentskapskretsen. Flere av dem begynte på videregående skoler der de møtte andre ungdommer. Det fører til nye roller og nye påvirkninger. Det er med andre ord mye som kan ha virket inn, men guttegruppa var et vellykket tiltak som hadde betydning for guttene.

7.6 Jentegruppa

7.6.1 Hvorfor en jentegruppe?

I forhold til problemene på skolen tenkte man i første omgang på guttene, og hvilke tiltak man burde sette i verk for dem. I prosjektskissen ble det foreslått en jentegruppe. Jentegruppa skulle fokusere på jenters behov og problemer, og i tillegg forsøke å få dem til å være en slags motpol til volden. Man ønsket å bruke jentene bevisst i arbeidet mot vold i ungdomsmiljøet. Feltarbeiderne

hadde hørt at enkelte jenter var med i det samme miljøet som guttene. Guttene var kanskje opptatt av hva jentene mente om dem. Jentenes meninger kunne dermed kanskje bidra til å endre holdninger hos guttene. Dette sa en av feltarbeiderne noe om:

Litt sånn, at jentene tar avstand fra vold, og de tør å si ifra. Hvis vi kan bruke jentene til å si ifra, og nesten vende ryggen til gutta, gå fra situasjoner og vise helt klart at de tar avstand. Så vet vi jo at guttene er så opptatt av hva jentene faktisk synes om dem, at vi tenkte at det kunne være en sånn,...ja, bevisst styrke jentene på at de må si ifra for igjen å forhindre at guttene utøvde vold.

Ericsson og Johansen (1976) nevner denne problemstillingen i sin diskusjon om hvordan påvirke guttene i en gjeng.

Gjennom det systematiske arbeidet med jentene, kunne en heve deres status i gruppa. Det er imidlertid tvilsomt om de noensinne kunne oppnå den posisjonen som en "modell" bør ha for å få effekt. Dessuten kommer spørsmålet om likhet inn: I denne gruppa var forskjellen mellom jente- og gutterollen så klart definert at det knapt var aktuelt for en gutt å ta ei jente som modell. Men en kunne oppnå at det ble tillatelig for en gutt å høre på det ei jente hadde å si, og til og med ta hensyn til det. På denne måten kunne jentenes sterkere stilling bidra til å styrke den gode sida også blant guttene. (s. 127)

I Ericsson, Lundby og Rudberg (1985) kritiserer forfatterne seg selv⁴⁹. De sier alle eksemplene i boka handlet om guttenes problemer i gjengen, og jentene var bare interessante som en konform motpol til guttene.⁵⁰ Videre sier forfatterne:

Vi tror nettopp *bevisstheten* om jentene er avgjørende, fordi deres problemer nettopp ikke *er* så påfallende og forstyrrende. (s. 103)

Som regel er guttene de som høres mest og synes best, men det er også viktig å se på jentenes behov. Jenter har, akkurat som gutter, krav på oppmerksomhet og gehør. Ericsson, Lundby, Rudberg (1985) snakker om å ta utgangspunkt i jenteverdenen:

Egne jentegrupper er en vei å gå for å synliggjøre jenter. Fordi samværet i gjengen foregår på guttas premisser, trenger jentene et fristed og et fellesskap uavhengig av gutta hvis de skal klare å hevde sine interesser når gutta er til stede. (...) Det er (...) en spontan tendens til å prioritere gutta når en arbeider med gjenger. Kanskje er det også en spontan tendens til å sette guttas aktivitetsform som norm for hva som kan regnes som aktivitet overhodet? (s. 108)

⁴⁹To av forfatterne er de samme.

⁵⁰Denne problemstillingen er også aktuell i andre sammenhenger. I Støkken (1981) hevdes det at kvinnelige politibetjenter appellerer til roligere roller hos klienten enn det menn gjør. Dermed burde flere kvinner ansettes i politiet.(s. 95).

En av de ansatte på feltarbeiderteamet hadde også meninger om hvor viktig det er å synliggjøre jentene, og deres aktiviteter og opplevelser:

Det er vel ofte sånn at vi må prioritere jentene, hvis ikke blir de usynlige. De er mye stillere, og det er guttene som står og bråker på gatehjørnet. Det er guttene som får oppmerksomhet på klubben og på skolen og overalt.

Idéen om jentegruppa startet som en idé om hvordan man kunne bruke jentene for å få guttene til å oppføre seg, men etterhvert som gruppa ble planlagt kom jentenes behov mer i sentrum. Jentegruppa skulle ha en egenverdi for jentene selv. Jentene skulle få være sammen uten å ta hensyn til guttene. Gruppa skulle være et sted der jentene skulle kunne slappe av og føle seg trygge.

De ansvarlige for gruppa skulle være to av de kvinnelige ansatte på feltarbeiderkontoret. Ei jente som var praktikant der ble også trukket med i arbeidet. Hun ble senere ansatt som deltidsarbeidende i jentegruppa. De laget en skisse med hovedmål og delmål for gruppa.

Hovedmålet var:

Bevisstgjøre og fremme positive holdninger blant jenter i ungdomsmiljøet i bydelen, gjennom å gi nye og positive opplevelser.

Delmålene var:

- 1) Styrke jentenes selvbilde, ved å fokusere på positive og kreative ressurser hos den enkelte.
- 2) Styrke jentenes ikke-aksepterende holdning til vold, gjennom å fokusere på jenters evne til problemløsning.
- 3) Styrke jentenes bevissthet på egne grenser i forhold til seksualitet.
- 4) Styrke jentenes kunnskap om nødvendigheten av prevensjon i forhold til graviditet og faren for smittsomme sykdommer.
- 5) Styrke jentenes bevissthet på egne grenser i forhold til alkohol og rusmidler, samt fare for skadevirkninger.
- 6) Gi jentene tro på framtida gjennom å se på mulighetene for egen utdanning og selvstendighet.
- 7) Ivareta jentenes individuelle behov, være tilgjengelige og tilby oppfølging.

7.6.2 Forventninger og rekruttering

Før feltarbeiderne startet opp arbeidet med gruppa var de spente på hvordan gruppa ville bli. Ville jentene føle seg trygge i gruppa? Hva ville jentene fortelle dem? Ønsket i det hele tatt jentene seg en slik gruppe? De antok at gruppa kanskje ville bestå av 6-7 jenter.

Jentene ble invitert gjennom løpesedler som feltarbeiderne delte ut: "Jentefest på feltarbeiderkontoret 8.mars!" 12 jenter dukket opp, og i tillegg var to jenter invitert for å fortelle om en jentegruppe de hadde vært med i tidligere. Disse jentene reklamerte så bra for gruppa at alle som var der ville være med. Etter et par gruppekvalder var 9 jenter interessert i å være med. Disse var i alderen 14-16 år.

Jeg spurte jentene om hva slags forventninger de hadde hatt til gruppa før de begynte og hva de visste om en slik jentegruppe. Noen visste ingenting, og stilte helt åpne til hva som skulle skje, mens andre gledet seg til å være bare jenter sammen. En jente nevnte taushetsplikten, som både jentene og lederne skulle følge, som noe positivt. Det var hun klar over før hun ble med i gruppa. De fleste framhevet det at de skulle prate sammen.

7.6.3 Gruppas innhold

Det ble ført loggbok hver gang over aktiviteter i gruppa. Aktivitetene var samtale/temakvalder, de leide video, var på kino, hytteturer osv. Det var alt fra rene kosekvalder med småprat til fastlagte program med temaer som jentene ofte foreslo selv. Til en av hytteturene ble jentene bedt om å skrive ned noen spørsmål og problemstillinger anonymt på lapper, og da kom det opp omkring 50 temaer av typen:

"Hva skal jeg gjøre hvis jeg ikke tør fortelle at jeg ikke har fått mensesen?", "Hva er vennskap?", "Hva er kjærlighet?", "Gutter og grensesetting" og temaer omkring rus og vold.

Noe feltarbeiderne framhvet med gruppa var avtalen om taushetsplikt. Ingen i gruppa skulle snakke videre til andre om hva som ble sagt på gruppekvaldene. Samtlige jenter jeg intervjuet nevnte dette uoppfordret som en positiv ting ved

gruppa. En av jentene svarte slik på spørsmålet om hva som var bra med jentegruppa:

Det er at du kan prate om alt, og vite at det ikke kommer ut igjen. For vi har taushetsplikt alle sammen. Og det synes jeg er innmari fint, for du får så mange venner som du veit du kan stole på. Og bare sitte å prate eller ha det gøy, bare jenter.

En annen jente nevnte også taushetsplikten som svar på det samme spørsmålet:

Vi prater om masse ting som egentlig ikke blir tatt opp blant ungdommer, utenom sånn på klubber og sånn. Men da er det hundreogsotti folk der og alle bare driver og koddar og sånn, så du får jo ikke snakka ordentlig om det. Og så er vi ikke så mange og så har vi taushetsplikt. Du kan si hva du vil uten at det kommer videre. *Tror du alle følger den?*

Jaaa, egentlig så tror jeg det. For det er ikke noe vits i å gå videre. Nå vet ikke jeg om noen har gått og sagt forskjellige ting videre. Det er ikke noe en bryter egentlig.

Under intervjuene med både feltarbeiderne og jentene i gruppa var det tydelig at taushetsplikten var viktig. Ingen nevnte navn, og alle pratet generelt rundt problemstillinger der de kunne ha fortalt om enkelttilfeller. Spesielt hos jentene, som ikke hadde et profesjonelt forhold til taushetsplikt på samme måte som ungdomsarbeiderne, ble jeg imponert over hvor innarbeidet og selfølgelig de taklet dette. Taushetsplikten gjorde at gruppa var et trygt sted for jentene. En av feltarbeiderne sa noe om det:

Det har vært et sånt klima i gruppa, en god atmosfære, hvor det er greit å fortelle om ting, og hvor det er mulig å få tilbakemeldinger på ting de kommer med. Og hvor det skal være mulig å ta opp veldig mange forskjellige ting. Vi har prøvd å skape en atmosfære som skal være trygg og tillitsfull. Det tror jeg vi har klart. Og det tror jeg også har med at vi som ledere har trivdes sammen. Vi har jobbet bra sammen sånn sett. Det tror jeg jentene ellers hadde merka. Vi ser jo det at jentene kommer med flere og flere ting, og det tror jeg må være et utslag av at det fungerer.

I likhet med lederne for guttegruppa, så gjorde det gode samarbeidet mellom lederne at miljøet i gruppa ble godt.

Jeg spurte jentene om hvordan de oppfatter lederne av gruppa. Jentene hadde bare positive svar. De syntes lederne var snille, hjelpsomme og at de fant interessante temaer å ta opp i gruppa. En av jentene syntes ledernes alder var viktig:

Noe jeg synes er ålreit, er at **lederne** ikke er eldre. Fordi da synes jeg kanskje det hadde blitt litt vanskeligere. At de er såpass unge synes jeg er innmari bra.

Lederne for gruppa var mellom 25-30 år. For jentene var de voksne, men samtidig yngre enn deres egne foreldre. Lederne for gruppa ble dermed i en mellomkategori mellom jentene selv og det som for jentene definitivt var voksne.

En av jentene svarte slik på spørsmålet om hva hun likte av det lederne for gruppa gjorde:

De er så snille. De er liksom der alltid for deg, da. Og jeg synes det var ålreit av dem å ville starte en jentegruppe. For det har hjulpet en del på mange av oss.

Hvordan da?

Komme seg ut litegrann, for det er mange som bare sitter inne. Komme seg ut litegrann og treffe folk og få lov å prate åpent uten å være redd for noe. Du vet jo at når du kommer på jentegruppa så trenger du ikke å skjule noe. For det at disse kan du stole på. Og du trenger heller ikke å være redd for at det er bare jeg som... "Å, nei jeg tør ikke å si noe, det er bare jeg som sitter med problemer", Ikke sant. Alle sammen har like mye problemer. Det er innmari bra.

Som denne jenta framhever så var det å føle seg trygg i gruppa viktig. Lederne for gruppa var snille og de andre jentene fortalte ikke videre hva som ble sagt i gruppa.

Jeg spurte lederne av gruppa om hva de syntes var det viktigste med jentegruppa. De mente det var viktig å gi jentene tro på seg selv. En av dem sier det på denne måten:

Jeg synes det viktigste er å gi jentene et sted hvor det går an å være seg sjøl. Å vise at vi finnes, ellers også. En ting er at vi er gruppeledere, men at vi også er tilgjengelige for dem ellers, på enkelthånd. Å gi dem litt sånn troa på seg sjøl og på framtida. Det er så mange ting jeg kunne ha sagt. Men å bety noe positivt for dem, at jentegruppa skal bety noe positivt for dem. Det synes jeg blir noe av det viktigste. Jeg håper at det skal være en ting som nå og i ettertid kan ha betydd noe.

Jenta i det forrige sitatet formidlet at hun var usikker på å fortelle ting om seg selv. Det er nettopp dette feltarbeideren ovenfor framhever. Jentene trengte å få mer selvtillit og det å tørre å være seg selv.

Den andre feltarbeideren mente det var viktig å lære jentene å sette grenser, støtte dem i deres holdninger og gi dem et positivt selvbilde:

Jeg tror det viktigste er å støtte jentene på at det de mener og føler er riktig. Det må de ta vare på. Om det er i forhold til foreldre som går over grensen, eller om det er i forhold til andre eller om det er i forhold til venner som forventer ting. Men at de faktisk må bli litt kjent med seg sjøl, og vite: "Hva vil jeg". Og styrke

dem på at det er det de vil, og det skal de ville. Og vise til hvor flotte jenter er, at det er en viktig greie óg. Om ikke politisk, så tenke på litt tradisjon her. Flere av dem har unge mødre som er aleine. Så vi kan jo prøve å unngå at de blir så veldig unge mødre. Det ville ikke vært så rart om noen av dem kom og var gravide om et år eller så. Og det synes jeg er noe av det viktigste, å prøve å forhindre det. Og en ting til: Selvbildet til en del av jentene, det er helt lik null. Det er flotte jenter som alle ser etter på gata og som er så nydelige. Og så tror de ikke noe på det. Det er sånn som de fleste sliter med innimellom, men som jeg synes er så tydelig for en del av disse her. Å styrke dem på at de faktisk er veldig ålreite, og at de føler at det bare er utseende og sånne ting også, at det de faktisk står for er veldig bra. De har utrolig mange fine tanker. Det er veldig flotte jenter. Jeg må bare få sagt det.

I gruppa ble jentene trygge på miljøet slik at de turde å åpne seg for hverandre, men som feltarbeideren framhever her var det også viktig at denne tryggheten kunne overføres til andre situasjoner utenfor gruppa som for eksempel i forhold til sexpress fra gutter.

Jeg spurte feltarbeiderne om hva de trodde jentene satte pris på i gruppa. De fortalte at jentene etterhvert ble så trygge at de turde å spørre om ting de egentlig synes var veldig flaut. Det å bety noe i gruppa var også viktig. En av lederne fortalte:

Jeg tror de er veldig glade for at jentegruppa finnes, og at vi er ledere der. Jeg var syk en periode, jeg fikk ikke vært med på noen kvelder. Og jeg følte meg veldig velkommen da jeg kom tilbake. Det var en veldig god opplevelse å føle at jeg betyr noe jeg også. Jeg tror vi på hver vår måte betyr mye for dem. Den var veldig god å få med seg.

Det at jentene gav henne den bekreftelsen på at hun betydde noe i gruppa viste at gruppa og den jobben hun gjorde var viktig for jentene. For henne ble ikke gruppa dermed "bare en jobb", men en følelse av å utrette noe og bety noe i en sammenheng for andre.

Den andre feltarbeideren fortalte om oppfølging ut over gruppekveldene:

Jeg tror det er ålreit at vi faktisk bryr oss og ringer dem noen dager etter en jentekveld, og sier at "Du, det du sa gjør at jeg er bekymra". Det har jeg begynt å gjøre. For vi føler at vi får ikke tatt opp alt her. Og det tror jeg de setter veldig pris på. At de blir hørt, selv om vi ikke klarer å følge opp der og da.

Gjennom denne oppfølgingen viste hun overfor jentene at de var viktige og ble hørt og sett. En av jentene fortalte om hva hun syntes om å bli fulgt opp på denne måten. Jeg spurte henne om hva hun syntes om feltarbeiderne som jobbet med gruppa:

De er kjempeåltreite. Jeg liker dem kjempegodt. De har jo hjulpet meg en del utenom jentegruppa. Og jeg liker dem alle tre veldig godt. Jeg har blitt skikkelig glad i dem i løpet av det året.

Er det noe av det de gjør som du liker spesielt?

De er så snille.

Gjennom den tryggheten jentene fikk i gruppa var det mulig å få jentene i tale til å fortelle om problemer de trengte hjelp til.

Ingen av jentene jeg snakket med var misfornøyd med jentegruppa. De ga uttrykk for at jentegruppa var et positivt tiltak. Feltarbeiderne laget et spørreskjema før sommeren etter noen måneders drift, der jentene svarte anonymt på spørsmål om gruppa og hva de hadde fått ut av den. Alle jentene hadde positive ting å si om gruppekveldene. De nevnte at de har fått svar på ting de lurte på, de hadde blitt godt kjent med andre jenter og de hadde lært nye ting.

7.6.4 Hva ble oppnådd med jentegruppa?

Forventningen man hadde i utgangspunktet, at jentene skulle være en motpol til volden ble ikke et hovedmål for gruppa. Jentegruppa ble noe viktig i seg selv, den ble ikke en statistgruppe for guttene. Jentegruppa ble for jentenes skyld.

Temaet vold ble diskutert, men det var fordi jentene selv ønsket å ta det opp. Da var det ikke temaet vold alene, men i kombinasjon med andre problemstillinger som makt og rus.

Lederne for jentegruppa oppnådde god kontakt med jentene. Det ble et trygt sted for jentene å være, slik de håpet før gruppa startet. Både jentene og lederne for gruppa viste at de satte stor pris på hverandre. Jentene ble oppmuntret til å ha tro på seg selv og være stolte av seg selv. Lederne vektla det å styrke jentenes selvbilde som noe av det viktigste, og det å la jentegruppa være et positivt tilbud der jentene kunne få være seg selv. Det at jentene etterhvert ble mer direkte mot hverandre og tok tak i hverandres spørsmål og problemer på en fin måte, kan være et resultat av at det fungerte. Lederne i gruppa kunne dermed trekke seg mer tilbake enkelte kvelder, for å la jentene selv råde grunnen.

En del av jentene trengte oppfølging utenfor jentegruppa, og gruppa ble en måte å kanalisere jentenes behov for hjelp. Fordi både lederne og jentene i gruppa hadde så bevisst forhold til taushetsplikten i gruppa, var det ingen av dem som under intervjuene kom inn på hva slags hjelp jentene hadde behov for.

Jentene spurte ofte gruppelederne om hva de mente om forskjellige temaer. Som i guttegruppa var det viktig å være ærlig og troverdig.

En av feltarbeiderne hadde gjort seg opp noen meninger om dette:

Ungdommer kommer med så mange utspill og de sier så mange ting, de slenger en melding. De er innmari direkte. Det å være en voksenperson som er direkte tilbake, det tror jeg veldig viktig. Ellers så tror jeg det er viktig å være tilgjengelig for ungdommer, ha tid. Ikke bare organisere ting for dem, men også være tilstede for dem slik at en ikke blir en "organisasjonsmenneskeungdomsarbeider". De er veldig nysgjerrige på hvordan voksne er, og det å være nøytral, det tror ikke jeg på. Jeg tror ikke det går an å være nøytral. Hvis du ønsker å være nøytral så blir du utydelig. Det er mot sin hensikt. Så jeg tror at som ungdomsarbeider kan du ikke være politiker og vri deg unna spørsmål. Hvis du får spørsmål om hva mener du, så er det viktig å være personlig og si hva du mener. Men også da å finne andre måter å se det på. Men jeg tror det kan være viktig å være tydelig på -hvem er jeg. Det kan være ganske vanskelig det mange ganger. Du må jo ha grenser for deg sjøl også mange ganger, på hvor langt du vil gå i det. Det er jo viktig. Men på en del områder, så går det an å vise det.

Jeg tror dette hun sier er noe av det essensielle ved både ungdomsarbeid generelt og i forhold til gruppevirksomheten. Uten å være direkte og troverdig vil ikke ungdommene vise tillit, og man vil ikke kunne komme så nært inn på dem som man gjorde i både gutte- og jentegruppa.

7.7 Guttegruppa sett i lys av jentegruppa

Selv om både gutte- og jentegruppa hadde mange av de samme arbeidsmetodene var det forskjeller på de to. Guttene fikk et tilbud fordi de hadde gjort seg så bemerket gjennom konflikten på skolen, mens jentene fikk et tilbud fordi de hadde vært så stille og usynlige.

Guttene hadde fått førstesideoppslag i aviser og gjort handlinger som satte i gang mange tiltak rettet mot beboere i bydelen og mot ungdomsmiljøet generelt. De hadde behov for noen som kunne se dem på en annen måte, noen som kunne hente fram de positive sidene hos dem. I guttegruppa fikk de den oppmerksomheten.

Jentene hadde vært de vanlige snille stille jentene som gjemte problemene sine for allmenheten. De hadde behov for å føle trygghet og bli lagt merke til. I jentegruppa fikk de føle trygghet slik at de turde å åpne seg for de andre.

Etterhvert kunne de prate åpent ut om alt de følte var vanskelig å snakke om i andre sammenhenger. Det virket som om taushetsplikten var viktig for jentene. Ingenting de sa ville brukes mot dem i en annen sammenheng.

I guttegruppa hadde de også taushetsplikt, men guttene snakket ikke om det som en viktig del av gruppa. De fortalte at det var fint å snakke med voksne om det som hadde skjedd i konflikten. Mye av det som hadde skjedd var tilgjengelig informasjon for mange gjennom avisartikler og møtene som hadde vært. Hva guttene egentlig følte virker det som om det var vanskeligere å snakke om. Da klubbarbeideren fortalte åpent om sin egen bakgrunn turde guttene å åpne seg mer og fortelle om hvordan de hadde opplevd konflikten.

Lederne for guttegruppa fortalte at guttene trengte en blanding av prating og aktiviteter. Ble det for mye prating ble de rastløse. Noen av guttene syntes det var morsommere å leke på guttekveldene, slik at andre gutter måtte be dem ta det rolig slik at de fikk prate. I jentegruppa var det samtalen de la vekt på alle sammen, både jentene og lederne. Selv om de hadde andre aktiviteter i gruppa var det å prate sammen det som var viktig.

I begge gruppene fikk ungdommene tillit til lederne. Jentene beskrev lederne som "snille" og at "de ble så glad i dem". Guttene på sin side beskrev lederne som venner istedet for voksne.

Jentene var ikke så vant til å få oppmerksomhet, men de trengte det like mye som guttene. Jentene var tydelige på hva de satte pris på i gruppa og etterhvert hvilke problemer de slet med og hvilke behov de hadde.

Guttene hadde både blitt sett og hørt tidligere, men de var ikke så klare på hva de egentlig trengte og savnet. I guttegruppa så man spiren til det jentene oppnådde i sin gruppe.

8 SLUTTORD

Jeg har i denne oppgaven presentert to historier om to ulike guttegjenger i en turbulent periode i livene deres.

Historien om Los Muchachos likner en eventyrhistorie der guttene ville være heltene. I begynnelsen ville de ha det gøy og få status i vennemiljøet. Etterhvert utviklet leken i eventyret seg til alvor, kanskje uten at de skjønnte hvor alvorlig denne leken var. Politiet hentet guttene ut av eventyrverdenen og de fikk møte virkeligheten igjen da de ble satt i varetekt.

Det har slått meg at historien om guttene i gjengen er en merkelig historie. De laget sin egen verden på siden av resten av samfunnet med sine symboler, hierarki og handlinger. Plutselig dukket gjengen Los Muchachos opp, og etter et års tid forsvant den igjen. Da var guttene tilbake til det vanlige livet, og de var igjen bare vanlige kamerater. Kanskje handlet gjengen om en drøm om identitet for guttene?

Guttene har fortalt om sine drømmer for framtiden. I drømmene ønsket de å være noe for andre, som familiefar eller en som hjelper ungdom. Eller bare være noe for seg selv, alene i en seilbåt som aldri kommer tilbake. Guttene drømmer forteller om en søken etter identitet. Gjennom gjengen forsøkte de også å gjøre det. Filmen de var så opptatt av handler mye om det å skape identitet. Guttene ønsket kanskje gjennom gjengen å være som heltene i filmen. De levde ut sine drømmer om å bety noe i en sammenheng gjennom å skape seg en eventyrverden, et vakum der tiden kunne stå stille og de kunne være i sentrum.

Handlingene de gjorde i gjengen tøyde og tæret på båndene mellom guttene. Etter samtalen med politibetjenten og ungdomsarbeideren hadde de bestemt seg for å slutte med gjengen. Det ble for slitsomt å forsøke å fortsette, båndene kunne ikke strekkes lenger. Et bånd som holdt var imidlertid for noen av guttene båndene til ungdomshuset. Etter løslatelsen fra varetekt oppsøkte de senterlederen, selv om de grudde seg til det. En av guttene brukte huset senere som en base i livet som en hjelp til å få skikk på livet sitt.

Historien om mafiaen handler om et lite samfunn, en liten by i byen, der noen gutter utmerket seg på en negativ måte ved å gjøre livet utrivelig for andre barn og ungdom. Det ble mye oppmerksomhet rundt problemene både i media og i nærmiljøet. Den negative omtalen i media ga hele miljøet et dårlig rykte i lang tid. Mange av ungdommene i bydelen uttalte at de ikke kjente miljøet sitt igjen i

disse beskrivelsene. For noen av guttene i sentrum for konflikten fikk den negative omtalen alvorlige følger.

Det var mange tiltak som ble satt i gang for å bedre problemene. Både skolen, foreldrene ved skolen og ungdomsseksjonen satte i verk tiltak de mente ville hjelpe på problemene. Guttenes handlinger blir som en sten som kastes i vannet og skaper ringer som brer seg utover.

De elevene som skolen utviste ble hentet inn igjen av ungdomsseksjonens tilbud. Guttegruppa hos feltarbeiderteamet hadde et helt annet utgangspunkt for sitt arbeid enn det skolen hadde. Skolen har et pensum som skal undervises. Alle elevene har plikt til å møte opp på skolen, og alle skal ha lik rett til et godt læringsmiljø. Når noen elever ødelegger for andre elever blir det et problem man må finne en løsning på. Det kommunale fritidstilbudet er til for de som ønsker å delta. Aktiviteten er ikke styrt av et pensum, men av hva ungdommene selv ønsker å gjøre. Det er uformelle bånd som binder ungdommene og ungdomsarbeiderne sammen. På den måten har man et utgangspunkt som er positivt ladet. Guttene kunne spille ut positive sider av seg selv i guttegruppa, og få oppmerksomhet på det istedet for på det negative. De øvrige tiltakene til ungdomsseksjonen viste den samme arbeidsmetoden.

Guttene i Los Muchachos fikk sin straff som varetekt og samfunnstjeneste. Guttene ble skremt av varetektsoppholdet, og håpet de slapp fengselstraff for de forholdene de var siktet for. Man kan si varetektsoppholdet virket individualpreventivt avskrekkende på guttene. Men det var kanskje fordi guttene hadde noe å avskrekkes tilbake til. Hedda Giertsen (1999) diskuterer denne problemstillingen:

For noen vil det også ha betydning om man ser på det å begå lovbrudd og fengselstraff som en sosial degradering, og det å klare seg som en gjenvinning av tapt anseelse og selvrespekt. Det vil motivere til å holde seg unna lovbrudd.

Sett slik handler straffens avskrekkende virkning aldri bare om hva du avskrekkes fra - men alltid også om hva du avskrekkes til. Om noen avskrekkes av varetekt eller fengselsstraff er det fordi de har noe å avskrekkes til.

Guttene hadde noe fra før som de var redde for å miste. Derfor virket varetekten avskrekkende på dem.

Garland (1990) diskuterer straffens rolle i det moderne samfunnet. Diskusjonene i boka er basert blant annet på Dürkeheim og Foucaults arbeider. Slik skriver han om straffens rolle i slutten av boka:

All punishments regularly "fail" in this respect because, as I have already pointed out, it is only the mainstream processes of socialization (internalized morality and sense of duty, the informal inducements and rewards of conformity, the practical and cultural network of mutual expectations and interdependence, etc.) which are able to promote proper conduct on a consistent and regular basis. Punishment, so far as "control" is concerned, is merely a coercive back-up to these more reliable social mechanisms, a back-up which is often unable to do anything more than manage those who slip through these networks of normal control and integration. Punishment is fated never to "succeed" to any great degree because the conditions which do most to induce conformity - or to promote crime and deviance - lie outside the jurisdiction of penal institution. (s. 288-289)

Vi kan se på dette sitatet i forhold til guttene i de to historiene i oppgaven. Guttene ble straffet gjennom utvisning fra skolen, varetekt og samfunnstjeneste. Gjennom nettverket til ungdomseksjonen ble de hentet inn igjen. Der fungerte sosialiseringssprosessene som Garland snakker om.

Guttene i "Historien om Mafiaen" er i dag unge menn tidlig i tyve-årene. Feltarbeideren som var leder for guttegruppa har fremdeles kontakt med guttene. De har alle jobb eller går på skole. Flere av dem har ansvarsfulle stillinger, og noen har faste planer om høyere utdanning. Tre av guttene er gift og noen er forlovet. På fritiden har flere vært aktive, eksempelvis innenfor ungdomspolitik og trenere for lilleputtlag i fotball.

Mange av guttene har søkt tilbake til feltarbeiderkontoret for å få hjelp til forskjellige problemer. De har søkt råd i forhold til jobb eller bolig, og noen har fått plass i bydelens ungdomsboliger for en periode. De har også ønsket å snakke med feltarbeideren om problemer som har med overgang fra ung til voksen. Det være seg problemer som oppbrudd, familieförändringer eller ensomhet fordi kameratene har blitt opptatt av sine egne ting. Dette eksempelet viser at nettverket har fungert for guttene.

For mange av guttene i de to historiene fungerer livet bra i dag. Noen sliter imidlertid fremdeles med problemer som likner problemene de har hatt tidligere i livet. Men nettopp hva er det som har fungert for de som har det bra i dag? Og for de som fremdeles sliter, er det noe som har hjulpet dem på veien? Det er vanskelig å si at den var den eller den faktoren som hjalp. Sturla Falck (1993) har funnet et enkelt svar på dette vanskelige spørsmålet:

Her er vi inne i et kjernesporsmål for forebyggende arbeid og for ulike former for behandling, tvangsplassering og resosialiseringssopplegg. Vi vet ikke helt **hva** som fungerer selv om noe virker.

"Svaret er enkelt," sier vår kontorsjef, Helle Sandvik, "Vaffelrøre! Den består av mange ingredienser. Det skal lite til for å ødelegge den, men hverken melet eller kardemommen kan alene forklare hvorfor blandingen er så god."

Hva som virket for Egil kan ha vært en blanding av: Alder, forebygging, institusjoner, et sosialt sikkerhetsnett, egenidentitet i forhold til andre, kjæresten eller noe annet i hans spesielle liv. (s. 70)

For mange av guttene har nok innholdet i arbeidet til ungdomseksjonen vært noen av ingrediensene i denne "vaffelrøren".

Guttene som forteller om sine historier i oppgaven har både utført og opplevd mye vold. Under et intervju satt jeg og snakket med en gutt som fortalte om mye av det han hadde vært med på, og sine tanker rundt det som hadde skjedd. Jeg hadde kjent gutten i mange år, helt siden han var en liten gutt på juniorklubben. Da jeg senere skrev ut intervjuet så jeg ordene på skjermen, og først da forsto jeg hvor alvorlig en av handlingene var. Det var et grovt ran han fortalte om, som kunne ha endt med drap. Det gjorde det heldigvis ikke. Jeg ble skremt over fortellingen av flere grunner. For det første var det nesten ufattelig for meg at denne gutten kunne ha gjort en så alvorlig handling. Jeg visste at guttene hadde gjort mye galt, men jeg hadde kanskje ikke klart å forstå konsekvensene av handlingene før i denne situasjonen. For det andre ble jeg skremt over at jeg ikke hadde oppfattet alvorlighetsgraden av handlingen under intervjuet. Kanskje jeg forsøkte å skyve disse inntrykkene fra meg mens jeg snakket med ham. Kanskje jeg ønsket å bevare det bildet jeg hadde av gutten fra før.

Lewis Cole (1994) har skrevet en artikkel i Rolling Stone om ungdom som vokser opp i et belastet nabolag i California. Slik skriver han om en av ungdomsarbeiderne:

A youth counselor puts the situation best. Before talking to a rap session of 14-year-old gangbangers, I ask her to describe the group. "They're in gangs, probably have guns, maybe done some drive-bys." She pauses then adds one more irony to complete the picture. "But the most important thing to remember about them is this: They're good kids." (s. 110)

Selv om disse ungdommene hadde utført mye vold så hun også de gode sidene av dem. Det er det som er det viktigste å huske, sier hun. Det blir det samme med gutten jeg fortalte om ovenfor: Selv om han har utført den grove volden er han fremdeles også den snille kontaktsøkende gutten jeg kjente fra fritidsklubben. Det er viktig å holde fast på det bildet også. Gjør vi ikke det skaper vi monsterbilder av ungdommene som ikke skaper annet enn avstand og frykt.

* * *

Flemming Balvig (1997) sin kronikk "Bolværk eller blændverk?" handler om voldsutviklingen i samfunnet. Han avslutter kronikken slik:

Problemet med fysiske overgrep skal ikke løses ved, at vi mindsker kontakten med, og (udelukkende) overlader dem til det strafferetlige system, men ved at vi øger kontakten - gjør os nyttige for hinanden og giver de truende og fordømte mulighed for at være nyttige. Det skal medgives, at dette ikke er nogen særlig præcis opskrift. Kald det bare romantik, pladderhumanisme og naiv snak fra elfenbenstårnet. Men - det er dét, der virker.

Det at vi er nyttige for hverandre gjør at vi får en betydning i en sammenheng. Som Garland (op.cit) sa er det ikke gjennom straffesystemet man skaper et samfunn med mindre vold, men gjennom sosialiseringprosesser. I samfunnet må vi skape møteplasser der vi kommer nærmere og ser et større spekter hos hverandre - og som Balvig sier: Vi må bli nyttige for hverandre.

LITTERATUR

- Balvig, Flemming (1997): "Bolværk eller blændverk?" I: *Politiken* 10. september 1997, København.
- Balvig, Flemming(1990): "Fear of crime in Scandinavia - new reality, new theory?" I: *Criminal Violence in Scandinavia, Scandinavian studies in Criminology, Vol. 11*. Annika Snare (red.) s. 89-127. Oslo, Universitetsforlaget.
- Balvig, Flemming(1997): "Vi var børn af sol og sommer." I: *Information* 12.-13. april 1997, København.
- Bauman, Zygmunt (1989): *Modernity and the Holocaust*. Cambridge, Polity Press.
- Becker, Howard S. (1973): *Outsiders : Studies in the sociology of deviance*. New York, The free press.
- Blomberg, Wenche (1994): "Natteravnene - flanører eller kontrollører?" I: *Materialisten*. 2/3. Vol. 22. s. 131-149.
- Bondeson, Ulla (1974): *Fången i fångsamhället : Socialisationsprocesser vid ungdomsvårdskola, ungdomsfängelse, fängelse och internering*. Stokholm, P.A. Nordstedt & söners förlag.
- Brottveit, Gudrun (1993): *Et ungdomsmiljø i offentlighetens søkelys : Noen bilder og myter i kontrast*. Hovedoppgave i kriminologi. Universitetet i Oslo.
- Christie, Nils (1952): *Fangevoktere i konsentrasjonsleire : En sosiologisk undersøkelse*. Hovedoppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo.
- Christie, Nils (1982): *Pinens begrensning*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Christie, Nils (1993): *Kriminalitetskontroll som industri : Mot Gulag, vestlig type?* Oslo, Universitetsforlaget.
- Christie, Nils (1997): "Gi meg et monster!" Intervju i: *Apollon* nr. 3. Vol. 8. s. 10-15.

Cohen, Stanley (1980): *Folk devils and moral panics : The creation of the mods and rockers*. Oxford, Martin Robertson.

Cole, Lewis (1994): "Hyperviolence." I: *Rolling Stone*. December 1, 1994. s. 106-114.

Decker, Scott H. og Barrick Van Winkle (1996): *Life in the gang : Family, friends, and violence*. USA, Cambridge university press.

Ege, Peter (1992): *Hash : en bog for nøglepersoner*. København, Sundhedsstyrelsen.

Ericsson, Kjersti og Monica Johansen (1976): *På parti med ungdomsgruppa : Metoder i arbeid med "problemungdom"*. Oslo, Universitetsforlaget.

Ericsson, Kjersti, Geir Lundby og Monica Rudberg (1985): *Per + Kari = trøbbel : Ungdom og kjønn*. Oslo, Universitetsforlaget.

Erstad, Ola (1997): *Det kriminalitetsforebyggende siktemål : En meta-evaluering av nasjonale og internasjonale tiltak og strategier i det kriminalitetsforebyggende arbeidet*. Oslo, Politihøgskolen. (PHS-Forskning; 1997:3)

Fagan, Jeffrey (1996): "Gangs, Drugs and neighborhood change." I: *Gangs in America*. Second edition. Ronald C. Huff (red.). s. 39-74. California, Sage publications.

Falck, Sturla (1993): "Når barn og unge slutter å begå lovbrudd." I: *Kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn og unge : Rapport fra forskningskonferanse 5. -6. mai 1993 i Moss*. s. 69-83. Oslo, Det kriminalitetsforebyggende råd, Norges forskningsråd, avd. NORAS.

Fangehandboka 1993 : Juss-buss' veiledning i fengselsspørsmål. Oslo, Juss-buss.

Fog, Jette (1993): *Med samtalen som utgangspunkt : Det kvalitative forskningsinterview*. København, Akademisk forlag.

Forvaltningsloven. Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967.

- Garland, David (1990): *Punishment and modern society : A study in social theory*. Oxford, Clarendon Press.
- Giertsen, Hedda (1999): *Måter å forstå drap på*. [foreløpig tittel]. Upublisert manus, april 1999.
- Hagen, Kåre, Anne Britt Djuve, Pernille Vogt (1994): *Oslo - den delte byen?* Oslo, FAFO. (FAFO-rapport:161).
- Hansen, Gun (1994): *Den totale situasjon : Rettspsykiatrisk observasjon sett med kvinneyne*. Hovedfagsoppgave i kriminologi, Universitetet i Oslo.
- Hauge, Ragnar (1963): "Gjengkriminalitet : En oversikt og noen spekulasjoner." I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvitenskap*. Vol. 51. s. 74-89.
- Hoff, Anne (1995): *Medievold : Fakta og forskning, meninger og myter*. Oslo, Det Norske Filminstituttet.
- Holme, Idar Magne og Bernt Krohn Solvang (1991): *Metodevalg og metodebruk*. 2.utgave. Oslo, Tano.
- Høigård, Cecilie (1997a): "Hva er kriminologi? I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). s. 13-29. Oslo, Pax forlag AS.
- Høigård, Cecilie (1997b): "Kriminalstatistikk og kriminalitetsbilder" I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). (s. 67-88.) Oslo, Pax forlag AS.
- Haave, Harald (1997): *Ecstasy*. Oslo, Gyldendal fakta.
- Ice-T [pseudonym] (1994): "To live & die in L.A." I: *Playboy* nr. 2. Vol. 41. s. 62-64, 139-142.
- Jon, Nina (1994): *Ungdomsarbeid i Skien kommune : En studie av prosjekt "Samordning av lokale tiltak"*. (SLT). Oslo, Det kriminalitetsforebyggende råd/Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo.
- Katz, Jack (1988): *Seductions of crime : Moral and sensual attractions in doing evil*. New York, Basic Books.

- Klein, Malcolm W. (1995): *The American street gang : Its nature, prevalence, and control*. New York, Oxford, Oxford University Press.
- Kratcoski, Peter C. og Lucille Dunn Kratcoski (1990): *Juvenile Delinquency*. Third edition. New Jersey, Prentice Hall.
- Larsen, Guri (1992): *Brødre : Æreskamp og hjemløshet blant innvandringens ungdom*. Oslo, Pax Forlag A/S.
- Larsson, Paul (1999): "Monster, visst fins de." Kommer i: *Nordisk tidsskrift for kriminalvitenskap*. nr. 2 1999.
- Linboe, Knut (1997): *Barnevernrett : Juridisk håndbok i barnevern*. 3. utgave. Oslo, Tano Aschehoug.
- Martinussen, Willy (1984): *Sosiologisk analyse : En innføring*. Oslo, Universitetsforlaget as.
- Mathiesen, Thomas (1987): *Kan fengsel forsvares?* Oslo, Pax forlag a.s.
- McGrath, Tom og Jimmy Boyle (1977): *The hard man : A play*. Edinburgh, Canongate.
- Minken, Anders (1998): *Alvorlig morro : Idé og virksomhet ved motorsportstiltaket 2&4*. Oslo kommune, Rusmiddeletaten.
- Nielsen, Harriet Bjerrum og Monica Rudberg (1989): *Historien om jenter og gutter : Kjønnssosialisering i et utviklingspsykologisk perspektiv*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Næss, Elisabeth [1999]: *Vold er ære, kriminalitet er penger : "K"-gjengen om seg selv*. Oslo, Det kriminalitetsforebyggende råd.
- Olaussen, Leif Petter (1983): "Om angst for vold og alvorlig sjikane."
I: *Lov og Rett*. nr. 3. s. 115-134.
- Repstad, Pål (1993): *Mellom nærhet og distanse : Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 2. utgave. Oslo, Universitetsforlaget.
- Sandbæk, Mona (1992): *Forebyggende barnevern*. Oslo, Universitetsforlaget.

- Skjørten, Kristin (1994): *Voldsbilder i hverdagen : Menns forståelser av kvinnemishandling*. Oslo, Pax Forlag A/S.
- Statistisk årbok for Oslo 1997*. Oslo kommune, Byrådsavdelingen for finans, Statistisk kontor.
- Støkken, Anne Marie (1981): *Politiet i det norske samfunnet*. Anne Marie Støkken i samarbeid med Malin Brattstrøm... (et.al.) Oslo, Bergen Tromsø, Universitetsforlaget.
- Thrasher, Frederic M. (1927): *The gang : A study of 1.313 gangs in Chicago*. Chicago - Illinois, The University of Chicago press.
- Turøy, Line May (1992) *Pressens omhandling av "verstinger"*. Mellomfagsavhandling, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo.
- Vegheim, Berit (1995): *Kvinnens møte med straffeapparatet : Del II: Det uforutsigbare systemet og det sårbare fellesskapet*. Oslo, Institutt for kriminologi. (K-serien, Institutt for kriminologi, nr. 1-95.).
- von Feilitzen, Cecilia (1993): "Våld - sett på olika sätt : Perspektiv på medievåldets påverkan och betydelse." I: *Våld från alla håll : Forskningsperspektiv på våld i rörliga bilder*. Cecilia von Feilitzen, Michael Forsman, Keith Roe (red.) s. 25-48. Stockholm/Stehag, Brutus Östlings bokforlag, Symposion.
- Waldahl, Ragnar (1989): *Mediepåverknning*. Oslo, ad Notam.
- Whyte, William Foote (1981): *Street corner society : The social structure of an italian slum. Third edition. Revised and expanded*. Chicago and London, The university of Chicago press. [Utgitt første gang 1943].
- Woititz, Janet G. (1994): *Voksne barn av alkoholikere*. Oslo, Aventura.
- Østerberg, Dag (1993a): *Fortolkende sosiologi I : Almene emner og metodologi*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Østerberg, Dag (1993b): "Jean Paul Sartre." I: *Vestens tenkere 3*. Trond Berg Eriksen (red). s. 251-263. Oslo, Aschehoug.

VEDLEGG

Temakvelder om vold

På begge fritidsklubbene ble det gjennomført temakvelder om vold. Erfaringene var varierte. Ved for mye fokusering på problemet kunne brukerne av fritidsklubbene bli lei. Det virket som om målgruppa hadde fått mye informasjon om problemer omkring vold på skolen, og kanskje var det ikke nødvendig å tvære ut denne problematikken videre. På en annen side viste fritidsklubbene også at de tok avstand fra vold og tok problemet på alvor. I ettertid kan man se at temakveldene kunne tatt utgangspunkt i at det hadde vært mye fokusering på problemet, og de kunne dermed vært planlagt på en annerledes måte med dette i bakhodet.

Etter en temakveld ved den ene ungdomsklubben konkluderte man med at ungdommene måtte trekkes inn i planleggingen av programmet, og ikke få det hele presentert som en ferdig pakke. Det er nok et poeng om man skal nå fram til ungdommer. De må gjennom planleggingen få satt sine egne rammer. Det blir ofte slik at de voksne gjør alt så kjapt, greit og enkelt selv, og det å trekke ungdommene inn i planleggingen oppleves som en forsinkelse av hele prosessen.

Hvis ungdommene selv hadde vært med på planleggingen ville man kanskje fått til en temakveld som tok opp problemet på en måte ungdommene selv syntes var interessant. I tillegg ville de kanskje brent mer for idéen og temaet gjennom sitt eget engasjement i planleggingen. Det kan være at selve planleggingen ville engasjert ungdommene mer i problemstillingen enn selve temakvelden. Det at de voksne ordner opp så enkelt blir dermed å frata ungdommene muligheten til å bli engasjert og sette sine rammer rundt problemstillingen.

Plakater "Mot vold"

På en av temakveldene tegnet medlemmene på den ene juniorklubben tegninger om det å ta avstand fra vold. Tegningene ble brukt til plakater sammen med slagord som "Vold er stygt, klubb er trygt". Disse ble trykket opp og hengt rundt i bydelen. Disse plakaterne hadde på den ene siden sin misjon ved å gjøre

barna bevisste på hvordan bruk av vold ikke var bra. Juniorklubben fikk samtidig markert seg i strøket som et trygt alternativ. På den andre siden ble dette en fokusering på volden. Man ble stadig påminnet volden selv om man poengterte at det var dette man ikke ville ha.

En annen måte plakatprosjektet kunne vært gjennomført på, kunne vært å fokusere på trygghet og trivsel istedet; bare på dette og ikke på volden.

"Overgangsgruppa"

Overgangsgruppa på den ene fritidsklubben hadde som mål å rekruttere 6.- og 7.-klassinger til klubben. Ungdomsklubben er et tilbud for de mellom 13-18 år. Det var et problem at en del av medlemmene hadde fått et dårlig rykte gjennom konfliktene på skolen. Mange holdt seg derfor borte fra klubben, spesielt den yngre delen av medlemsmassen. To ledere fra juniorklubben, i samarbeid med ungdomsklubben, stod for gjennomføringen av dette tiltaket.

Det ble lagt vekt på å skape trygghet og tilhørighet i forhold til fritidshuset, slik at en senere tilknytning til ungdomsklubben ble naturlig. Omkring 20 6.- og 7.-klassinger benyttet seg av tilbudet.

Åpningstiden var noen timer en kveld i uka i skolefritidsordningens lokaler.⁵¹ Spesielle aktiviteter var ikke tilrettelagt før oppstart. Tanken var at ungdommene selv skulle komme med ønsker. En bandgruppe ble startet opp, men ut over det var det for det meste åpne kvelder med aktiviteter som man vanligvis har på fritidsklubber.

Samarbeidet med ungdomsklubben var gunstig. Mange av medlemmene fra overgangsgruppa benyttet seg senere av ungdomsklubbens tilbud. Alderspredningen på ungdomsklubben ble større, og de eldre ungdommene var ikke lenger så dominerende. Overgangen fra juniorklubben til ungdomsklubben ble derfor lettere. Miljøet ble spennende, ikke skremmende, å oppsøke for barn og ungdom.

Utendørs rockekonsert

I begynnelsen av juni ble det arrangert en stor utendørs konsert av den ene fritidsklubben. Det ble rigget opp scene, lyd- og lysutstyr ute på plassen foran

⁵¹Lokalene er i samme bygning som fritidsklubben.

huset. Arrangementet var åpent for alle, gratis og rusfritt. Ungdomspatroljen stod for vaktholdet, og så til at arrangementet forble rusfritt.

Programmet var variert og inneholdt alt fra amatører på sin første spillejobb til profesjonelle utøvere. Ungdommer fra bydelens to fritidsklubber underholdt med rock og dans. I tillegg ble det engasjert andre grupper som spente over mange genre.

Det var litt mindre publikum enn det man håpet på, men en del ungdommer kom. En spesielt positiv erfaring før, under og etter konserten, var at ungdommene tilknyttet klubben viste iver og vilje til å være med å arrangere. Det gjorde det både morsomt og lærerikt å sette igang et så stort arrangement. Ungdommene og klubbarbeiderne fikk tettere og nærrere kontakt, og ungdommene fikk et større ansvar overfor og en bedre tilknytning til klubben. I tillegg fikk man overfor media markert et positivt innslag i ungdomsmiljøet.

Overskriften på dette arrangementet var, som andre tiltak: "Mot vold". Konserten hadde til hensikt å markere en avstand fra vold, og sette fokus på en positiv handling. Også her ser jeg betenkeligheter ved å fokusere på det negative, men samtidig er det også en markering av et positivt standpunkt.